

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİLERİNİN EN
AZA İNDİRİLMESİ, KURAKLIKLARLA MÜCADELE VE SU
KAYNAKLARININ VERİMLİ KULLANILMASI İÇİN
ALINMASI GEREKEN TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ
AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI
KOMİSYONU**

**(10/77, 372, 491, 534, 693, 817, 868, 992, 1004, 1018, 1150, 1170,
1221, 1305, 1434, 1518, 1806, 1815, 1943, 2009, 2139, 2206, 2391,
2909, 2929, 3031, 3032, 3382, 3558, 3575, 3581, 3583, 3647, 3677,
3682, 3690, 3708, 3740, 3769, 3798, 3817, 3831, 3840)**

TUTANAK DERGİSİ

**9'uncu Toplantı
28 Nisan 2021 Çarşamba**

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

Sayfa

II.- SUNUMLAR

1.- Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı Mehmet Hadi Tunç'un, küresel iklim değişikliğinin etkisiyle karşılaşılan ve karşılaşılabilecek olan risklere yönelik olarak Bakanlığın yaptığı çalışmalar hakkında sunumu

2.- Tarım Reformu Genel Müdür Yardımcısı Metin Türker'in, küresel iklim değişikliğinin tarıma etkileri ve Genel Müdürlüğün bu konuda yaptığı çalışmalar hakkında sunumu

3.- Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürü Mustafa Altuğ Atalay'ın, küresel iklim değişikliğinin Türkiye'nin sularında yaratacağı riskler ve Genel

Müdürlüğün bu konuda yaptığı çalışmalar hakkında sunumu

4.- Bitkisel Üretim Genel Müdür Vekili Mehmet Hasdemir'in, iklim değişikliğinin bitkisel üretim sektörüne etkileri ve alınan tedbirler hakkında sunumu

5.- Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürü Nevzat Birişik'in, iklim değişikliğinin tarım üzerine olası etkileri ve AR-GE çalışmaları hakkında sunumu

**KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİLERİNİN EN AZA İNDİRİLMESİ,
KURAKLIKLA MÜCADELE VE SU KAYNAKLARININ VERİMLİ KULLANILMASI İÇİN
ALINMASI GEREKEN TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS
ARAŞTIRMASI KOMİSYONU**

(10/77, 372, 491, 534, 693, 817, 868, 992, 1004, 1018, 1150, 1170, 1221, 1305, 1434, 1518, 1806,
1815, 1943, 2009, 2139, 2206, 2391, 2909, 2929, 3031, 3032, 3382, 3558, 3575, 3581, 3583, 3647,
3677, 3682, 3690, 3708, 3740, 3769, 3798, 3817, 3831, 3840)

9'uncu Toplantı
28 Nisan 2021 Çarşamba

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

Küresel İklim Değişikliğinin Etkilerinin En Aza İndirilmesi, Kuraklıkla Mücadele Ve Su Kaynaklarının Verimli Kullanılması İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu saat 14.00'te açılarak iki oturum yaptı.

Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı Mehmet Hadi Tunç tarafından, küresel iklim değişikliğinin etkisiyle karşılaşılan ve karşılaşılabilecek olan risklere yönelik olarak Bakanlığın yaptığı çalışmalar;

Tarım Reformu Genel Müdür Yardımcısı Metin Türker tarafından, küresel iklim değişikliğinin tarıma etkileri ve Genel Müdürlüğün bu konuda yaptığı çalışmalar;

Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürü Mustafa Altuğ Atalay tarafından, küresel iklim değişikliğinin Türkiye'nin sularında yaratacağı riskler ve Genel Müdürlüğün bu konuda yaptığı çalışmalar;

Bitkisel Üretim Genel Müdür Vekili Mehmet Hasdemir tarafından, iklim değişikliğinin bitkisel üretim sektörüne etkileri ve alınan tedbirler;

Tarımsal Araştırma ve Politikalar Genel Müdürü Nevzat Birişik tarafından, iklim değişikliğinin tarım üzerine olası etkileri ve AR-GE çalışmaları;

Hakkında sunum yapıldı.

Komisyon gündeminde görülecek başka konu bulunmadığından, saat 18.48'de toplantıya son verildi.

28 Nisan 2021 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 14.00

BAŞKAN: Veysel EROĞLU (Afyonkarahisar)

BAŞKAN VEKİLİ: Nevzat CEYLAN (Ankara)

SÖZCÜ: Semra KAPLAN KIVIRCIK (Manisa)

KÂTİP: Hasan KALYONCU (İzmir)

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Efendim, hayırlara vesile olması dileğiyle toplantıyı açıyorum. (*)

Bugün özellikle Tarım ve Orman Bakanlığımızdan Bakan Yardımcımız Mehmet Hadi Tunç Beyefendi Başkanlığında Tarım Bakanlığının ekibi -Doktor Mehmet Hasdemir, Doktor Nevzat Birişik, Doktor Mustafa Altuğ Atalay ve Doktor Metin Türker- sunum yapacak. İnşallah, hayırlı olmasını diliyoruz.

Şimdi, öncelikle Sayın Bakan Yardımcımız Hadi Bey bir sunum yapacak, daha sonra diğer arkadaşlar detaylı şekilde izah edecekler, sunumlarını yapacaklar.

Ben sözü hemen Değerli Bakan Yardımcımız Hadi Tunç’a veriyorum.

Buyurun efendim, Sayın Bakan Yardımcım.

II.- SUNUMLAR

1.- Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı Mehmet Hadi Tunç’un, küresel iklim değişikliğinin etkisiyle karşılaşılan ve karşılaşılabilecek olan risklere yönelik olarak Bakanlığın yaptığı çalışmalar hakkında sunumu

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ - Çok teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Sayın Başkanım, Komisyonun değerli üyeleri, değerli milletvekillerim; sizleri saygıyla selamlıyorum.

Küresel iklim değişikliği konusunda Tarım ve Orman Bakanlığının, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünün, Orman Genel Müdürlüğünün, Su Yönetimi Genel Müdürlüğünün, Meteoroloji Genel Müdürlüğünün sunumlarını aldınız. Bugün de Sayın Başkanımız Profesör Doktor Veysel Eroğlu Bakanımızın daveti üzerine Tarım Reformu Genel Müdür Yardımcısı Sayın Doktor Metin Türker, Bitkisel Üretim Genel Müdürü Sayın Doktor Mehmet Hasdemir, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürü Sayın Doktor Mustafa Altuğ Atalay ve Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğümüz Sayın Doktor Nevzat Birişik Bey’le huzurlarınızdayız.

Küresel iklim değişikliğinin etkisiyle karşılaştığımız ve karşılaşacağımız riskleri Bakanlık olarak takip ediyor, izliyor, analiz ediyor ve yönetiyoruz. Tarımın, küresel iklim değişikliğinden en fazla etkilenecek sektör olduğunun farkındayız. Bu farkındalıkla, Bakanlık olarak üzerimize düşen sorumluluk ve görevin bilinciyle çalışmalarımızı tüm gayretimizle sürdürüyoruz. Sahip olduğumuz 23,1 milyon hektar tarım arazisi, 14,6 milyon hektar mera arazisi ve 22,6 milyon hektar orman arazisi

* Coronavirüs salgını sebebiyle toplantı salonundaki Başkanlık Divanı üyeleri, milletvekilleri, katılımcılar ve görevli personel maske takarak çalışmalara katılmaktadır.

sorumluluk sahamızdır. 6,7 milyon hektar tarım arazisini sulayarak; 6,5 milyon hektar tarım arazisini toplulaştırarak; 8,4 milyon hektar tarım arazisini, 315 büyük ovayı koruma altına alarak yapmış olduğumuz çalışmalar küresel iklim değişikliği etkilerini azaltma çaba ve gayretinin bir göstergesidir.

Türkiye, coğrafi konum açısından büyük bir avantaja ve dünyada nadir biyoçeşitliliğe sahip ülkelerden biridir. Ülkemiz, bulunduğu konum itibarıyla 1,9 trilyon dolarlık tarımsal ticaret hacmine sahip bir bölgede yer almaktadır. Dört saatlik bir uçuş mesafesiyle dünya nüfusunun yüzde 40'ına ulaşma imkânımız bulunmaktadır. Tarımsal alan bakımından dünyada 15'inci sırada olmamıza rağmen tarımsal hasılda Avrupa'da 1'inci sırada, dünyada da ilk 10 içindeyiz. İyi bir potansiyelimiz, güçlü bir insan kaynağımız vardır; bunu daha çok üretime ve ihracata çevirme yolundaki çalışmalarımız tüm hızıyla devam etmektedir.

2020 yılında pandemi, küresel iklim değişikliği ve kuraklığa rağmen sulama alanında hizmete aldığımız yatırımlar sayesinde -ki bunda Sayın Başkanımızın çok büyük emekleri var, onun dönemindeki projelerin bir kısmını bu yıl hizmete aldık- bitkisel üretimi 9 milyon ton artırarak 126 milyon tona yükselttik, cumhuriyet tarihinin rekorunu kırdık. Hayvancılık sektörü ise büyümeye ve gelişmeye devam etmektedir.

Büyükbaş hayvan varlığımız 2020 yılında 118,5 milyon başa yükselerek cumhuriyet tarihimizin en yüksek seviyesine ulaştı. Küçükbaş varlığımız ise son bir yılda yüzde 12 artışla 54,1 milyon başa yükselerek son otuz yılın en yüksek rakamına ulaştı.

Tarım sektörü 2020 yılında yüzde 4,8'le son üç yıldaki en büyük, en yüksek büyüme rakamına ulaştı. Tarımsal hasılamız bir önceki yıla göre yüzde 20 artarak 333,3 milyar TL'ye yükseldi. Tarımsal hasılda Avrupa'daki liderliğimiz devam etmektedir.

Ülke olarak tarım ve gıda ürünlerinde net ihracatçı bir ülke konumundayız. Tarım ve gıda ürünleri ihracatımız 2020 yılında bir önceki yıla göre yüzde 5 artışla 20,7 milyar dolara ulaştı; dış ticaret fazlası ise yüzde 9 artışla 5,5 milyar dolar olarak gerçekleşti.

Son üç yılda tarımsal destekleri yüzde 65 oranında artırdık, 24 milyar TL'ye çıkardık. Müdahale alımlarında ise üretici dostu politikalar yürütüyoruz ve bunu da müdahale kurumlarımızı zarar ettirmeden yapıyoruz. Kaynaklarımızı koruyarak tarımda sürdürülebilir bir strateji izliyoruz. Toprak ve su kaynaklarımızı en etkili ve verimli şekilde kullanmak esas görevimizdir. Amacımız, gıda arz güvenliğini sağlamak ve bunu "sürdürülebilirlik" ilkesi çerçevesinde devam ettirmektedir. Bu kapsamda, 2020 yılında 126 milyon ton bitkisel üretim gerçekleştirdik; 23,1 milyon ton süt ürettirdik; 1,4 milyon ton kırmızı et üretimi gerçekleştirdi; 2,4 milyon ton tavuk eti üretimi gerçekleştirdi; 837 bin ton su ürünleri üretimi gerçekleştirdi; 104 bin ton bal üretimi gerçekleştirdi; 21,5 milyar adet yumurta üretimi gerçekleştirmiş oldu.

Pandemi döneminde hiçbir gıdada yetersizlik olmadı ve buna bağlı olarak da diğer birçok ülkede olduğu gibi market rafları boşalmadı. Gıdaya erişim endişesi birçok ülkede uzun market kuyruklarının oluşmasına ve market raflarının boş kalmasına neden oldu. Ülkemizde gıda tedarik ve üretim sürecinin iyi yönetilmesiyle vatandaşımızın, gıda ürünlerine rahatça ulaşmasını sağladık.

Tarım ve gıda sektörü olarak 84 milyon ülke nüfusunun yanı sıra yaklaşık 5 milyon mülteci ve göçmen ile ülkemize çeşitli amaçlarla gelen turistlerin gıda ihtiyaçlarını karşıladık ki turist miktarı inşallah bu yıl da 40 milyonu aşacak diye ümit ediyoruz.

Sayın Başkanımızın da çok iyi bildiği gibi -birçok konuyu kendisinden öğrendik- su stresi çeken bir ülkeyiz. Ülkemiz 2004 yılından itibaren Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne taraftır. Bakanlığımız tarafından gerek bu sözleşme kapsamında gerekse kendi iç mevzuatımızın

gereği olarak arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetleri çalışmaları, Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu uygulamaları, su tasarrufu sağlayacak modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması, bitki ıslahı ve kuraklığa dayanıklı çeşitlerin geliştirilmesi, mera ıslahı, küresel iklim değişikliğinin tarıma ve doğal kaynaklara olası etkilerinin tahmini, izlenmesi ve alınacak tedbirlerin geliştirilmesi için gerekli araştırmaların yapılması, biyolojik çeşitliliklerin gen bankalarında ve halk elinde koruma altına alınması, dezavantajlı kırsal alanlar için özel koruma ve altyapı projelerinin yürütülmesi, artan doğal afetlerden üreticilerin daha az etkilenmesi için sulama yatırımları, sigorta, eğitim, yayım, tohum dağıtımı ve bunlar gibi çalışmalar Bakanlığımız tarafından yürütülmektedir.

Tekrardan söylemeliyim ki dezavantajlarımıza rağmen üreticimizin gayreti, kamu yönetiminin destekleri ve etkin yönetimiyle tarımda dünyada ilk 10'da, Avrupa'da da 1'inci sırada olma pozisyonumuzu korumaya devam etmek gayretimiz sürmektedir.

Küresel iklim değişikliği etkilerinin en aza indirilmesi ve kulaklıkla mücadele edilmesi kapsamında yürütmekte olduğumuz çalışmalarla ilgili, Genel Müdürlerimiz şu anda burada, detaylı sunumlarını yapacaklardır.

Sayın Başkanım, arz ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU - Teşekkür ederiz.

Tarım Reformu Genel Müdür Yardımcısı Doktor Metin Türker Bey, buyurun.

Metin Bey, eski DSİ mensubudur aynı zamanda.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Evet efendim. Özellikle getirdik Sayın Başkanım, biraz daha rahat geçsin diye.

HALİL ETYEMEZ (Konya) – Sayın Başkanım, hiç unutmuyorsunuz yani.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Unutmaz.

Metin Bey, buyurun.

Aslında buna bakarsak yani bir günü buna ayırmamız lazım. Onun için, siz, efradını cami, ağyarını mâni biliyorsunuz o kelimeyi.

Yani şimdi, daha ziyade Metin Bey, siz zaten konuyu biliyorsunuz, iklim değişikliğinin etkileri ve tarımda, uyum çalışmalarında neler yapacağız? Bunları özetlerseniz zaten sunumunuzu verdiniz, kayıtlara geçiyor, onu dinleyelim. Çünkü sizden sonra 3 arkadaş daha var. Dolayısıyla, bugün de bitirmemiz lazım.

Buyurun efendim, söz sizde.

2.- Tarım Reformu Genel Müdür Yardımcısı Metin Türker'in, küresel iklim değişikliğinin tarıma etkileri ve Genel Müdürlüğün bu konuda yaptığı çalışmalar hakkında sunumu

TARIM REFORMU GENEL MÜDÜR YARDIMCISI METİN TÜRKER – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Sayın Bakanımın Tarım Bakanlığında temsilcisiyim aynı zamanda, hatırlarsanız Sayın Bakanım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam, doğru da Hadi Bey'in yanında söyleme bari hiç olmazsa.

TARIM REFORMU GENEL MÜDÜR YARDIMCISI METİN TÜRKER – Sayın Bakanım, değerli milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Gerçekten çok önemli bir konuyu burada tartışıyor olacağız. Özellikle tarım açısından, tarımın tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de önemi hızla artmakta ve dünya nüfusu bir taraftan hızla artıyor. Aynı zamanda bu insanların beslenmesi gerekiyor, aynı zamanda bu insanların iklime olumsuz etkileri de

beraberinde devam ediyor ve bu nüfusu 2050 yılında besleyebilmemiz için bizim gıda üretimini yüzde 60 artırmak mecburiyetindeyiz. FAO verilerine göre 39 ülkede gıda, 80 ülkede su sıkıntısı yaşanıyor ve gıda savaşları ile su savaşları artık uluslararası iklim servisleri tarafından konuşulmaya başlandı. Önümüzdeki süreçte büyük bir ihtimalle iklim değişikliği verim üzerinde düşüşlere sebebiyet verecek. Tarım arazilerimiz yok oluyor maalesef, hem tarım dışı hem de iklimin olumsuz etkileri nedeniyle, bir taraftan da toprak ve su kaynaklarımız azalıyor ve kirleniyor.

Gerçekten, tarım olarak şu an 83 milyon nüfusu besliyoruz, 40 milyon turisti besliyoruz aynı zamanda ve 2023 yılında da 87 milyon nüfusla birlikte 50 milyon turisti besleyeceğiz. İhracat açısından, ödemeler dengesi açısından da gerçekten tarım çok önemli katkıları olan bir sektör durumunda. Covid olayı, bu olayı daha da artırmış durumda. Sayın Başkanımın da söylediği gibi bugün Türkiye’de 23 milyon hektar tarım alanımız var, 14,6 milyon hektar mera alanımız, bu iki alanın oranı 1980 yılında toplam arazi varlığımızın yüzde 65’iyken bugün yüzde 49-50 mertebesindeyiz. Yani alanlarımızda da bir azalma söz konusu.

Konum itibarıyla baktığımızda, 25 su havzası, 30 tarım havzası, 7 tarım bölgesi var ve birçok bölgemizde özellikle yer altı suyu kullanımı alarm vermiş durumda, 200-300 metrelere hatta Mardin’de 400 metrelere kadar inmiş durumdayız. Dolayısıyla, 23,1 milyon hektar ekilebilir tarım alanımızın içerisinde 8,5 milyon hektarın, 6,7 milyon hektarını sulamaya açmakla çok büyük bir hizmeti yerine getirdik ve iklim değişikliğinden -özellikle bu Covid sürecinde- en az şekilde etkilenecek hatta bazı alanlarda da rekor kırma imkânını sağladık. 112 milyar metreküp rezervimiz var, işletme rezervimiz, kişi başına düşen 1.347 metreküp. Su zengini değiliz, su kısıtımız var. Bu süreç önümüzdeki yıllarda artacak ve şu an itibarıyla 6,7 milyon hektar arazimiz 1950 yılından 2010 yılına kadar DSİ ve Köy Hizmetleri tarafından hizmete açılmış 9 bin tesis tarafından işletilmekte. 180 sulama birliği, 2.500 sulama kooperatifi, 605 belediye ve 6 binden fazla köy muhtarlığı da sulamayla iştigal etmektedirler. Dolayısıyla, sulama oranlarımız yüzde 65’lerde, randımanlarımız yüzde 45’lerde, burada da ciddi çalışmalara ihtiyacımız var.

Gerçekten, küresel iklim değişikliğinin tarım üzerine çok ciddi etkilerini son dönemlerde daha fazla görmeye başladık. Özellikle yağış rejimindeki değişimler yani daha önce bir ay süresinde yağan yağışların 8 saat içerisinde yere, zemine düştüğünü gördük ve taşkınların olduğunu, ekstrem olayların da -sel, taşkın, don, hortum gibi- düzeyinin arttığını ve sıklaştığını, şiddetinin arttığını görüyoruz. Su kaynaklarında azalma, kuraklıktaki artışı ve kalite bozukluklarıyla beraber ekosistemdeki, biyoçeşitlilikteki azalma, hastalık ve zararlılardaki artışlar yine üretkenlik artışlarını da birçok bölgede iklim değişikliğinin birer etkisi olarak görmeye başladık. Bu olaylar her şeyden önce ekolojik yaşam alanlarını ve gıda güvenliğini olumsuz etkiliyor. Bu nedenle de önemli tedbirleri almak mecburiyetimiz var.

Sıcaklık artmaya devam ediyor. Özellikle son yüzyıl içerisinde 2 ve 0,6 derecelik bir artış gerçekleşmiş durumda ve bu olay senaristlerin söylemlerine göre 2085 yılında 3,1 dereceye kadar artacak. Yani bu artış, tabii, bizim de net birtakım tedbirleri almamız gerekiyor. Özellikle sera gazı emisyonlarının değerlendirmesine baktığımızda toplam 506 milyon ton karbondioksit eşdeğeri salınımı söz konusu şu anda ve bunun içerisinde kişi başına düşen miktarlar da artmakta. 1990 yılında 4 ton iken 2019 yılında 6,1 tona çıkmış durumdadır. Tarımın payı burada bizi ilgilendiren boyutuyla 13,4, yüzde 13,4, toplam emisyonun yüzde 13,4’ü tarımda. Ve bu tür hesaplamaları da özellikle Orman Genel Müdürlüğüyle birlikte Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, tarımsal sera gazı salınım hesaplarını birlikte yürütmektedirler ve gerçekten iklim değişikliğinin özellikle su kaynakları üzerindeki etkisini

değerlendirdiğimizde bu Hadley Araştırma Enstitüsünün yapmış olduğu çalışmaya göre 2020 sonrasında kızaran bölgeler, su kısıtının bulunduğu bölgelerdir ve bunu da bugünlerde daha fazla yaşamaya başladık.

İklim değişikliği, tarım üzerinde, her şeyden önce ekolojik olarak dengenin de bozulmasına ve üretim alanlarının kaymasına sebebiyet verecek. Bu arada dünya yerküresinin bazı bölümleri negatif etkilenirken, bazı bölümleri pozitif etkilenecek. Türkiye maalesef, bu noktada negatif etkilenecek bölgeler arasında. Akdeniz Bölgesi'nde önümüzde yıllarda daha fazla kuraklık ve Akdeniz ikliminin içeri ve kuzeye doğru, bitki çeşitliğinin de bu tarafa doğru kaymalarını da görüyor olacağız.

Endekse baktığımız zaman da gerçekten yine Türkiye, özellikle Akdeniz Bölgesi -yarısı görünüyor, o kısmı görünüyor ve endeks de yüksek- en fazla etkilenecek bölgeler arasında görülmektedir ki burada iklim değişikliğinden ülkemizde en fazla etkilenecek alanlara baktığımızda İç Anadolu Bölgesi, Akdeniz, Ege ve Güneydoğu. Yani Türkiye'nin gıda yükünün, sanayi ham madde yükünün, ihracat yükünün en önemli kısmını çektiği ve büyük ovaların da büyük oranda verimli ovaların da bulunduğu alanlarımız. Bu nedenle bu alanlar en fazla etkilenecek bölgeler olarak görülmektedir ve hâliyle, topraktaki bozulmalar, biyolojik dengedeki bozulmalar, verim kabiliyetindeki düşmeler en büyük risklerimiz olarak karşımıza çıkacak.

Yapılan çalışmalarda -bu son derece önemli- sadece bitkisel üretimdeki değişik veya verim kayıpları değil, aynı zamanda da hayvancılık ve hayvansal üretimde de değişik önümüzdeki yıllarda bazı risklerle karşı karşıyayız.

Yine, yapılan çalışmalarda 34 derecenin üzerinde her 1 derecelik artış, hayvanların bünyesindeki dengeyi bozacak ve kuru madde alımını bu azaltacak, aynı zamanda da süt ve et veriminde de kayıplara yol açacaktır, yapılan çalışmalar bu yöndedir.

Yine, UNDP'nin yapmış olduğu bir çalışma, düşündürücü. Bu, 2030 yılı 2050 ve 2100 yıllarında yapmış olduğu, özellikle Gediz ve Büyük Menderes havzasında yapmış olduğu çalışma, bize çok önemli dersler veriyor. 2030 yılında yüzey sularında yüzde 20 azalma ama aynı zamanda bitkinin su ihtiyacında yüzde 10 artış, bu olayı 2100 yılına taşıdığımızda, 2100 yılında yer üstü sularında yüzde 50 azalma yani şu anki mevcut suyun yarısını göreceğiz ama bitkinin su ihtiyacı yüzde 30 daha artacak. Yani bu bizim belki tüm sulama projelerindeki hesaplarımızı bile artık tekrar göze almamızı gerektirecek. Yani biz suyu bundan sonraki süreçte kredi gibi yönetmek mecburiyetindeyiz.

Yine, bazı verim çalışmaları var. 2050 yılında yapılan bir çalışmada Türkiye'nin 7 coğrafi bölgesinde, 5 temel üründe; buğdayda yüzde 7,58, mısırdaki yüzde 10, ayçiçeğinde yüzde 6,35, pamukta yüzde 2,10 gibi verim azalmalarından bahsediliyor. Bir taraftan nüfusumuz artıyor bir taraftan da ihtiyaçlarımız var ve risklerimiz var. Dolayısıyla biz bunu nasıl yönetmeliyiz ki etkilerini en aza indirelim. Bu kapsamda da Türkiye'de iklim değişikliğiyle ilgili 2011-2023 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığının koordinasyonunda Türkiye İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı hazırlandı. Bu eylem planında tüm bakanlıklara, kurumlara görevler verildi. Bu görevlerin iki özelliği var. Çalışmalar; uyum çalışmaları ve azaltım çalışmaları olarak adlandırılıyor. Nitekim bu çalışmalar yapılmadan önce Tarım Bakanlığı tarım grubu olarak, bizler, özellikle Paris Anlaşması'na ve Avrupa Birliği delegasyonuna dört konuda iyi niyet mektubunu bildirdik. Bunlardan bir tanesi, önümüzdeki süreçte Türkiye olarak iklim dostu tarım uygulamalarını yaygınlaştıracık dedik. Yani nedir bunlar? Anıza ekim, yağmur hasası, basınçlı sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması, toplulaştırma, iyi tarım uygulamaları vesaire. Yani özellikle azaltım konusunda etkili olan proje ve tedbirleri ve uygulama teknolojilerini, iklim dostu teknolojileri yaygınlaştıracığımızı taahhüt ettik. Arazi toplulaştırmasının ülke genelinin tamamında bitireceğimizi, 14 milyon hektar; özellikle 8,5 milyon hektar ekonomik

sunulabilir alanları en kısa sürede bitireceğimizi söyledik. Gübre yönetimini AB Nitrat Direktifi'ne uygun şekilde tarımsal kirliliği de kontrol altına alacağız dedik ve meralarımız ıslah edeceğimiz konusunda iyi niyet mektubunda bildirilerimizi ifade ettik.

Tarım Reformu Genel Müdürlüğünün bazı faaliyetlerini, özellikle iklim değişikliğine azaltım noktasında, uyum noktasında katkı sağlayan çalışmalarımızdan bir tanesi Tarımsal Kuraklıkla Mücadele Stratejisi ve Eylem Planı. Su kaynakları ve sulama yönetimindeki değişim, özellikle DSİ 2004'ten sonra kapalı sisteme dönüştürerek cumhuriyet tarihinin en önemli kararını aldı. Su tasarrufa sağlayan modern sulama sistemlerinin, tarla içi sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması, desteklenmesi. Arazi toplulaştırması ve tarla içi geliştirme hizmetlerinin hızlandırılması, Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu faaliyetleri, Tarım Bilgi Sistemi ve parsel bazında üretimin izlenmesi ve değerlendirilmese ve tarımda risk yönetimi, köy bazlı tarımsal kuraklık sistemine geçiş gibi pek çok projelerimiz söz konusu.

Özellikle Türkiye'de Tarımsal Kuraklıkla Mücadele Stratejisi ve Eylem Planı önem taşımakta. Bunda amacımız, taraflar tarafından farkındalık oluşturmak, paydaşların daha etkin bir şekilde katılımını sağlamak, kuraklıkla ilgili etkin bir sulama yönetimini gerçekleştirmek, kriz dönemlerinde daha az risk alarak en az verim kayıplarıyla sezonu tamamlamak. Bu kapsamda merkezde ve taşrada kurumsal yapılanmayla ilgili çalışmalar yapıldı. Biliyorsunuz aslında kuraklık meteorolojik kuraklık, hidrolojik kuraklık, tarımsal kuraklık olarak ifade ediliyor ama bizim için önemli olan burada tarımsal kuraklık. Tarımsal kuraklık da bitki-su-toprak ilişkisiyle ilgili bir olay. İlk defa, 2007-2008 yıllarında ciddi bir kuraklık yaşamıştık. Bu kuraklığın üzerine Kuraklıkla Mücadele Stratejisi Eylem Planı hazırlandı ve pek çok kuruma görevler verildi. Bu eylem planı 2013-2017, 2018-2022 yıllarında da şu an hâlâ aktif durumda. Şimdi, 2023 sonrası hazırlık çalışmasına başlamış durumdayız.

Biz 2017 yılında özellikle Orman ve Su İşleri Bakanlığımızın hazırlamış olduğu Ulusal Kuraklık Yönetimi Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı'na da yaptığımız bu Kuraklık Eylem Planı'nı entegre ettik, bu son derece önemli bir çalışma oldu. Hele son dönemde bu 2 bakanlığın birleşmesi gücümüze daha güç kattı. Daha etkin, daha verimli bir şekilde olayın üzerine gidiyoruz.

Bizim mücadeledeki temel amacımız, kamuoyunun bilinçliliğini artırmak, tüm paydaşları sürece dâhil etmek, sürdürülebilir tarımsal su kullanımını sağlamak, kuraklığın yaşanmadığı dönemlerde gerekli tedbirleri zamanında almak -çünkü kuraklık öncesi ve kuraklık anı tedbirler önem arz ediyor- kriz dönemlerinde de söz konusu programı uygulayarak etkileri en azında gerçekleştirmek. Temel stratejimiz de kurumsal yapıları güçlendirmemiz gerekiyor, mücadeleyi entegre, bütüncül bir yaklaşımla yerine getirmemiz gerekiyor ve tarım sektörünü kuraklıktan en az etkilenen bir yapıya kavuşturmak gerekiyor. Bunlar temel stratejilerimizi oluşturmakta.

Kuraklık Yönetimi Koordinasyon Kurulu Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı başkanlığında, özellikle 16 genel müdür ve Bakanlığımıza bağlı ilgili uygulayıcı genel müdürlüklerimiz var. Aynı zamanda Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, Ankara Üniversitesi ve STK'lerin katıldığı bir kurul. Bu Kurulun merkez ve taşra yapılanması söz konusu. Ankara'da merkez yapılanması var. Merkez yapılanmasında 2 ana komite söz konusu. Bunlardan birisi, İzleme, Erken Uyarı ve Tahmin Komitesi; ikinci komitemiz, Risk Değerlendirme Komitesi. İzleme, Erken Uyarı ve Tahmin Komitesinin altında veri akış birimleri söz konusu. Burada da Meteorolojiden tutun Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne, ilgili olan tüm kamu kurumlarının bilgileri günlük olarak sık sık alınmakta ve her ay bunlar değerlendirilmektedir. Risk Değerlendirme Komitesinde de yine özel çalışma grupları söz konusu. Bu, özellikle İzleme, Erken Uyarı ve Tahmin Komitesi şu verileri alarak, yani Meteoroloji Genel Müdürlüğünün yağış verilerini, sıcaklık verilerini, kuraklık analizlerini; Devlet Su İşlerinin barajların doluluk oranlarını ve illerde

yapılan, yerinden yapılan TAGEM'in de katkılarıyla özellikle vejetasyon dönemindeki gelişme dönemleri, tohumların çimlenmesi ve hasada kadar ki gelişme süreçlerindeki görevleri de almak suretiyle raporları hazırlamaktadır bu komite. Nitekim gördüğünüz gibi bölge bölge, il il tohumların vejetatif gelişme durumlarıyla, barajların doluluk oranları ve barajların geçmiş yıllardaki durumlarıyla bugünkü durumlarını da takip etmekteyiz.

İkinci önemli komitemiz, Risk Değerlendirme Komitesi, bu da son derece önemli. Risk Değerlendirme Komitemiz de özellikle yağış senaryolarını baz alarak, yani yağışın yüzde fazla olması veya normalinde olması veya kötü senaryo olarak düşündüğümüz yağışın normalden yüzde az olması durumunda altı aylık tahminler yapmakta ve bu tahminleri bir rapora bağlamakta ve her ay yapılan toplantılarda kurula arz etmektedir.

Bakan Yardımcımızın başkanlığında toplanan kurulda bu 2 komitenin hazırlamış olduğu raporlar değerlendirilmekte ve özellikle TMO'dan dünyadaki gelişmeler, ürün borsalarındaki, hububat borsalarındaki dalgalanmalar, sorunlar, riskler ile tüm genel müdürlüklerimize de -Hayvancılık Genel Müdürlüğümüz, Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğümüz, Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğümüz- söz verilerek yapılması gerekenlerle ilgili birtakım öneriler alınmakta ve kurula sunulmaktadır. Kurul sunumu sonrasında eğer acil tedbir alınması gerekiyorsa bu, talimatlandırılarak tüm ilgili birimlere ve il teşkilatlarına gönderilmektedir. Çok şükür, bugüne kadar çok ciddi bir şey olmadı çünkü bu kurul aynı zamanda meteorolojik kuraklığın hidrolojik kuraklığa dönüşmesi ve tarımsal kuraklığa dönüşmesini de izlemektedir. Burada bizim için önemli olan tarımsal kuraklıktır, çok şükür geçen dönemde, son dönemlerde yaşadığımız ve basında da sansasyon oluşturan meteorolojik kuraklık, tarımsal kuraklığa dönüşmeden yağmurlarla buluşmuş, barajlardaki doluluk oranları ciddi oranda artmıştır.

Bizler kuraklığın izlenmesi konusunda özellikle iklimle ilgili verileri dikkate alıyoruz; toprakla ilgili verileri dikkate alıyoruz; bitkiyle ilgili, bitkinin yapısı ve gelişme süreçleriyle ilgili verileri dikkate alıyoruz.

İl müdürlüklerimizde de bir yapı söz konusu. İl müdürlüklerimizde de kriz merkezleri oluşturulmuş durumda. Kriz merkezleri, vali bey veya vali yardımcısı başkanlığında yine merkezdeki kurum temsilcilerinin taşradaki il müdürlükleri ve bölge müdürlüklerinin katıldığı bir yapıyla oluşuyor. En az yılda bir defa toplanmak zorundadırlar ve herhangi bir olay olduğunda, bundan sonraki süreçte merkezdeki kurulun talimatlarını -bütçeyle birlikte, uygulamayla birlikte- yerine getirmekle görevlidirler. Dolayısıyla pek çok tedbir var.

Bugünlerde de yine bir daire başkanımız Denizli'de iklim değişikliği ve sulama sorunlarıyla ilgili şu an toplantı hâlinde. Dolayısıyla, barajlarımızdaki su durumuna göre, meteorolojik verilere göre ürünlerin de ekilmesi, sulanmasıyla ilgili birtakım tedbirleri almaktadırlar.

Tabii, burada bizim en önemli konumuz, su tasarrufu yani biz elimizdeki suyu nasıl kullanıyoruz? Etkin, verimli kullanıyor muyuz? Bunu nasıl daha tasarruflu kullanabiliriz? Bu konuyla ilgili yapılan çalışmaya baktığımızda -yani Türkiye'de salma sulama, yağmurlama sulama, damla sulama sistemleri var ama- son dönemlerde toprak altı damla sulamalarının da yaygınlaştığını görüyoruz. Özellikle toprak altı damlama sulama sistemlerini de Bakanlık olarak da yüzde 50 hibe programıyla 2018'den itibaren desteklemeye başladık. Bunun da enerji tasarrufundan yabancı ot kontrolüne birçok faydası var kadar yani üretimle ilgili de birtakım faydaları söz konusu. Amacımız, suyu bol kullanmak değil, sadece bitkinin istediği bölgede, kılcal köklerin bulunduğu bölgede ve istediği zamanda, istediği miktarda teminini sağlamak.

Efendim, yine, Bakanlık olarak yaptığımız çalışmalardan bir tanesi, 4 milyon hektar sulama alanını sayısal hâle getirdik. 2014 yılında Devlet Su İşleriyle bir protokol yaptık ve bu protokol çerçevesinde sayısallaştırdık. Şebekelerin sayısallaştırılmasına başlamıştık, bundan sonra da DSİ'yle yürütülen SÜBİS tarafından bu çalışmalara devam edilecek. Bizler bu sistemi ÇKS parselle ilişkilendirdikten sonra, CBS sisteminde artık parsel bazında sulama alanlarını da izliyor olacağız. Yani su arzı ile su talebinin beraber yönetmek zorundayız; bunun için de bizim amacımız, suya göre tarımsal üretimi planlamak. Bu noktada, bundan sonraki süreçte bu konuya biraz daha fazla eğilmek durumundayız. Temel hedefimiz, şebeke bazında -9 bin şebeke demiştik az önce- üretimin takip edilmesi, suya göre üretimin planlanması ve gelir değeri yüksek yani kazancı yüksek olan ürünlerin çiftçiyle buluşturulmasının önümüzdeki süreçlerde yönetilmesi.

Arazi toplulaştırılması neden önemli? Karşıdaki şekilde gördüğünüz gibi, hem üretim açısından hem de iklim değişikliği... Karbon emisyonu açısından hektara 50 litre mazot tasarrufu var. Yani şu an 8,5 milyon hektar alanı veya 14 milyon hektar alanı 50 litre mazotla çarptığımız zaman ne kadarlık bir tasarrufun olduğunu da, ne kadar katkı sağlandığını da görmüş olacağız. Yine, arazi toplulaştırılmasıyla beraber kapalı sistem şebeke inşa edildiğinde, bu şebekeyi de tarla içine -Bakanlığımızın yüzde 50 destekleriyle de- entegre ettiğimizde o zaman suda yüzde 55-60 oranında su tasarrufu olur ki biz, bundan sonraki süreçte bunu daha fazla konuşuyor olacağız.

Basit bir örnek: Salma sulamada hektara 10 bin metre küp suyumuz, eğer yağmurlama kullanacaksak 6 bin metre küpe, damla sulama kullandığımız zaman 4.500 metre küpe düşüyor. Türkiye'deki bu sistemlere baktığımız zaman, bugün itibarıyla sulamaya açılan toplam alanlarımızın yüzde 62'si hâlâ salma sulama yani vahşi sulama dediğimiz sulama; yani burası da bizim önümüzdeki dönemde daha fazla odaklanacağımız alan. 2004 yılında toplam sulama alanı içerisinde yüzde 4'ü borulu sistemdi yani yağmurlama ve damlamaydı, bugün yüzde 38'e çıkmış durumda. Bu çok önemli bir gelişme yani eğer kuraklıktan da az şekilde etkileniyorsak bu uygulamaların, bu çalışmaların çok önemli katkısı olduğunu düşünüyorum.

Yine, Bakanlık olarak 2006 yılından beri tarla içi modern sulama sistemleri dediğimiz damla sulama sistemlerini, yağmurlama sulama sistemlerini, mikroyağmurlama sulama sistemlerini, "lineer", "pivot center" gibi tamburlu sistemleri, güneş enerjili sulama sistemlerini yüzde 50 hibe programlarıyla destekliyoruz ve 1 milyona kadar olan yatırım bedelinin yüzde 50'sini karşılamaktayız. 2006 yılından bugüne kadar 1,1 milyon hektar alanı bu sisteme kavuşturmuş durumdayız. Gerçekten yer altı sularının çok olduğu yerlerde her bir gıda üretiminin su eş değeri var. Bu nedenle de suyu kredi gibi kullanma mecburiyetimiz söz konusu.

Ve alanlarımız önemli, tarım alanlarını korumak durumundayız. 2017 yılından itibaren de 315 büyük ovayı, 8,4 milyon hektar verimli tarım alanını, Bakanlar Kurulu kararıyla koruma altına aldık ve bunları da "tad.tarim.gov.tr" diye bir sistem üzerinden yönetiyoruz. Yine, son dönemlerde 2017-2018 yılından sonra dünyada da ilklerin içerisindeyiz; kuraklığı da risk altına alan ve sigorta kapsamına alan ülkelerden bir tanesiyiz. Avrupa'da 3'üncü tarım sigortasına sahibiz. Normalde bitkisel üretim, su ürünleri, sera, hayvancılık, kümes, su ürünleri vesaire konularında sigorta paketleri söz konusu ve buralarda primin yüzde 50'sini devlet karşılıyor. Dolu, fırtına, sel, yangın, heyelan, don gibi sigortaların yanında aynı zamanda da 2017'den itibaren ilçe bazlı kuraklık sistemini hayata geçirdik. Bu yıl itibarıyla da, 2020 itibarıyla da biz özellikle kuru tarım alanlarında buğday, arpa, yulaf, çavdar, tritikale, nohut, kırmızı mercimek ve yeşil mercimek gibi ürünlerde köy bazında kuraklık verimi sigortasını dâhil ettik ve kuraklık sigortasında da primin yüzde 60'ını devlet olarak biz karşılıyoruz.

Özellikle tarımsal çevreyle ilgili önemli çalışmalarımızı yürütmekteyiz ve tarımsal kirlilik olarak ifade ettiğimiz nitrat izlemeyle ilgili AB Nitrat Direktifi'ni uyguluyoruz ve Türkiye'de on-line olarak 4.500'ün üzerinde noktadan nitrata ait verileri alıyoruz, yer altı suları, yer üstü suları var burada; yer altı sularını üç ayda bir, yer üstü sularını her ay sıcaklığından tutun PH derecesinden kirlilik parametrelerine kadar bunları alıp sistem üzerine atıyoruz. Tarımsal kaynaklı kirliliğin nedenlerine baktığımız zaman; bilinçsiz kimyasal gübre kullanımı var, hayvansal gübrelerin yanlış depolanması var, bilinçsiz sulama uygulamalarımız var. Bizler TÜBİTAK MAM'la Türkiye'deki havza bazında nitrata hassas alanlar ve bu hassas alanlarda koruma tedbirleri -iyi tarım uygulamaları dediğimiz tedbirleri- almayla ilgili çalışmaya devam ediyoruz. Bugün itibarıyla 11 havzada tamamladık ve 11 havzada şunu görebiliyoruz: Toplam yerleşim alanlarının yüzde 34'ü nitrat açısından sorunlu alanlar. Bir taraftan gübre veriyoruz, gübreye destek veriyoruz ama bir taraftan da bu alanlarda nitrat fazlalığı var ama önümüzdeki uygulamalarla da biz buraları koruma altına almak için tedbirleri, eylem planlarını hazırlayacağız ve hayata geçireceğiz.

Aynı zamanda çiftçilerimizin ahırlarındaki hayvan gübrelerinin tankları şu anda kontrolümüzde. Özellikle 10 hayvanın, 20 hayvanın üzerinde hayvanı olan işletmelerimizdeki hayvan atıkları eğer sızdırmaz tanklarda gelişigüzel atılıyorsa bu hem dere yataklarında yer üstü suyunu hem de yer altı suyunu kirliletmekte. Biliyorsunuz, bu da özellikle insan sağlığı açısından büyük bir tehdit; insanlarda ve hayvanlarda düşüklere sebebiyet verebilmekte ve birtakım hastalıklara da yol açabilmektedir. Bu konuyla ilgili de önümüzdeki günlerde "iyi tarım uygulamaları kodu" çerçevesinde tarımsal arazi yönetimini yönlendirmek, işte minimum bitki örtüsü, erozyonu kontrol çalışmaları, malçlama, gübreleme gibi pek çok konuyla ilgili tedbirlerimiz olacak. Aslında bunun adı nihayetinde bitki besin yönetimi. Bu hayvansal atıklar da sıvı gübreye dönüştürülerek ihtiyacımız olan alanlarda da bunun gübre olarak kullanılmasını sağlayacağız, dünya bunu yapıyor ve Bakanlık olarak da yüzde 50 hibe programlarından da bunları desteklemeye başladık.

Son konu olarak da Türkiye'de özellikle uluslararası kaynakla bizim öncelikli alanlarımız nerelerdir? İklim değişikliklerinden en önce etkilenecek olan bozkır alanlarının haritasını çıkardık. Bunu özellikle uluslararası uzmanlarla çalışarak ve 39 ilde 32,1 milyon hektar alan neredeyse ülkemizin üçte 1'i bozkır alan. Yani bozkır alanda temel kriter de şu: 300 milimetrenin altında yağış olacak -üzerinde de olabilir, başka kriterlerimiz var- 700 metre üzerinde rakım olacak ve bu bozkır alanlarında da iklimden ilk etkilenecek alanlar ve yapmış olduğumuz bu projede de özellikle minimum toprak işleme dediğimiz topraktaki nemi en az düşüren, koruyan ve toprağı yormadan üretim yapan akıllı, iklim dostu tarım teknolojilerinin yaygınlaştırılmasıyla ilgili çalışmalarımız devam ediyor, pilot çalışma bitmiş durumda.

Son söz olarak şunu biliyoruz: Küresel iklim değişikliğini ve sektörlerin artan taleplerini durdurmamız imkânsız, o zaman bizim sürdürülebilir üretim modellerine önem vermemiz gerekiyor, başta entegre toprak ve su kaynakları yönetimi öne çıkıyor. Bu kapsamda da kurumsal yapıları güçlendirmemiz gerekecek. Stratejileri, politikaları ve tedbirleri güncelleyerek günün ihtiyaçlarına ve ilerideki, gelecekteki ihtiyaçlara uygun hale getirmek de vizyonumuz olacak. Güçlü bir izleme değerlendirme sistemini kurmak durumundayız. Kurumların ve paydaşların daha fazla işbirliği içerisinde bulunması, iklim dostu tarım uygulamaları ve koruyucu tarım tekniklerinin yaygınlaştırması konusunda daha fazla çalışmak durumundayız.

Arz ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU - Evet, teşekkür ediyoruz.

Şimdi, Sayın Bakan Yardımcım, diğer arkadaşlar sunum yaparsa...

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ - Sayın Mustafa Altuğ Atalay...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU - Uygun görürseniz soruları en sonunda soracağız çünkü soracağınız sorulara diğer bir genel müdür cevap verebilir.

Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürü Mustafa Bey, buyurun.

3.- Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürü Mustafa Altuğ Atalay'ın, küresel iklim değişikliğinin Türkiye'nin sularında yaratacağı riskler ve Genel Müdürlüğün bu konuda yaptığı çalışmalar hakkında sunumu

BALIKÇILIK VE SU ÜRÜNLERİ GENEL MÜDÜRÜ MUSTAFA ALTUĞ ATALAY - Sayın Başkanım, sayın vekillerim, Sayın Bakan Yardımcım, değerli hazırım; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Ben de ilk önce su ürünleri açısından ülkemizin potansiyelini anlatarak girmek istiyorum. Ülkemiz malumlarımız üzerine 4 denizden oluşmakta. 200 doğal gölü var, 822 adet barajı ve 507 adet gölet var -bunların sayısı giderek artmaktadır- 33 akarsuyu ve 25 akarsu havzası var. Bu denizlerimizde yaklaşık 500 balık türü yaşıyor, iç sularımızda da 380 balık türü vardır. Bunların 100 adedinin ticari olarak avcılığı yapılmakta ve kullanılmaktadır.

Bu kaynaklarımızı biz iki şekilde kullanıyoruz: Bir, avcılık yöntemiyle, bir de yetiştiricilik yöntemiyle. Avcılık yönteminde, denizlerimizde 15.302 adet tekne avcılık yapmakta, iç sularımızda da 3.181 tekne, toplamda 18.500 civarında tekne faaliyet göstermektedir. Bunların 2.bine yakını büyük tipte, 1.650 adedi endüstriyel tiptedir. Yetiştiricilik tesislerine baktığımız zaman da kapasiteleri küçük olmakla birlikte -sayıca iç sularımızda daha çok olan- 1.707 adet iç sularda su ürünleri yetiştiricilik tesisi var, bunların büyük bir bölümü alabalık üzerinde, denizlerimizde de 432 adet tesis vardır, bunların da kapasitesi büyüktür, toplamda 2.139 adet su ürünleri yetiştiricilik tesisi var.

Efendim, denizlerimize kısaca değinmek istiyorum, iç sulara da ayrıca değineceğim. Karadeniz son derece verimli bir denizdir, en önemli ürünü hamsi, istavrit bolca, bereketli bir şekilde avlanır. Marmara Denizi eğer iki boğazı kapatırsak aslında göl niteliğinde bir denizdir. Karadeniz'in de göl özelliği vardır. Ege Denizi çok büyük bir alan gibi gözüküyor ama ülkemize ait Yunanistan'la olan sınırimıza bakarsak kırmızı bir çizgi şeklinde, aslında bize ait. Akdeniz, turizm açısından son derece elverişli fakat balıkçılık açısından ve ekosistem açısından da çöl sayılabilecek nitelikte bir denizimizdir. Dolayısıyla üç tarafımız denizlerle çevrili, pek çok akarsuyumuz var fakat bunların her birinin kırılgan olduğu noktalar bulunuyor.

Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü ne yapar, onun biraz bilgisini vermek istedik. Asıl amacımız sucul biyoçeşitliliği, su ürünlerini ve bunların yaşam alanlarını korumak. Koruma ve kullanma dengesini gözeterek sucul kaynakların işletilmesini sağlamak, etkin bir denetim sistemi oluşturarak sürdürülebilirliği sağlamak misyonumuz. Vizyon olarak da senenin her ayı yaz dâhil on iki ay boyunca balık ve su ürünlerinin arz güvenliğini sağlamak, balıkçının gelir ve istihdamını ve refahını artırmak ve sorumluluk bilinciyle sektöre yön veren bir Genel Müdürlük olmaya çalışıyoruz. Genel Müdürlüğümüzde merkezde yaklaşık 230 kişi çalışmakta, taşrada ise il müdürlüklerinde kurulu 43 şube müdürlüğümüz var, diğer illerde ise hayvan sağlığıyla bütünleşik il müdürlüklerimiz var. Bunların yanında il müdürlüklerine bağlı kontrol teknelerimiz 102 adet; bir tanesi çalışıyor, yanındaki, denetim sırasındaki termal kamerayla gözüken gece vakti de olsa her türlü imkâna sahip teknelerimiz ve kontrol ekipmanlarımız vardır.

Bu slaytta yıllara sâri olarak ülkemizin toplam su ürünleri, yetiştiricilik artı avcılık toplam su ürünlerini gösteriyoruz. 2019 yılında cumhuriyet tarihimizin en yüksek rakamını yakaladık. Avcılık ve yetiştiriciliği topladığımız zaman 837 bin ton balık üretimi yapıldı. 780 bin tondan -geçtiğimiz sene, 2020 yılının rakamları daha netleşmedi, TÜİK tarafından yayınlanmadığı için söylemiyoruz ama- daha fazla olacağını söylüyoruz. Kayıt altına alınmayan -özellikle avcılığın bir kısmı da maalesef kayıtsız çalışıyor- 1 milyon tonun üzerinde bir balık üretimi var. Yaklaşık 17 tür yetiştiricilik yapıyor, 250 bin kişiye istihdam sağlanıyor, 1 milyar doların üzerinde ihracat hacmimiz var, 4 milyar dolardan daha büyük sektör hacmi bulunuyor bu sektörün.

Burada avcılığa biraz odaklanmak istedik, bizim avcılıktaki hedefimiz 300 bin tonla 500 bin ton arasında avcılığı sabitlemek. Daha önce bahsettiğim gibi, güçlü teknelerimiz var, Avrupa'nın belki en fazla av gücü bizde sayılabilir. Boş bırakılırsa denizlerimizi bir sene içerisinde boş bir kütete çevirebilecek bir av gücümüz var. Bunu dengeleyerek 300 bin tonla, 500 bin ton arasında üretimi sağlıyoruz, bu istikrarlı gidiyor. Üretimdeki dalgalanma daha çok hamsinin gelip gitmesine bağlı, diğer türlerde de nispeten bir denge var. Hamsiyi de biraz sonra tekrar açıklayacağım efendim.

Yetiştiricilik alanına girdiğimiz zaman, özellikle 2000'li yıllardan sonra büyük bir hızla artış gösterdi, Avrupa'da söz sahibi olmaya başladık. Bizim 2023 hedefimiz su ürünleri yetiştiriciliğinde 400 bin ton üretim yapmaktır. Bu 400 bin ton rakamını 2019 yılında yakaladık yani 2023 hedefini geçtiğimiz senelerde yakalamış olduk. Bu sene, yine 2020'yi söylüyorum, 421 ton üretim yaptık, yeni 2023 hedefi koyduk, 600 bin ton balık üreteceğiz inşallah, hem iç sularımızdan hem de denizlerimizden. Çipura, levrek ve alabalık büyük bir hızla artıyor ama asıl marka hâline getirdiğimiz ve hem ülke içinde hem de dünyada artık ses getirmeye başlayan "Türk somonu" diye bir marka oluşturduk. Karadeniz'de yetiştirdiğimiz aslında alabalık bunlar.

Burada ihracat ve ithalat rakamlarını gösteriyoruz. Son beş yılda, altı yılda ihracatımız 121 bin tondan 201 bin tona çıktı ve yüzde 66 büyüdü. Değer olarak da 692 milyon dolardan 1 milyar 64 milyon dolara, yüzde 54 oranında beş yıllık bir büyüme sağladı. Buna bağlı olarak da ithalatımızda çok ciddi bir düşüş oldu, miktar olarak 111 bin tondan 85 bin tona; değer olarak da 250 milyon dolardan 150 milyon dolarlara kadar ithalatımız düştü. 100'e yakın ülkeye su ürünlerini -hem avcılık hem yetiştiricilik- gönderiyoruz, gönderdiğimiz ülkeler arasında en büyük kesimi AB ülkeleri kapsıyor ve Japonya, Amerika, Kore gibi ülkeler de bizim daim ve bizden devamlı talep eden ülkeler arasında. Kısaca söyleyecek olursak, levrek üretiminde dünyada 1'inci sıradayız, çipura üretiminde dünyada 1'inci sıradayız, alabalık, gökkuşağı alabalığı üretiminde dünyada 2'nci sıradayız. Avrupa Birliği ülkeleri arasında İspanya ve İtalya, onun yanında Yunanistan bizim en önemli rakiplerimizdi; 2019 yılından itibaren geçtik, 1'inci sıradayız, dünyada da 18'inci sıraya geldik.

Efendim, bu genel bilgileri verdikten sonra balıklar ve suda yaşayan canlıların büyük bir kısmı soğukkanlı canlılardır yani sıcaklıktan son derece keskin bir şekilde etkilenirler. Dolayısıyla, biz yaptığımız her işte bu canlıların biyolojik yapılarını, yaşam şartlarını ve suyun yapısını yakından takip etmek zorundayız, her yayını yakından takip ediyoruz. Yine, dünya çapında yapılmış yayınlara baktığımız zaman -genelden bahsediyorum- 1880 ile 2012 yılları arasında okyanuslarda ve denizlerde sıcaklık on yılda 0,05 santigrat derece artmış, yüz otuz yılda toplam 0,6 santigrat derece artmış. Ama 1981 ile 2018 yılları arasındaki çalışmalara, otuz yedi yıllık bir geçmişe bakıldığında neredeyse 2 katı, 0,09 santigrat derece artmış. Bu, bize, bu konulara son derece dikkat etmemizi gösteriyor ve şu anda denizlerde, okyanuslarda ve iç sularda yaşayan canlıların yaşam riskinin yüzde 20 ila 30 arasında

daha da arttığını gösteriyor. Sıcaklığın 3,5 santigrat derece artması durumunda var olan türlerin yüzde 40 ila 75'inin neslinin tehlike altına gireceği veya o ortamdan uzaklaşarak başka yerlere göç edeceği kayıtlarda, literatürde bulunmakta.

Yine, dünyayla kıyasladığımızda, maalesef, küresel ısınmadan en fazla etkilenecek 3 yer gösteriliyor literatürde. Bunlar: Kuzey Kutbu, Karadeniz ve Akdeniz. Ege Denizi 1972 yılından itibaren bugüne kadar 1,61 santigrat derece ısınmış, Akdeniz'de -Sanayi Devrimi'nden yani oldukça uzun bir sürede, daha büyük bir deniz- 1,4 santigrat derece artmış, Karadeniz'de ise -özellikle bunun altını çizmek istiyorum- kapalı bir ortam olduğu için son altmış yılda 2 santigrat derece artmış. Bu, artış olduğunu ve bilimsel çalışmaların aslında doğru olduğunu ve dikkatli olunmasını gösteriyor.

Akdeniz'de, istilacı yabancı türlerden 600 tanesi yeni giriş yapmış yani 600 tane yeni istilacı ve yabancı tür var Akdeniz'de. Bunlardan 100'e yakını -70 ila 100 arasında değişiyor- balık, diğerleri diğer canlılardan. Marmara'nın Akdenizleşmesi yani fauna ve flora bakında bitki ve hayvansal yapısı bakımından Marmara'nın Akdenizleşmesi yüzde 17, Karadeniz'in Akdenizleşmesi ise yüzde 2,4 oranında artmış durumda.

Karadeniz'e biraz daha değinmek istiyorum. Hamsi, işte, herkesin gündemine geliyor hem basın bültenlerinin hem de gazetelerin manşetlerinde hep. İşte "Hamsi Rusya'ya gitti, Gürcistan'a göç etti, bu sene gelmedi, az oldu çok oldu." Hamsiler aktif olarak yüzen fakat genel göçünü sürü hâlinde soğuk su akıntılarıyla birlikte yapan canlılardır. Akıntıları da belirleyen yine su sıcaklığıdır. Eğer su sıcaklığında bir anormallik olursa bir ters çevirim olursa veya zamanları karışırsa hamsiler, işte, Anadolu kıyısını yalayıp, Karadeniz kıyılarını yalayıp gitmesi gerekirken doğrudan daha doğruya doğru ve kuzeye doğru yönlenebiliyorlar. Bu durum da hem hamsilerin büyümesini ciddi miktarda etkiliyor hem de bizim av yapabilme yeteneğimizi kaybetmemizi sağlıyor. Bu sene yaşadığımız gibi ilkbahar göçü de var, o da kuzeye doğru olan göç; o da akıntılarla ve zamanla birlikte karışırsa hamsinin ciddi bir risk altında olduğunu söyleyebiliriz.

Yine, özellikle şu son günlerde belki Marmaralı olanların daha fazla dikkatini çeken Marmara'daki bir olaydan bahsetmek istiyorum: Marmara'da halk arasında veya balıkçılar arasında "salya" denilen, bilimsel adına daha çok "müsilaj" denilen bir yapı var. Bu, örnek olarak gösterdiğim, işte "noctiluca" "ceratium" gibi planktonların ölüm sırasında çıkardıkları salgıların polimerize olmasıyla plastik benzeri bir yapı kazanıyor ve su yüzeyinde bir katman oluşturuyor, bu katman çok kesif bir miktarda yani ağları çekemeyecek düzeyde oluyor. Şu anda da Marmara'da ciddi miktarda bu "salya" problemi, "müsilaj" problemi var; bunu en yakından hisseden, denizde yaşayanlar ve özellikle ağlarını toplayamayan balıkçılar. Sebebi ise küresel ısınma, küresel ısınmaya bağlı olarak akıntıların durması, durgun su ve tabii ki insanoğlunun etkisi. Bu kadar kapalı bir havuza, işte, sanayinin, kentleşmenin ve nüfusun olduğu bir yerde muhakkak deşarjlar olduğu zaman bu tür problemlerle karşılaşabiliyoruz. "Çözüm yolu ne?" dersek -onu da insanoğlu olarak ne yapabiliriz birazdan izah edeceğim ama- çift kabukluları yetiştirmek bizim alacağımız en önemli tedbirlerden bir tanesi; derin deşarjları ve diğer deşarjları iyi kontrol etmek gerekiyor, fosfor ve azot atıklarını da bırakmamak gerekiyor. Tabii ki bunun temizlenmesi için yine akıntıların ve rüzgârın olması gerekiyor; akıntı ve rüzgâr çıktığı zaman doğa bunu kendi içerisinde, çok kısa bir süre içerisinde de temizliyor.

İç sularımızdaki duruma baktığımız zaman, şu anda -kırmızı çizgi kritik düzeyi gösteriyor- Türkiye kırmızı çizginin tam üstünde ama gelecekte "yüksek riskli ülkeler" arasında. İç sularımızda da -ben sadece balıkçılık açısından söylemiyorum, sucul biyoçeşitlilik açısından söylüyorum- gerekli tedbirlerin muhakkak alınması ve bu konuda da farkındalık oluşturulması gerekiyor.

Sayın Başkanım, değerli hazırım; peki, bu, dünyada farklı mı? Elbette ki dünyada da farklı değil. Peki, dünyada ne yapılıyor? Uluslararası kuruluşlar bu konuda 8 ana tedbir almış. Peki, bu ana kuruluşlar kimler? İşte -ülkeler arasındaki iş birliği içerisinde oluşturulan karşılıklı ilişkilerin yanında- FAO, OECD, Akdeniz Balıkçılık Örgütü, CITES, CACFish ve Eurofish gibi örgütler bu konularda tedbir alınması gerektiğini söylüyor. Türkiye bu konularda aktif mi? Belki en aktif ülkelerin başında geliyor, onu da rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu iş birliği zaten alınması gereken tedbirlerin başında geliyor ve aktifliğimiz burada bütün ülkeler tarafından görülüyor.

Yasal düzenleme... Bunları ilerleyen slaytlarda bir daha izah edeceğim, kısaca üzerinden geçeceğim, burada değinmek istemiyorum ama bu 8 ana tedbire ilave olarak ülkemizde alınan 10 tedbir daha var, bunların hepsini de takip ediyoruz. Yani 18 ilave tedbirle ısınmaya ve küresel iklimin değişikliğine ne şekilde tedbir alınır veya ne şekilde uyulur, onların çalışmasını yapıyoruz.

Burada izah etmek istediğimiz karbon ve su ayak izleri var. Eğer bir ürün üretecekseniz -bu, sanayi ürünü de olsa tarımsal bir ürün de olsa- muhakkak doğaya bir etkiniz olacaktır. Burada tarımsal ürünleri biz kıyas aldık. Sığır yetiştiriciliğinde kullandığınız su miktarı ve doğaya saldırdığınız karbon miktarı -affedersiniz- domuz yetiştiriciliğinde aynı şey, buğday yetiştiriciliğinde ne kadar karbon salıyorsunuz ve ne kadar su kullanıyorsunuz; bunlarla kıyasladığımız zaman su ürünleri avcılığı belki en az su ve karbon ayak izi bırakan yetiştiriciliklerden bir tanesi. Avcılıkta neredeyse su tüketimi hiç yok, yetiştiricilikte de su tüketimi hiç yoktur, denizde yetiştirdiğiniz balık sizden su istemez dolayısıyla su tasarrufu eder. Tabii ki birtakım şeylerde, yemin yetiştirilmesinde, oraya giden teknenin bakımında su kullanılıyor dolayısıyla belli bir miktar su kullanımı var ama bir üretim yapacaksanız doğaya etkisi en az olan üretimlerin başında su ürünleri yetiştiriciliği geliyor. Özellikle su ürünleri diyorum, sadece balık demiyorum çünkü su ürünlerinin yanında pek çok çift kabuklular, kabuklular, karides gibi, midye gibi veya su bitkileri de bu kapsam içerisinde değerlendiriliyor.

O 8 ana kapsam içerisindeki en önemli tedbirlerden bir tanesi yasal düzenleme. Yasal düzenleme konusunda Gazi Meclisimize çok teşekkür ediyoruz ve şükranlarımızı sunuyoruz. 2019 yılının sonunda Su Ürünleri Kanunu güncellendi, yaklaşık 66 fıkrası değişti ve günün şartlarına uygun bir yapı kazandı, 2020 yılından itibaren de kanun güncel vaziyette.

Peki, bu kanunla ne geldi biyoçeşitlilik açısından? Barajlarda, regülatörlerde balık geçidinin yapılması ve işlevsel tutulması tekrar zorunlu hâle getirildi. Doğaya can suyunu yani bir baraj yapsanız da can suyunu bırakmak zorunlu hâle getirildi. Özellikle gümrükteki bir denetimden örnek verdim. Eğer yurt dışından tropik bir canlı izinsiz ve kaçak olarak geliyorsa hapis cezasına varan cezalar getirildi çünkü doğaya bıraktığınız zaman bunu o bölgede istilacı olabiliyor, dolayısıyla bunların hepsi izne bağlandı. Balıklandırma kurala bağlandı. İstedığınız yere istediğiniz balığı bırakamıyorsunuz, bu son derece iç sularda örnek olarak vereceksek halk arasında çim sazı, İsrail sazı veya havuz balığı olarak bilinen balıklar gibi örnekler de var; balıklandırmayı şey yaptık.

Su analizlerini yakından takip ediyoruz. Ülke genelinde 826 istasyonda, 90 gölün, bütün nehirlerimizin su numunelerini alıyoruz, mevsimsel olarak sıcaklıklarına ve 12 diğer parametreyi takip ediyoruz. Bunlar bize kanunla gelen, mevzuatla gelen yapılar.

Diğer bizim için son derece önemli hususlardan bir tanesi yetiştiricilikte aldığımız tedbir. Suyun son derece hassas ve özellikle içme ve kullanma suyunun hassas olduğunu biliyoruz. Su ürünleri yetiştiriciliğinde biraz önce bahsettik, işte Avrupa'da 1'inci konuma geldik, dünyada hızımız artıyor, ihracatımız artıyor fakat özellikle dikkat ettiğimiz konu iç sulardaki alabalık yetiştiriciliğini mümkün olduğu kadar sabit tutuyoruz. Yani doğal su kaynaklarımıza, barajlarımıza, akarsularımıza mümkün olduğu kadar az çiftlik kullanıyoruz. Bunun yerine denizde -kıydan eskiye göre çok daha uzakta- 4,5

kilometre, 5 kilometre açıkta büyük kapasiteli balık çiftlikleri kurduruyoruz ki kıyıya ve denize etkisi olmasın; bunlarda akıntı şartı da arıyoruz. Son yine beş yılda alabalık üretimimiz yüzde 25 artarken bu denizdeki üretimimiz ise 2'ye katlandı neredeyse, yüzde 98'lik bir artışı sağladık toplam üretimimizde, bu en önemli tedbirlerimizden bir tanesi. İç sularımızı balık yetiştiriciliği için daha az kullanıyoruz.

Diğer tedbirlerden bahsedecek olursak özellikle su bitkileri ve mikroalg türlerinin yetiştiriciliğini doğrudan yönlendirmeye başladık. Bunlar özellikle Asya'da çok daha bizden önce başlanmış yetiştiricilik teknikleri hem oksijen üretimi sağlıyor ve besin bakımından da son derece zengin ürünler. Diğer bir teknoloji yine karbon ayak izini azaltan ve çevreye etkisi az olan bir yetiştiricilik yönteminde sindirilebilirliği yüksek yemler kullanılmaya başlandı ve ileri teknoloji kullanılıyor. Şu anda aktif olarak şey gözüküyor. Şu anda denizden 5 kilometre açıkta bir gemide yemleme yapılan havuz sağ tarafta, diğeri ise balıkların sakin olduğu yerler ise sol tarafta. Bu kadar açıkta olan bir teknenin hangi havuzuna ne kadar yem bırakıldığı kamerayla -üstelik her havuzda neredeyse- 12 kamerayla izleniyor, bir tane yem tanesinin bile boşa gitmemesi sağlıyor. Bunun haricinde yetiştiricilikte sıcaklığa dirençli diğer türler kullanılıyor. İnsanoğlu muhakkak gıdaya muhtaç, su ısınsa alabalık yetiştiremez duruma gelsek bile işte hangi balıkları yetiştirebiliriz, bunları ülkemize adapte etmeye başlıyoruz. Özellikle yayın balığı olan, işte İngilizce adıyla "catfish" denilen bir tür veya karides yetiştiriciliği son derece önemli bir tür, Pasifik'e uygun bir türü Anadolu'da yetiştirdik ve kuluçkahanesini de kurdurmaya başladık, bunlar son derece gıda güvenliği açısından önemli şeyler.

Biraz önce Marmara'da bahsettiğim müsilağı belki önlemek için en önemli tedbirlerden bir tanesi çift kabuklu yani midye ve istiridye yetiştiriciliği. Midyeler ve istiridyeler sudaki azot ve fosforlu bileşikler toplar, planktonu süzer ve kendisi beslenir, dolayısıyla suyun filtresi gibi hareket ederler. Ülkemizde bu aslında denizlere baktığımız zaman bir mavilik görüyoruz ama altı bir orman gibi yani binlerce çeşit tür var, bu türlere biz ülke olarak veya işte genlerimizden gelen bir yapıyla çok fazla bakmamışız. Altına baktığımız zaman İspanya'da 4 bin adet midye yetiştiricilik çiftliği şu anda kurulu vaziyetteyken bizde daha yeni başladı, 6-7 tane çiftlik faaliyete geçti fakat hızla bunu tanıttık. Midye çiftliklerinin kurulması için yüzde 50 hibe desteği veriyoruz, üretirse kilogram başına 10 kuruş destek veriyoruz, 30 tanesi 1 kilo ediyor, onun için ciddi bir para. Neredeyse 30 bin tona yakın üretim başladı, 2023 yılına kadar 30 bin ton midye de üretmeyi hedefliyoruz, bu sayede hem halka daha kaliteli bir midye üreteceğiz hem de özellikle Marmara Denizi gibi bir denizi filtre etmiş olacağız, aynı şey Ege Denizi için de geçerli.

Efendim, bu fabrika gibi gözüken alttaki, ortadaki resimler, alabalık çiftliği en alttaki resim. Artık bu tesislere pek müsaade etmiyoruz, teşvik verdiğimiz yeni sistemler ortadaki 2 resim. Suyu kapalı devrede kullanıyor, belki saniyede 3-5 litre su kullanarak yüzlerce ton balığı üretebiliyorsunuz, hepsini filtre ediyor. Virüsünden tutun besin elementlerine kadar tutuluyor, temizleniyor ve sirkülasyon, resirkülasyon içerisinde son derece kaliteli balık üretiliyor. Buna ne yapıyoruz? Hem kurulumuna teşvik veriyoruz Bakanlık olarak hem de 1 kilogram balık ürettiyse 1,5 lira ilave üretimine destek veriyoruz. Bu da çok ciddi bir rakam, bin ton üretirse 1 milyon kilogram çarpı 1,5 lira destek alıyor, çok ciddi bir rakam.

Diğer bir konu, biraz önce bahsettim, artık iç sulardaki su kaynaklarımızın içme ve kullanma su kaynaklarımızı çok az kullanıyoruz, onun yerine işte Adana'da bu Yumurtalık açıklarında yaklaşık kıyından 3 kilometre uzaklıkta toplu üretim tesisi kurduk. ÇED'i ortak yapılıyor, denetimleri ortak yapılıyor, nerede ne kadar girdi sağlandı, ne çıktı sağlandı hepsini kontrol edebiliyoruz. Bu sayede de 2030 yılı hedefini koyarsak 1 milyon tonun üzerinde üretim yapmayı hedefliyoruz.

Avcılık kısmına gelirsek -yetiştiricilik böyleydi- 2002 yılından itibaren balık avlama gemileri için yeni ruhsat vermiyoruz zaten av gücümüz yüksek, daha da balıkçı teknelerinin girmesini istemiyoruz ve kesin bir şekilde 2002 yılından itibaren yeni 1 tane balıkçı ilave olmamıştır. Teknesini yenileyebiliyor, motorunu yenileyebiliyor ama filoya giriş yapamaz, ruhsat alamaz, ruhsatsız avcılık yaptığı zaman teknesine el konulur, o da geçen sene Gazi Meclisimizin, sizlerin sayesinde geçen kanun sayesinde oluyor. Ruhsat vermemekle kalmadık -yeni bir gerçeği onu sonlandırdık 2018’de ama yine yenisi yapılabilir- bir projeye eski olan ve fazla avcılık yapmış, emisyonu yüksek olan 1.264 tane gemiyi filodan çıkardık, ruhsatlarını iptal ettik, bunların karşılığında balıkçıya 72 milyon dolarlık ödeme yaptık ve bu gemileri aldık, Makina ve Kimyada dönüştürdük, parçaladık, bir daha kimseye vermedik. Avrupa’da belki bu denli başarı sağlamış bir proje yoktur efendim, bu da devletimizin gücü sayesinde oldu.

Efendim, yine, bu sene yaşadığımız, sizler de şahit olmuşsunuzdur, basında gündeme son derece sık gelen bir konu, hamsi avcılığını sezonun ortasında durdurduk ve üstelik bunu balıkçıdan tepki almadan durdurduk çünkü bu sene Karadeniz’de ekstrem bir yıl yaşandı. Normalde her yıl böyle olacak değil küresel ısınmaya rağmen ama bu sene çok sıcaktı, balıklar büyümedi, hamsi büyümedi. Yakalattığımız zaman küçük hamsi, ne insan gıdası olarak tüketilebilecekti ne sanayide kullanılabilecekti. Balıkçının tepkisini almayı göz alarak ki balıkçıya da bunu anlatarak sezonun ortasında hamsi avını durdurduk. Biraz önce söylemiştim, istersek işte, çok kısa bir sürede bu yakalan balık miktarını artırabiliriz ama bu tür tedbirlerin neredeyse Avrupa’da bile başarılı uygulaması olmadı ama ülkemizde hem akademisyenler hem de balıkçılar tarafından kabul gören konulardan bir tanesi.

Yine, son derece gündemde olan konulardan bir tanesi istilacı balıklardan Akdeniz’de sıkça görülen “balon balığı” onunla da ilgili destekleme kampanyası yaptık. Balıkçı olmak şartıyla, balık kuyruğunu getirene, bir türün kuyruğunu getirene 5 lira destekleme ödemesi verdik.

Balon balığının 9 türü var, biz, bir türüne biz destekleme verdik. Bu pilot çalışmamızdı, inşallah, kararnamesi imzalandı, bugünlerde yayımlanacak. Bundan sonra küçük büyük bütün balon balıklarını getirenler farklı fiyatlarda olmak üzere destekleme verilecek.

Şimdi, Sayın Başkanım, müsaade ederseniz, balon balığıyla ilgili kısa bir animasyonumuz vardı ama...

(Video gösterimi yapıldı)

BALIKÇILIK VE SU ÜRÜNLERİ GENEL MÜDÜRÜ MUSTAFA ALTUĞ ATALAY – Evet, bu tür animasyonlardan da, kısa tanıtım filmlerinden de yaklaşık 11 tane çekirdik. Burada da yine, “aslan balığı”yla ilgili çalışmalarımız var.

Yine, kısa bir videomuz var, balıkçımız var, anlatıyor ama ben sizin değerli vaktinizi almayayım, kısaca diyor ki: “Bu aslan balıkları dikenleri kesildiği takdirde son derece lezzetli ve aranır bir tür hâline geldi.” Bunun için Bakanlık olarak pek çok tanıtım çalışmalarını yaptık, daha da devam edeceğiz. İstilacı yabancı bir tür olan aslan balığını kısa bir süre içerisinde ekonomiye kazandıracağız. Bu da hem gıda güvenliğini sağlamış olacak hem de -bu istilacılarla başka türlü hani, siz gelmeyin deyip duvar çekemiyorsunuz- buna benzer iç sularda, işte, çim sazıyla ilgili veya diğer türlerle ilgili de pek çok çalışmamız var. Kısaca özetlediğim zaman efendim, çalışmalarımız ve iklim değişikliğine karşı aldığımız tedbirler bu şekilde özetlenebilir.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, Sayın Atalay teşekkür ederiz.

Şimdi, sırada Bitkisel Üretim Genel Müdür Vekili Doktor Mehmet Hasdemir.

Buyurun Sayın Hasdemir, söz sizde.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Sayın Başkanım, bu sunum yapan arkadaşların isimlerini ve görevlerini öğrenebilir miyiz?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tabii, tabii, şimdi, Bitkisel Üretim Genel Müdür Vekili. Evet, kendinizi tanıtırsanız, “doktor” deyince millet hekim sanıyor, siz herhâlde hekim değilsiniz. Hangi sahada doktorluğunuz?

Buyurun.

4.- Bitkisel Üretim Genel Müdür Vekili Mehmet Hasdemir'in, iklim değişikliğinin bitkisel üretim sektörüne etkileri ve alınan tedbirler hakkında sunumu

BİTKİSEL ÜRETİM GENEL MÜDÜR VEKİLİ MEHMET HASDEMİR – Sayın Başkanım, Sayın Bakanım, çok kıymetli milletvekillerimiz, değerli katılımcılar; sizleri saygıyla selamlıyorum.

Ziraat Yüksek Mühendisiyim, doktora alanım, tarım politikası konusunda, tarım ekonomisi konusunda çalıştım. Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğüne vekâlet ediyorum. Yaklaşık yirmi sekiz yıldan beri Tarım ve Orman Bakanlığının taşra ve merkez birimlerinde görev yaptım.

Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanım ilkesi çerçevesinde arz güvenliğini sağlamak üzere bitkisel üretimin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yürütmekte. Bakanlığımızın merkez birimi, ana hizmet birimi olan Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü gerek Tarım Reformu Genel Müdürlüğümüzün sunumda paylaşılan, biraz sonra da benden sonra sunum yapacak Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğümüz tarafından belirlenen politikalar çerçevesinde bitkisel üretime yönelik çalışmalar yürütmekteyiz.

Efendim, müsaadenizle, mevcut durumun bir analizi, bitkisel üretimde ne durumdayız, iklim değişikliği bitkisel üretim sektörünü nasıl etkiliyor, Genel Müdürlük olarak buna yönelik yürüttüğümüz çalışmalar neler, aldığımız tedbirler neler ve bu çerçevede bir değerlendirme yaparak sunumumu tamamlamak istiyorum.

Bitkisel üretimde 2020 yılı itibarıyla yaklaşık 126 milyon ton bitkisel üretimle bir önceki yıla göre yüzde 7,6 artışla bir üretim gerçekleştirdik. Üretimimizin içerisinde 71,4 milyon tonu tarla bitkileri; 23,6 milyon tonu meyve ve 31,2 milyon tonu ise sebzelerden oluşmakta.

Bitkisel üretim sektörü içerisinde en önemli payı şüphesiz tarla bitkileri almakta çünkü halkımızın en önemli stratejik besin kaynağı olan buğday gibi hububatların olduğu, mısır gibi baklagiller gibi ürünlerin olduğu tarla bitkileri grubu. Slaytta sol tarafta bu ürünlere, tarla bitkilerine, buğdaya, mısıra, çeltiğe, pamuğa ilişkin verim değerleri mevcut. Bunlar son otuz yılda bizim dekardan, birim alandan aldığımız kilogram verimleri göstermekte. Yansıda da görüldüğü gibi mısırın, çeltiğin, pamuğun yani sulu tarım alanlarında yetiştirdiğimiz ürünlerin verim değerlerinde son otuz yılda önemli artışlar sağladı. Pamuk verimlerini 200 kilogramdan 500 kilografa, mısır verimini 300 kilogramdan 1.500 kilografa kadar çıkardık. Yine, çeltikte de 300 kilogramlardan 800 kilogramlara ulaşan verimler mevcut. Kuru alanda üretim yaptığımız buğdayda -ağırlıklı kuruda, suluda da buğday üretiyoruz- ama kurudaki buğdayda 200 kilogram ile 280-290 kilogram arasında Türkiye genelinde ortalama bir verimde üretim yapmaktayız. Dolayısıyla, suyun önemi bitkisel üretim için mutlak görülmekte. Bunun yanında, kayısı, üzüm, incir, fındık gibi meyve ürünlerimizin verimleri de mevcut ama bunları gördüğümüzde yıllar itibarıyla zikzaklı, dalgalı bir yapı, seyir görmekteyiz. Bu, aslında son dönemde iklim değişikliğinin, örneğin kayısıda ilkbahar erken, geç donlarının veya fındıktaki yaşanan iklim değişikliğinden kaynaklanan kış donlarının, zeytinde yaşanan birtakım olumsuz iklim şartlarının meyveyi daha çok etkilediğini, meyve üretimindeki verimliliğin çok daha değişken olduğunu, aynı

zamanda meyve türlerinin bazısında “periyodisite” dediğimiz bir sene var, bir sene yok yılının meyve türlerinde olduğunu görmekteyiz. Bunun yanında en sağda sebze, domates, kuru soğan, biber gibi ürünlerdeki verimliliğimiz mevcut. Özellikle, domateste son dönemde birim alandan elde ettiğimiz verimi artırdığımızı görüyoruz. Bunun da en büyük kaynağı serada, örtü altında daha kontrollü iklim şartlarında, sera ürünlerinin üretimini artırdığımız görmekteyiz. Açık alanda yetiştirilen türlerde ise evet, iklime bağlı olarak verimlerimizde zaman zaman dalgalanmalar yaşanmakta. Bu tablo, bize gelecekte bitkisel üretimde hangi alanlar iklimden daha çok etkilenecek, ne tür tedbirler almalıyız? Bize önemli bir ışık vermekte.

Türkiye, bitkisel üretimde dünyada birçok üründe lider özelliğini devam ettirmekte. Fındıkta, kirazda, incirde, kayısıda, ayvada 1’inci sıradayız; nohut, kavun, karpuz gibi ürünlerde dünyada 2’nci sıradayız; yine, kuru soğan, şeker pancarı gibi ürünlerde de dünyada ilk 5’teyiz, sizlere bunu arz etmek isterim efendim.

Bitkisel üretimin en önemli kaynağı, şüphesiz, tarım toprakları. Tarım alanlarımız: Türkiye, 23,1 milyon hektarlık tarım arazisi ve 14,6 milyon çayır, mera varlığıyla önemli bir kaynağa sahip. Bu alanlarımızın yüzde 67’sini tarla bitkilerine, yüzde 15’ini meyveye tahsis etmiş durumdayız; “nadas” dediğimiz, su tasarrufu sağlamak üzere, özellikle yağışın 300 milimetrenin altında olduğu bölgelerde suyu tasarruf etmek üzere çiftçimizin toprağı bir yıl ekim yapmaktan durdurduğu nadas uygulaması ise yüzde 15. Keza, bu alan 3 milyon hektarın üzerinde. Bizim bu alanı doğru kullanmamız durumunda özellikle bitkisel üretimin, tarla bitkileri ürünlerinin artırılmasında ciddi bir potansiyel görüyoruz. Tarım arazilerimizin yüzde 3’ünü de sebzeye bırakmış durumdayız.

Evet, Anadolu bize önemli bir biyolojik çeşitlilik, arazi varlığı emanet etmiş durumda. Bu varlıkla övünüyoruz ama şunu da bilmemiz lazım: Dünyada biz arazi varlığında sadece işlenen alanı hesap ettiğimizde 15’inci; çayır, mera varlığını da dikkate aldığımızda 31’inci sıradayız. Yani dünyada aslında biz 500 milimetrenin altında, ortalama 500 milimetre yağış alan ama özellikle İç Anadolu Bölgesi’nde 300 milimetre civarında yağış alan bir bölgede çok da büyük toprak varlığına, tarımsal açıdan çok da büyük arazi ve su varlığına sahip değiliz, bunu da bilmemiz lazım, imkânlar ölçüsünde. Buna rağmen, aslında ülke çiftçimiz bu kaynakları doğru kullanıp... Dünyada ilk 10’da, Avrupa’da da 1’inci sıradayız. Kaynak varlığımızla elde ettiğimiz tarımsal hasılayı da dikkate alarak, aslında biz kaynaklarımızı çok da kötü kullanmıyoruz ve son dönemlerde de, baktığımızda, çiftçimiz Avrupa’daki, dünyadaki birçok tarım işletmesinden daha doğru teknikleri kullanarak birim alandan elde edebileceği en yüksek hasılayı elde etmekte. Buğdaydan Konya’da, Kayseri’de, Sivas’ta 200 kilogram aldığımız yer var ama o bölgede biliyoruz ki yıllık yağış miktarı 300 milimetrenin altında. Kuru tarım alanlarında üretim yapmak durumundayız. Buna rağmen çiftçilerimiz önemli bir özveri göstermekte. Tarımın tekniğini doğru olarak kullanıp önemli bir hasılayı da elde etmekteyiz.

Geçen sene -pandeminin en yoğun olduğu dönemlerde, açıkçası, çiftçilerimiz çok ciddi bir inisiyatif olarak- son yılların en fazla ekiminin yapıldığı yıl olarak kayıtlara geçmiştir. 2020 yılında bir önceki yıla göre toplam işlenen tarım alanımız 371 bin dekar artmıştır. Tarla bitkileri, özellikle buğdayı, mısırı, şeker pancarını, pamuğu ürettiğimiz tarla bitkileri üretim alanı 2,2 milyon dekar yani Hatay’ın tarım alanı kadar artmıştır. Peki, bunu nereden artırdık? Şu an 760 bin kilometrekarelik bir ülke toprağında yeni alan almadığımıza göre biz atıl, boş nadas alanlarını tarıma kazandırmaya yönelik başlattığımız projelerle ve çiftçimizin, geçen sene bu dönemde aldığı inisiyatifle tarladan, topraktan geri durmayarak üretimi artırmaya yönelik çabasıyla geçen sene ekili alanlarımızda bir artış elde ettik ve bu da bitkisel üretimin bir önceki yıla göre 9 milyon ton artmasını sağladı.

Bitkisel üretimin en önemli girdisi şüphesiz tohum; tohumunuz varsa üretimi devam ettirebilirsiniz, üretim yapabilirsiniz. Türkiye’de de şu an çiftçimizin kullandığı sertifikalı tohumun yüzde 96’sını yerli tohumdan, Türkiye’de ürettiğimiz tohumlardan kullanıyoruz ve bunun da kaynağı, son yıllarda sertifikalı tohum üretimimiz 1,2 milyon tonun üzerine çıktı yani 2000’li yılların başında 100 bin ton, 145 bin ton sertifikalı tohumumuz varken bu, 2020 yılında 1 milyon 242 bin tona ulaştı. Bu, aynı zamanda ihracatımızı da artırdı; ihracatımız da 9 kat artışla 162 milyon dolara çıktı. Bu artışın arkasında şüphesiz Meclisimizin bize tahsis etmiş olduğu bütçe imkânları doğrultusunda çiftçilere yaptığımız desteklemelerin de önemli bir etkisi olduğunu arz etmek istiyorum efendim.

Ama tohumda önemli bir konu daha var ki tohum bir gen kaynağımız ve bu kaynaklarımızı biz -320 bin materyali yaklaşık- Bakanlığımıza bağlı 34 araştırma enstitümüzde muhafaza altına almış durumdayız. Bunun içerisinde, ayrıca 2.656 yerel tohumumuzu da 2 gen bankasında ayrıca muhafaza altında tutuyoruz. Bu, bize ne sağlıyor? Aslında bu yerel tohumlar, geçmişte verimi düşük olduğu için çiftçinin yüksek verimli çeşitleri tercih etmesiyle kısmen kullanımı azalan bu çeşitler gelecekte bizim için önemli bir ıslah kaynağı oluyor. Şunu biliyoruz ki biz yerel çeşitlerimizin daha az suyla, daha az girdiyle ve iklim şartlarıyla daha fazla mukavemet göstererek belki üretimi bir miktar az olmakta ama bu türler daha az su tüketmekte, daha az gübreye ihtiyaç duymakta. Bu manada, bunları özellikle ıslah çalışmalarında kullanmak üzere muhafaza ediyoruz. Bu muhafaza sadece çekmecelerde, raflarda değil; aynı zamanda, Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğümüz, Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğümüz ve Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğümüz olarak üçlü bir ortak iş birliğinde çalışma yürütüyoruz. Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğümüz bunları sahadan toplayıp kayıt altına almakta. TİGEM’e bağlı işletmelerimizde bunları çoğaltıyoruz, çiftçilerimize farklı hibe programlarıyla verip çiftçi elinde de muhafaza edilmesini, üretime devam edilmesini de temin ediyoruz.

Mevcut durumu arz ettikten sonra, efendim, iklim değişikliğinin bitkisel üretim sektörüne etkilerini kısaca özetleyecek olursak -benden önceki sunumu yapan genel müdürlerim arz ettiler- evet, bizi etkileyeceği kesin. FAO bunu şöyle tanımlıyor: “Dünya değişiyor, iklim değişiyor; öyleyse tarım da değişmeli.” Tarımın da iklime uygun hâle gelmesi lazım. Peki, bu değişikliğe adapte olamadığımız takdirde bizi bekleyen tablo bir kriz yönetimi ama biz risk yönetimi prensiplerini de ele alıp, olası olan riskleri önceden tahmin edip yönetecek şekilde risk yönetimi araçlarını kullandığımızda inşallah bitkisel üretim sektörü açısından bunu kayıpsız bir şekilde devam ettirmek istiyoruz. Biz şunu biliyoruz ki “iklim değişikliği” denildiğinde sadece tarımsal kuraklık değil, aynı zamanda farklı iklim olaylarıyla tarım takviminin değişikliğini görüyoruz. Eskiden biz 15 Eylülde ekim yapmaya başlarken şimdi artan sıcaklık ekim tarihimizi 15 Kasım’a, Aralık’a kadar bazı bölgelerimizde sarkıttı; yine, bundan kaynaklanan hasat tarihlerimiz sarktı. Daha önce görülmeyen bazı bitki koruma zararlılarının, hastalık ve zararlıların bazı bölgelerde yeni ortaya çıktığını görmekteyiz; bu durum, tarımda değişen bir tarım takvimini ortaya koymakta. Çiftçilerimizi buna adapte etmek için çalışmalar başlattık, yürütüyoruz.

Yine, ürün deseninde değişiklikler olmakta. Türkiye’nin Akdeniz şeridinde daha önce Ekvator bölgesinde yetişen tropik ve subtropik bitkilerin yetişmesi gibi bir tablo ortaya çıktı, bunu avantaja çevirmek durumundayız. Ayrıca, ülkemizin kuzey bölgelerinde de daha önce güney bölgelerimizde yetiştirebildiğimiz bazı ürünleri yetiştirme imkânına sahibiz; dolayısıyla, o bölgelerin bu tohum ihtiyacını karşılayacak, ürün desenini planlayacak bir çalışma içerisindeyiz ama bunu sağlamamız için tohumu doğru kullanmalı, ayrıca gübre seçimi ve gübrelemeyi de doğru yapmak durumundayız. Birazdan arz edeceğim efendim. Tarım takviminin değişmesi girdi kullanımında ve bu sektörün yönetiminde de önemli bir değişime sebep olmakta.

Bitkisel üretim açısından bir diğer etki: Çayır ve meralarımız, bu meralardan faydalanan hayvancılık sektörünün, hayvan sürülerinin yönetimi de çok büyük önem arz etmekte. Eskiden ağustos ayının sonlarına doğru kurumaya başlayan bazı meralarımızda artan sıcaklığın bunu daha öne çekeceğini biliyoruz; bu daha öne çekildiğinde, bu meralarda beslenmesi gereken hayvanların besin kaynağını temin etmek durumundayız, göçer hayvancılığını çok doğru planlamak durumundayız, yine bu alanlarda önemli ıslah çalışmaları başlatmak durumundayız. Birazdan arz edeceğim efendim.

Evet, bu yetiştiricilik boyutunda bitkisel üretimde böyle gelişmeler var. Bu sadece yetiştiricilikle kalmıyor; tarımı, bitkisel üretim ekonomisini, bitkisel ürün piyasalarını da etkilemekte. Bu durumun gelecekte özellikle stok yönetimini daha önemli hâle getireceğini; tarım ürünlerinin pazarlanmasının, dünyada da tedarik piyasalarının değişeceğini; küresel ticaretin de bir yön değiştireceğini görerek planlamalarımızı buna göre yapıyoruz. Birazdan arz edeceğim efendim.

Bitkisel üretimdeki en önemli kaynağımız tarım topraklarının korunmasına yönelik olarak, 2006 yılından itibaren 2020'ye kadar "Çevre Amaçlı Tarım Arazilerini Koruma Programı" adı altında özel bir program yürüttük. Bu programla, toprak ve su kalitesinin korunması, erozyonun önlenmesi, doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması ve böylece tarımın çevre üzerine olumsuz etkilerinin de azaltılması adına 188 binin üzerindeki üreticiye yaklaşık 722 bin hektar alanda bir destekleme ödemesiyle özel bir program uyguladık. Bu program içerisinde, örneğin, anıza ekimin yapılması veya rüzgâr erozyonuna karşı canlı çitlerin oluşturulması, sulamada sadece yağmurlama değil damlama sulamayı da önceleyen bir çalışma yapılması veya su tüketimi yüksek olan bitkiler yerine su tüketimi düşük bitkileri kullanan çiftçilere ilave destekleme ödemesi yapılması gibi birtakım uygulamaları bu sürede yürüttük.

Bunun yanında şunu da biliyoruz ki sadece yüzey sularımız değil, yer altı su kaynaklarımızı da doğru kullanmak durumundayız. Evet, yer altı su kaynaklarıyla ilgili de Türkiye'de önemli bazı kısıtlarımız var. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ile Genel Müdürlüğümüz ortak bir çalışmayla 10 il ve 45 ilçede yer altı su kısıtı olduğunu tespit etti ve buraya özel bir destekleme programı yürütüyoruz. Yani 10 il, 45 ilçede su tüketimi daha az olan bitkilerin üretimini teşvik edecek bir mekanizma işletiyoruz. Bu bölgelerde özellikle su tüketimi yüksek dane mısırını damlama sulama yapılmadığı takdirde hiçbir şekilde desteklemesine izin vermiyoruz, desteklemiyoruz. Mercimek ve nohut gibi daha az su tüketen bitkilerin desteklerini yüzde 50 fazla ödüyoruz. Yine, baklagil yem bitkisi ekimi yapan çiftçilere de ilave yüzde 50 destekleme ödemesi yapıyoruz.

Neden baklagillere önem veriyoruz? Çünkü biliyoruz ki baklagiller en az su ayak izi ve karbon ayak izi olan bitkisel protein kaynağı. Biz bu bitkilerin üretimini artırırken hem daha az su, daha az karbon iziyle hem de daha fazla protein kaynağını halkımızın tüketimine sunmuş olacağız. Özellikle bu konuda son üç yılda bu konuya odaklanan bir program başlattık. Böylece, nohut üretimini 430 bin tondan 630 bin tona çıkarttık ve Türkiye nohutta net ihracatçı konumuna yükseldi. Yine, kuru fasulye üretiminde 2017'de 239 bin ton olan kuru fasulye üretimini 2020'de -tüm zamanların rekoru aslında bu- 280 bin tona çıkarttık. Bu ürünlerin üretiminin artması daha az su tüketimi yanında daha az su ve karbon ayak izi olan bitkisel proteinin de tüketicilerimizin, halkımızın kullanımına sunmaya yardımcı olacak.

Bölgesel bazlı yaptığımız bu projelerin yanında biz bundan sonraki süreçte de artık, Türkiye'nin tamamında 945 havzada iklim değişikliğine uygun toprak, su kısıtı ve çiftçi alışkanlıklarımızı dikkate alarak ekolojik açıdan ve ekonomik açıdan en uygun bitki türleriyle ürün desenini oluşturmak üzere

Havza Bazlı Destekleme Modeli'ni daha da geliştirerek uygulamayı planlıyoruz. Şu an 945 havzada yürüttüğümüz bu çalışmayı ilerleyen günlerde su havzası, tarım havzası dediğimiz yani 26 ve 30 havza'yı öne çıkartacak şekilde, yerelde de planlamalara imkân verecek şekilde bu süreci yönetmek istiyoruz.

Bitkisel üretimi sadece insan gıdası olarak değil, aynı zamanda hayvan gıdası olan yem ihtiyacını da karşılamak durumundayız. Buna yönelik olarak da son dönemde yem bitkileri üretim alanında yaklaşık yüzde 224'lük bir artışla 2,5 milyon hektara ulaşan bir alanda yem bitkileri üretiminin yapılmasını sağlıyoruz. Bu kaliteli kaba yemin üretilmesi çok önemli. Hem yem üretim maliyetlerinin çiftçilerimize azaltılması hem de hayvancılığımız ihtiyaç duyduğu kaba yemin karşılanmasını hedeflemekteyiz.

Dünyada en ucuz yem kaynağı, üretimden ziyade meralar, yaylalar. Türkiye, 14,6 milyon hektarlık mera alanıyla önemli bir kaynağa sahip. Bu kaynağımız ne yazık ki düşük yağış nedeniyle, aslında yeterince bizim kaba yem ihtiyacını hâlihazırda üretemiyor. Bu meraları ıslah etmek durumundayız. Buna yönelik 10 milyon dekarın üzerindeki bir alanda daha önce 2020'ye kadar ıslah çalışması yürütmüştük, bu seneyi merada ıslah yılı ilan ettik. Sadece 2021 yılında 2,5 milyon dekar yani son dönemin dörtte 1'i kadar, son yirmi yılın dörtte 1'i kadar bir alanı bu sene iklim değişikliğinin etkisini görüp mera ıslah yılı ilan ederek 2,5 milyon dekar birim merada ıslah çalışmasını yapacağız. Buna yönelik ülke genelinde 1.936 adet ayrı proje de yürütülmüş olacak böylece.

Merada sadece ot verimini artırmak değil, iklim değişikliğini... Özellikle, mesela, Erzurum, rakımın 2 bin metreye yaklaştığı bir yerde göçer hayvancılığın olduğu koyun sürülerinin aşırı güneşten etkilendiğini gördük. Yani öğlen vakitlerinde çok dik gelen güneş açısı, koyunların meraya çıkmasını engelliyor. Bunun için Erzurum'da bile bu sene gölgelik alanlar yaparak, güneşin çok etkin olduğu saatte koyun sürüleri bir daha köye dönmessin, bir daha o meradan uzaklaşmasın diye gölgelik alanlar yapıyoruz. Yine, mera alanlarına çok sayıda seyyar sıvatlar yaparak, su kaynağını oluşturarak meralarda hayvancılığın daha iyi, daha rantabl bir şekilde yararlanmasına yönelik ıslah çalışmaları da yürütüyoruz. Yani ıslah çalışmalarımızı aynı zamanda merayı olatmayı kolaylaştırıcı yapılarla da destekliyoruz.

Dünyada bitkisel üretimin en kontrollü yapıldığı alanlar örtü altı üretim alanları, seralar. Türkiye'de de dünyanın en önemli sera alanlarından birine mevcuduz. Dünyada 4'üncü, Avrupa'da ise İspanya'dan sonra 790 bin dekara ulaşan örtü altı varlığımızla 2'nci sıradayız. Bu varlığımızı, özellikle ilerleyen dönemde daha da geliştirerek jeotermal kaynaklarla, GES gibi veya RES gibi yenilenebilir enerji kaynaklarıyla seralarımızın ısıtma ihtiyacını karşılayıp halkımızın da artık, yılın on iki ayına yayılan tüketim alışkanlığını dikkate alarak da sebze üretimini artırmak istiyoruz. Geçmişte yılın üç dört ayı sofralarımızda görmekle yetindiğimiz birçok sebzeyi artık on iki ay görmek istiyoruz. Oluşan bu talebi de karşılamak durumundayız. Bunu karşılarken seraları fosil yakıtlarla ısıtmak yerine yenilenebilir enerji kaynaklarımızla ısıtmak istiyoruz. Keza, ülkemiz dünyada jeotermal kaynak açısından 7'nci sırada. Biz artık, bu jeotermal kaynağımızı seracılıkta etkin bir şekilde de kullanarak kısa dönemde 30 bin dekar serayı bu kaynaklarla ısıtmamız mümkün. Peki, 30 bin dekar sera belki rakam olarak küçük gelebilir, ortalama 30 ton bu seralardan minimum 30 ton alıyoruz aslında, 30 ton aldığımızda 900 bin ton domates ürete potansiyelimiz var. E, Türkiye'nin domates ihracatının 500-600 bin ton düzeyinde olduğunu düşündüğümüzde 30 bin dekarlık sera bizim için önemli bir kaynak oluşturmakta.

Tarımsal üretimi bir taraftan normal bitkisel üretim devam ederken ama bu üretimi çevreye daha az zarar vererek, organik tarımın kural, prensipleri içerisinde artırılmasına yönelik de hedeflerimiz var. Bu hedeflere ulaşmak için mevcut durumumuza baktığımızda, Türkiye olarak organik tarım açısından dünyada üretici sayısında 7'nci, Avrupa'da 1'inci sıradayız. Aslında biz önemli bir organik üreticiyiz. Çünkü doğal kaynaklarımızın -diğer ülkelerle kıyasladığımızda- daha az kirlendiği, çok

önemli biyolojik çeşitliliği, 12 bin bitki türünün üzerinde bitki varlığı, 3.649 endemik bitki türüyle Türkiye önemli bir organik tarım potansiyeline sahip. Bu potansiyelimizi ileride daha da artırarak çalışmalarımızı sürdürmek istiyoruz.

Şunu da paylaşmak istiyorum: Gazi Meclisimizde Tarım Kanunu’nu biz 2006 yılında çıkardık ama bu Tarım Kanunu’ndan önce 2004 yılında Organik Tarım Kanunu’nu çıkardık. Yani bu Meclis, aslında Tarım Kanunu’ndan önce Organik Tarım Kanunu’nu da çıkartarak bu alana verdiği önemi de göstermiş durumda. Dünyada çeşitli platformlarda bunu paylaştığımızda Türkiye’nin organik tarımla ilgili destekleri, potansiyeli de görülmekte.

Organik tarımın dışındaki diğer alanlarımızı da konvansiyonel tarımı da iyi tarım uygulamaları prensiplerinde... Yani kimyevi gübre belki kullanabileceğiz ama ihtiyaç duyduğumuz miktarda; kimyasal ilaç kullanabileceğiz ama bitkinin ihtiyaç duyduğu miktarda; ihtiyaç duyulan ruhsatlı ilaçlarla izin verilen dozajlarda ve miktarlarda kullanarak iyi tarım uygulamalarını da geliştirmek istiyoruz efendim.

Tüm bu sektörde tohumdan bahsetmiştim, topraktan bahsettik ama bitkisel üretimin olmazsa olmazı bitki besin maddesi, gübre. Çünkü biz topraktan bir bitki, biyokütle kaldırıyoruz. Bu kaldırdığımız biyokütlelenin karşılığını toprağa vermek durumundayız. Ya bunu münavebeyle ürün desenini değiştirip organik gübrelerle veya kimyevi gübrelerle topraktan kaldırdığımız besini toprağa bir daha vermeliyiz ki üretim hasılamızı artırmak durumundayız. Nüfusumuzun artışı biliyoruz, benden önceki genel müdürlerim gelecekteki toprak ve su kaynaklarındaki tabloyu paylaştılar, üretimdeki olası tehditleri paylaştılar, o yüzden biz gübreyi kullanmak durumundayız. Türkiye yıllık 8 milyon ton gübre tüketmekte, bunun 6 milyon tonunu biz yurt içinde üretiyoruz ama 4,3 milyon ton gübre ithal ediyoruz, bir miktar da ihracatçıyız. Bu ithal ettiğimiz gübreler, kimyevi gübreler yani amonyum nitrat gibi, amonyum sülfat gibi, diamonyum fosfat gibi kimyevi gübreler. Bu ithal ettiğimiz gübreleri neden ithal ediyoruz? Çünkü yurt içinde kaynağımız yok, doğal gazdan üretiliyor. Fosfor, fosfat kayasından üretiliyor. Bu konudaki doğal kaynaklarımızın yetersizliğinden dolayı kimyevi gübrede ithalatçı olduğumuzu görerek yurt içi kaynaklarla organik ve organomineral gübre tüketimini artırmak üzere de çalışma başlattık. Son dönemde buna yönelik desteklerimizde önemli artışlar başladı. İlk defa 2020 yılında dekara 10 TL organik ve organomineral gübre desteği başlatmıştık. Bu yıl bu desteği yüzde 100 artırarak 20 TL’ye çıkarttık. Bunun yansımaları sektörde hemen gördük, organik gübre tüketimi yüzde 101, organomineral gübre tüketimi ise yüzde 57 artarak gelecek dönemde kimyevi gübrenin yerine organik ve organomineral gübrelerin kullanımının yaygınlaşacağını biz de öngörüyoruz. Bunların kullanımında da doğal kaynaklarımızı, leonardit gibi kaynaklarımızı veya kompostlar gibi bitkisel atıklarımızı, çiftlik gübresi gibi gübrelerimizi kullanarak kimyevi gübre yerine bunları artırıp hem iklim değişikliğine en uygun gübreyi kullanmak hem de arz açığımızı kapatmak istiyoruz.

Ülkemizin farklı bölgelerinde iklim değişikliklerinin farklı etkileri de mevcut. Bunun birkaç tanesini öne çıkanlarda paylaşmak istiyorum. Özellikle Karadeniz’de çayda toprak PH’ında bir düşme söz konusu, yani 7 olması gereken toprak PH’ının asitlik seviyesine geldiği, bu takdirde attığımız gübrenin toprakta faydalı hâle gelmediğini görüyoruz. Toprakta çözünmeden yağışlarla eriyip karışmakta yüzey akışına geçmekte. Bunu engellemek için tarım kireci, leonardit ve bunların karışımından oluşan birtakım organik gübreleri toprakla buluşturan çalışmaları Ordu, Giresun, Trabzon ve Rize illerinde başlattık. Bu konuda ilerleyen günlerde bu çalışmayı artırarak devam etmek istiyoruz. Aynı uygulamayı fındıkta da yapacak çalışmaları bu sene yürütüyoruz.

Yine, iklim değişikliğinden en fazla etkilenecek yani ülkemizde su tüketimi en yüksek olan ürünlerden biri de çeltik. Çeltik üretim bölgelerinde, çeltik doğası gereği çok su tüketerek üretilmek durumunda ama bu konuda tavayla 2.200 milimetrenin üzerinde su tüketen çeltiğin, Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğümüze bağlı enstitülerle beraber, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğümüzle beraber uyguladığımız projelerle yüzde 50 daha az su tüketerek damlama sulamayla çeltik üretebileceğimizi gördük. Bu çerçevede 35 bin dekar alanda sadece bu yıl hemen bir çalışma başlattık çiftçilerimize. Bir miktar çeltik veriminde düşüş var evet, biz 800 kilogram dekara 788 kilogram verimimizde bir miktar düşecek ama suyu yüzde 50 daha az tüketeceğiz. Suyu az tüketirken bu konuda sulama maliyetlerimiz düşeceği için bir miktar hasıla kaybını da buradan telafi edeceğimizi düşünüyoruz.

Yine, kuraklığa karşı bu sene, içinden bulunduğumuz dönemde meteorolojik açıdan yaşanan düşük yağışlar tarım topraklarında suyun daha doğru kullanılması mükellefiyetini bize yüklemekte. Bu amaçla nadas alanlarında suyu doğru kullanacak bir çalışma başlattık. Yine, kuraklıktan daha az etkilenen bitki türlerine yönelik ekim çalışması yapıyoruz. Bu çalışmaları bölgeler itibarıyla sektörel iş birliğiyle her bölgede, 7 bölgemizde sektörün paydaşlarıyla bir araya gelen çalışmalarla, bu sene 400'ün üzerinde başlattığımız projeyle daha az su tüketen bitki türlerinin, tohumun toprakla buluşması için çalışmalar yürütüyoruz. Gelecekte şunu biliyoruz: Evet, iklim değişikliği tarımı etkileyecek, bitkisel üretim bundan en fazla etkilenen sektörlerin başında gelecek ama biz buna yönelik tohumda, gübrede, arazi kullanımında ve suyu doğru kullanmaya yönelik risk yönetimi çerçevesinde hazırlıklarımızı yaptık. Bu çerçevede de planlamalarımızı yerine getiriyoruz. Önerilerimizi bu konuda TAGEM Genel Müdürümüzün yaptığı sunum sonrasında da sektörün tamamını içerecek şekilde önerilerimizde bulunulacak.

Arz ederim efendim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz.

Şimdi, son kalan arkadaşımızı da dinleyelim.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Ara mı verseniz sunumdan önce?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – İsterseniz 16.15'e kadar bir ara verelim.

Kapanma Saati:15.46

İKİNCİ OTURUM**Açılma Saati: 16.19****BAŞKAN: Veysel EROĞLU (Afyonkarahisar)****BAŞKAN VEKİLİ: Nevzat CEYLAN (Ankara)****SÖZCÜ: Semra KAPLAN KIVIRCIK (Manisa)****KÂTİP: Hasan KALYONCU (İzmir)**

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, Tarım ve Orman Bakanlığımızın son sunumunu Doktor Nevzat Birişik yapacak. Kendisi Tarımsal Araştırma ve Politikalar Genel Müdürü efendim.

Sayın Bakan Yardımcım, Sayın Bakanım; müsaade ederseniz arkadaş sunum yapsın. Daha sonra soru ve cevaplar var; orada çok söz talebi vardı, en sonunda inşallah onu da sorarız, böylece tamamlarız.

Evet, buyurun Sayın Genel Müdürüm.

5.- Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürü Nevzat Birişik'in, iklim değişikliğinin tarım üzerine olası etkileri ve AR-GE çalışmaları hakkında sunumu

TARIMSAL ARAŞTIRMALAR VE POLİTİKALAR GENEL MÜDÜRÜ DR. NEVZAT BİRİŞİK – Sayın Başkanım, değerli milletvekilleri, Değerli Bakanım, kıymetli hazırun; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü olarak biraz daha işin teorik çerçevesini ve bilimsel kısmını anlatmaya gayret edeceğim.

Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü, haritada görüldüğü üzere, ülkenin ihtiyaç duyulan her yerinde bulunan Türkiye'nin en büyük ve en yaygın AR-GE kuruluşu. Bunu neden özellikle söylüyoruz? Çünkü bu konu bilimsel açıdan da çalışılması gereken, gelecekle ilgili tedbirler için de sahada, laboratuvarı, her bir tarafta çalışılması gereken bir alan. Gen bankalarıyla, 48 araştırma enstitüsüyle birlikte ülkemizin yüz yirmi yedi yıllık bir AR-GE kuruluşunu temsil ediyor. Tarım ve gıda sistemlerinde, ülkemizdeki bugün çözümlerimizle yüzde 70'i tohum, damızlık, materyal, üretim teknolojisi, mekanizasyon Genel Müdürlüğümüz tarafından ülkemize kazandırılmıştır.

Değerli katılımcılar, iklim değişikliğiyle ilgili ana faktörler biliniyor sera gazı, karbondioksit emisyonu, kalıcı organik kirleticiler ve diğer bazı çevresel kirleticiler ama sektörler bazında baktığımızda tarım, orman ve toprak bileşeni, yaklaşık olarak dörtte 1'lik bir kısmını oluşturuyor iklim değişikliğinin bir sebebi olarak. Tabii, iklim değişikliğinin doğal kaynakların üzerine etkisi var -arkadaşlarımız da paylaştı- 0,6 0,9; neticede 1 dereceye yakın bir ısınma tespit edilmiş bir durumda. Karbon emisyonunu biliyoruz ama burada asıl sorun yüz otuz yılda yaklaşık 1 derece ama önümüzdeki elli altmış yıl içerisinde 4 derecelik bir ısınma. Bu, yerkürenin ortalama ısısını düşündüğünüzde çok radikal, belki önlenemez bir krize yol açabilir. Ülkemiz de malumunuz Akdeniz havzasında, dolayısıyla ciddi bir riskle karşı karşıya.

Hayatımızda bugün bile hissediyoruz, yirmi beş yıllık süre içerisinde sıcaklık dalgalanmalarını çünkü sadece kuraklık değil, bir sürü başka faktörü getirecek don, dolu, hatta aşırı yağışlar ya da yağış rejiminin bozulması da diğer önemli bir konu. Özelde ekosistemler bozulacak, mikroklima özelliği taşıyan tarımsal üretim alanları da bozulacak. Toprak üzerine etkisi nasıl olacak? Topraktaki mikroorganizmayı yapısından tutun yarayışlılığı, tuzluluğu erozyona açık hâle gelmesi dâhil birçok konuda tahribat oluşturacak, zaten görüntülerde de bunun öncülleri var.

Suyla ilgili de... Elbette ki yağış rejimi bozulacak, su azalacak, ayrıca akarsu ve göllerin seviyeleri düştüğünden dolayı kirleticilerin konsantrasyonu yönünden yani su daha da kirlenmiş olacak. Yüzey akışı da aynı şekilde daha fazla kirletici ve sediment taşıyacak. Deniz seviyesi yükselecek, bu da denizin tuzluluğunun çevredeki tatlı su kaynaklarına ve topraklara taşınması anlamına geliyor.

Dünyada -sağdaki görüntü- biyolojik çeşitlilik alanları büyük ölçüde... Örneğin Sibiry, Akdeniz, Anadolu -ülkemizin bulunduğu- bu güçlü biyolojik çeşitlilik olan yerler fakat sol taraftaki haritaya baktığımızda ise dünyada kuru alanların yani kuru tarım alanlarının yapıldığı yerler var. Aynı şekilde bizde de kuru tarım yaygın ve burada biyolojik çeşitlilik azalıyor, tuzluluk artıyor yüzde 50 oranında. Mevcut verilerden yola çıkarak ileriye doğru yürüttüğümüzde ise her yıl dünyada kuru alanlarda 1,5 milyon hektar alan arazinin tuzlanması gibi bir beklenti var. Tarım yapmak için toprak lazım, su lazım ama ayrıca 8,7 milyon kadar olan canlı türünden ilgili olan biyolojik çeşitlilik lazım. Burada, ülkemizde güçlü bir biyolojik çeşitlilik olduğunu söyledik ancak bunlar tehdit altında. Örneğin, Göller Bölgesi'ndeki 900 endemik türün 48'i yok olma tehdidiyle karşı karşıya. Geofitler denilen soğanlı bitkiler, bunlar çok önemli tipta, doğadaki diğer birçok döngüde, bunlar da maalesef kış yağışlarının azalması ve kış sıcaklığının artmasından dolayı negatif olarak etkilenmekte. Bozkır ekosistemleri ve benzeri birçok ekosistem maalesef biyoçeşitlilik üzerinde negatif etki olacak şekilde azalıyor. Peki, bu üç ana üretim unsunu bitkisel üretimi nasıl etkiliyor? BÜGEM Genel Müdürümüz detaylı bir şekilde birçok veriyi paylaştı; neticede üretim azalacak, kalite de azalacak, hastalık ve zararlılar ise artacak. Yağış rejiminin bozulması, rüzgâr, don, dolu gibi ekstrem iklim olayları artacak, bitkinin suya ihtiyacı artacak. Yani bugün 1 metre küp suyla yetiştirdiğiniz bitki daha fazla suya ihtiyaç duyacak. Bitkilerde "soğuklama ihtiyacı" denilen bir şey var, bitkinin üşmesi lazım dinlenme döneminde, bunu karşılayamadığı için çiçeklenemeyecek veya erken çiçeklenecek veya verim düşüklüğü yaşayacak. Yüksek sıcaklık nedeniyle erken olgunlaşacak ya da yanacak. Yetiştiricilik pratikleri değişecek yani ekimde buğday ekmeye alışmış bir çiftçi, ekimde ektiğinde buğdayı çıkmayacak. Sulanan alanlarda ise sulama yetersizliği zaten radikal bir şekilde hissedilecek.

Peki, hayvansal üretimde makro olarak ne beklenir? Meralarla ilgili verileri paylaştı Genel Müdürümüz, yem bitkilerinin kalitesi düşecek. Mera otlatma kapasitesi azalacak, yüksek ısılardan dolayı hayvanların verimi veya süt, et kalitesinde düşme bekleniyor, hatta hayvanların fizyolojileri bozulduğu için belki gebe kalamayacak, düşük yapacak veya anomali sayısı artacak, dolayısıyla döl verimi azalacak. Yine, bitkilerde olduğu gibi hastalık, parazitler ve diğer zararlıların da artışı bekleniyor. Su ürünlerinde ve balıklarda da stoklar doğal olarak etkilenecek. Zaten özellikle çarpıcı bir şekilde istilacı balıkların durumu bir önceki sunuda Genel Müdürümüz tarafından paylaşıldı. Karadaki ekosistemler değiştiği gibi, denizlerde de ekosistemler ya da sucul ekosistemler de değişecek.

Şimdi, makro tabloyu özetlemeye çalışırsak aslında bu slayt bize birçok şeyi gösteriyor. Birinci, en soldaki grafik, yaklaşık elli yıllık gıda üretimi ile nüfus artışı oranını veriyor. Aslında son iki yüz yıldır insanoğlu nüfus artışından daha fazla hep gıda üretti. Bu sebeple nüfus 8 milyara yaklaştı ve her birimiz yeterince beslenir hâle geldik. Yani temel olarak gıda artış oranı nüfus artış oranının hep üstündeydi ancak 2030 yılından sonra nüfus artış oranı gıda artış oranını geçecek. İklim değişikliği olmazsa bile mevcut üretim bu şekilde olacak dolayısıyla gıdada bir azalma var. Gıda talebi artacak özellikle Çin, Hindistan daha fazla tüketmek istiyor, ekonomileri de buna müsait ve sera gazı salınımı artmaya devam ediyor. Küresel ısınma, dediğimiz gibi, 4 derece bekleniyor, bu 2080'e kadar olan öngörü yani önümüzdeki elli altmış yıllık öngörü, hastalık zararlı baskısı küresel olarak artacak. Bitkisel biyolojik çeşitlilik yüzde 36 düşecek. Yani 300 bin bitki var yerkürede bugün makro bitkilerden, bu, 100 bini gidecek anlamına geliyor. Kişi başına düşen tarım arazisi varlığı yüzde 24 düşecek, su yüzde 24 azalacak ama en önemlisi de tüm bunları kompanse edecek verim artışında negatif bir durum olacak, yüzde 8 verim azalışı olacak.

Bu görüntü bir önceki sunuda vardı, temelde Türkiye orada pembe görünüyor, 2080'e geldiğimizde bugün ürettiğimizden yani 146 milyon ton bitkisel ve hayvansal gıdadan yüzde 15 daha az üretebiliyor olacağız eğer doğru tedbirler almaz ve çaba sarf etmezsek.

Peki, Bakanlığın AR-GE sistemi ilgili hizmet birimlerine, ilgili taraflara, çiftçiye bu yönde çözüm sunmak üzere neler yapıyor? Bunları paylaşmak istiyorum. Tabii, çok sayıda veri var, olabildiğince çarpıcı ve anlaşılabilir şekilde anlatmaya çalışacağım. Örneğin, toprak ana malzeme, Türkiye topraklarının verimlilik haritasını çıkarıyoruz. Binlerce örnek alarak, 50 bin örnek sadece ilk partide alınıyor, böylelikle diyoruz ki: Türkiye'de topraklarımızın verim durumu bu ve çiftçiye makrotarımsal üretimimizi de o şekilde planlıyoruz. Bu proje devam ediyor, 30 santimini de almanız lazım, 60'ını da almanız lazım, ileride 90 santimini de almanız lazım gibi.

Gübreleme rehberi: Toprağı belirlediniz, çiftçiye doğru bir şekilde yönlendirmek için de Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğümüzle birlikte gübreleme rehberleri hazırlıyoruz; ilçe ilçe, ürün ürün. Daha sonra, toprak karbon haritası... Topraktaki karbon, uzun süreli toprağın canlılığına bir vurgu yani toprağınız ne kadar güçlü, sizi birkaç yüzyıl daha ne kadar taşıyabilir? Bununla ilgili aldığımız verileri de Birleşmiş Milletlerle de paylaşıyoruz, böylelikle Türkiye'de toprağın canlılığının azaldığı alanları, riskli alanları belirlemiş oluyoruz.

Suyla ilgili çalışmalar: Tabii, değerli katılımcılar, bizim 7 bölgede toprak, su çalışan 7 enstitümüz var, çok sayıda proje var, 2 bin projenin içerisinde kabaca 400, ben burada sadece bir kısmını paylaşıyorum. Suyu daha az kullanmak adına kısıtlı sulama yani bir bitkiye 100 litre su verilip 100 kilo alıyorsa, acaba 70 litre su verir 90 kilo alırsak aynı gelir elde edilir mi, temel de bu. Şu anda Marmara hariç 6 bölgedeki çalışmalarımız bitti ve 14 üründe çalıştık. Dolayısıyla, Türkiye'de yaklaşık olarak 150 kadar ticari ürün üretiliyor, devam etmemiz lazım.

Yüzey altı sulamalarla ilgili -suyun buharlaşmasını engellemek adına bu önemli bir konu- su kalitesiyle ilgili tüm havzalarımızda çalışma yapıyoruz, çok sayıda veri var, bunu da ülkesel makrosu yönetimini yapan Su Yönetimi Genel Müdürlüğüyle paylaşıyoruz. Örneğin, yüzde 40 su kısıtına rağmen pamukta 6,7 dönüm daha fazla su sulanıyor yani 10 dönümde yüzde 40 su azaltırsanız daha fazla üretim yapabilirsiniz. Çeltik çok radikal bir örnek çünkü çeltik tavalarda, neredeyse su göleti içinde yetiştiriliyor. Bu çevre sağlığı açısından da bir risk, sivri sinekler, sıtma ilişkisinden dolayı. Şu anda yaptığımız çalışmalarla çeltik Türkiye'de artık damlama sulamayla yetiştirilebilir bir ürün oldu, bu da yüzde 50 su tasarrufu... Sadece su tasarrufu gibi düşünmeyelim, çeltik şehirlerden 5 kilometre mesafe uzaklıkta yetiştirilmeli; bu durumda daha fazla çeltik alanımız da olabilir.

Tarımsal ekolojik bölgeleri ve meraları izlemek: Soldaki harita bizim tarımsal ekolojileri izlediğimiz verileri gösteriyor, sağda da meralarımız. Bu veriler sürekli alınıyor, izleniyor; böylelikle birtakım öngörülerde bulunarak orada hem ekosistemi yönetmek hem de meraları yönetmek üzere ilgili birimlerimizle paylaşıyor. Peki, bu, bugünkü yönetime dair bir şey ama iklim değiştiyse özellikle çok yıllık bitkilerde çiftçinin neyi, nereye dikeceğine; Bakanlığında hangi ürünü, hangi bölgede yetiştireceğine dair ayrıca bir planlama yapması lazım. İşte, burada, 8 üründe her bir harita bize şunu gösteriyor: Mesela kiraz yetiştiriciliğinin yapılabileceği haritalar işte bu yeşil bölgeler. Bunlar beş yılda bir güncelleniyor. Dolayısıyla, biz, çiftçiye "Bak sen bugün burada kiraz dikersen on sene sonra buradan meyve alamayacaksın." diyerek yönlendiriyoruz. Aynısını pamuk ve diğer ürünler için de yapmaya çalışıyoruz. Örneğin, sofralık incirde yetiştirme alanlarının iklimden etkilenmesinden dolayı 2050-2080 yılları arasında incir alanlarında yeni yer bulamazsak bugünkü incir üretimimizin yüzde 9 ila 14 oranında azalacağını öngörüyoruz.

İklim değişikliğini yönetmek adına tarım kaynaklı sera gazı ve karbondioksit emilimi ile diğer çevresel kirleticileri yönetmemiz lazım. Burada çoğunlukla pestisitleri suçluyoruz ama yaklaşık 40 bin ton pestisit kullanılıyor tarım ilacı olarak ama 7 milyon ton gübre kullanılıyor. Her hâlıkârda bunların kullanımıyla ilgili başta nikrozoksit olmak üzere -önemli bir sera gazı- bunun emisyonlarını ölçüyor, bütün yetiştiricimizle riskli alanları belirlemeye çalışıyoruz.

Hayvansal üretim de bir risk unsuru; burada da özellikle hayvan gübrelere kaynaklı metan salınımı azaltmak için hayvanların beslenme rejimi, hayvancılığın şekli ve gübrenin yönetimiyle ilgili çalışıyoruz. Örneğin altı yılda hayvan gübrelere yüzde 50 oranında biyokütleden enerji elde eden fabrikalardan tedarik ederek burada metan gazı salınımını azaltmaya çalışıyoruz.

Kuraklığa dayanıklılık... Çünkü iklim değişikliği bitkisel üretimde ciddi bir kuraklık doğuracak. Bu durumda sizin kuraklığa dayanıklı çeşitler yetiştirmeniz lazım. Bu görüntüler bizim Konya Bahri Dağdaş Enstitümüzün içerisinde bulunan Kuraklığa Dayanıklılık Test Merkezinden. Bu test merkezi 2 şey yapıyor: Bizim hâlihazırda millî çeşit listesinde olan 8 bin kadar bitkiyi kuraklığa karşı test ediyor. Ayrıca, daha dayanıklı çeşitler geliştirmek için de AR-GE yapıyor. Bugün itibarıyla 24 adet ekmeklik, 9 adet makarnalık, 13 adet de arpa olmak üzere 46 çeşit kuraklığa dayanıklı çeşit tescil edilmiş ve çiftçiye sunulmuştur. Bu şu demek: Yani hiç ilave sulama olmadan ve mevcut yağış rejimimizden yüzde 30-40 daha kötüye gidersek bile ekonomik olarak ekilmeye değer çeşit anlamına geliyor; son derece önemli. İklim değişikliği sadece kuraklık doğurmuyacak, aşırı soğuklar da olacak. Yani yazın ortasında birden ısı düşmesi ya da baharda tam çiçeklenme döneminde aşırı ısı düşmesi gibi.

Burada da Erzurum'daki tesisimizi görüyorsunuz, Doğu Anadolu Tarımsal Araştırma Enstitümüz bünyesinde Soğuğa Dayanıklılık Test Merkezimiz var. Biz şu ana kadar orada 1.400 civarında bitkiyi test ettik, ayrıca soğuğa dayanıklı bir çeşit geliştirdik, şu anda 1 buğday, 1 adet arpa, 2 tritikale de tescil aşamasında. Burada, özellikle soğuğa dayanıklılıkta meyvecilik önemli, fındık gibi, kayısı gibi bitkileri de çalışıyoruz.

Bitkisel üretimde iklim değişikliğine dayanıklılığın belirlenmesi çalışmasında ise burada özellikle sigortacılık sistemine veri üretmeniz lazım yani oradaki artan risk unsurlarını tespit etmek lazım. Biz, İç Anadolu Bölgesi'nde kiraz, buğday ve elma alanlarında iklim değişikliğinden kaynaklanan toplam riski ve bu riskin ileriye doğru oluşacak durumunu tespit edip TARSİM'le paylaşıyoruz ayrıca üreticilerimizle bu rehberleri, verileri paylaşarak eğitimlerini de yapıyoruz.

Peki, bugünkü gerçek etkiyi... Çünkü iklim değişikliği var ve belirli ölçüde hayatımızı ya da üretimi etkiliyor. Bunun bilimsel bir veriye dönüşmesi, gerçekte ne olup bittiğini tam olarak anlayabilmemiz için de ekili alanlarda hassasiyet ve verimlilik analizleri yapıyoruz ve birtakım modellemeler yapıyoruz. Örneğin, sıcaklık artışlarından dolayı ayçiçeğinde yüzde 66, buğdayda yüzde 73 oranında verim azalışı olabileceğini öngörüyoruz Trakya'da.

Şimdi, bunun dışında küresel iklim değişikliği paralelinde toprak bozunumu, topraktaki mikroorganizma çeşitliliğinin azalmasını, suyun kirlenmesini vesaireyi beraberinde getiriyor, bu durumda sizin gerçek veriyi almanız için... İşte, burada, sadece Trakya'da sarı noktalar, alınan toprak örneklerini gösteriyor. Bu toprak örnekleri yıllar boyu alınıyor, laboratuvarında analiz ediliyor, daha sonra o bölgede iklim değişikliğinin toprakta nasıl olduğunu anlamaya çalışıyoruz çünkü toprak bozduğunda biz gerçek etkisini belki otuz sene sonra göreceğiz, bunlar geleceği tahmin etmek adına son derece önemli. En sağdaki görüntü ise İç Anadolu'dan numune aldığımız yerleri gösteriyor. Bunları da olabilecek en küçük ölçeği hedefleyerek tartışma götürmez, bilimsel gerçeklikle konuşmak için yapıyoruz.

Kurak ve yarı kurak alanlarda su hasadı: Çünkü her bir damla önemli olacak, bu durumda hem kadim kültür yani konvansiyonel olarak en ufak su nasıl biriktirilir? Basit gibi görünebilir şu küçük göletler ama yeri geldiğinde çok büyük çözümler üretiyor, hatta eğimli alanlara nasıl bitki diktiğinize bağlı ya da kavun bir miktar büyüdüktan sonra toprağın altına gömmek gibi basit teknikler, bu basit teknikler yüz kırk bin yılın tecrübesi. Ayrıca malçlama ve diğer modern teknolojilerle su hasadını da öğretiyoruz, geliştiriyoruz Antep fıstığı, kavun, karpuz gibi bitkilerde. İleride olası yüksek rüzgârlar, kurak rejimin hâkim olması, aşırı ısınma, soğuma durumlarında toprağın nasıl tepki vereceğini ise bu gördüğümüz alanlarda deniyoruz, bunlar çok maliyetli denemeler. Konya’da -malum Türkiye’nin en büyük çölü de bizim Bakanlığımızda- 80 bin dönüm bir çöl var hem rehabilite ediyoruz hem de orada her türlü denemeleri yapıyoruz. Bunlar 2050’de ne olursa neyle karşılaşacağımızı öngörmek için yapılan çalışmalar, onlardan birer kare.

İklim değişikliğinin biyolojik çeşitlilik üzerindeki radikal etkisinden bahsettik yani bugünkü canlı sayısı üçte 1 oranında kaybolacak. Bu durumda belki birçok şey telafi edilebilir ama o canlılar bir daha getirilemez, bu sebeple, sizin bugün bütün bunları koruyor olmanız lazım. Biz de bünyemizdeki 32 gen bankasıyla -burada harita üzerinde işaretlenen her kırmızı nokta bir gen bankası- bütün bitkilerimizi hem açık alana dikerek hem eksi 180’de, eksi 20’de muhafaza ederek hem genini, tohumunu alarak tüm şartlarda muhafaza ederek gelecek nesillere biyolojik servetimizi devrediyoruz. Onlardan bir tanesi; Yalova’daki geofit muhafaza seramız, açık alanda dikilmiş sera da var ayrıca laboratuvar ortamında da var, 100 bin kadar geofit muhafaza ediliyor. Bunlar bu ülkenin biyolojik serveti. İşte, birkaç değişik gen bankamızdan örnekler. Çoğunlukla 2 tane var diye biliniyor -yani Ankara’daki tohum gen bankası ve İzmir’deki tohum gen bankası- aslında gerçekte bizim 32 adet gen bankamız var. Bunların bir kısmında ise hayvan, balık ve mikroorganizma dahi var. İşte, bu amaçla en önemli projemiz ise tüm bu gen bankalarımızla olası bir deprem, yangın, felaket hâlinde herhangi bir canlı türünün kaybolmaması için tümünün yedeğini en ileri teknolojiyle Milli Botanik Bahçesinin altında tekrar yapacağız çünkü tüm servetimizi harcasak bile bir koyun, bir keçi, bir tohum ya da bir böcek -haşa- var edemiyoruz; bunların yerine konabilecek ikinci bir şey yok, bunun için de Milli Botanik Bahçesinde altyapılarımız kurulu vaziyette.

Tıbbi aromatik bitkilerle ilgili birkaç örnek, bu da yine genetik muhafaza.

Tabii, sizin, bütün bunları tek başınıza yapıyor olmanız yetmez çünkü yerküre ısındığında sadece Türkiye ısınmış olmayacak ya da bizim aklımıza gelmeyen bir çözüm başka bir ülkede başka birinin aklına gelmiş olabilir. Bu sebeple, küresel iklim değişikliği bağlamında uluslararası ve ulusal tüm partnerlerle birlikte çalışıyoruz. Yani burada, SCAR gibi küresel en büyük AR-GE fonunun ya da sistemini de bir parçasıyız, FAO’yla da çalışıyoruz; ülkemizde de diğer ilgili tüm taraflarla çalışıyoruz.

Etkisini azaltmak adına yapılan çalışmalardan bir tanesi... Bu, dün yapılmış bir çalışma, dün bitti. Yani toprak bozunumunun küresel iklim değişikliğinden etkisini ölçmek ve bunu azaltmak adına yapılan çalışma. AARINENA Başkan Yardımcılığı bizim Genel Müdürlüğümüzle... Ayrıca, diğer örgütlerle de yapılan çalışmalardan birer örnek.

Bu çalışma ise önümüzdeki takvimde Avrupa Birliğine sunulacak, bitti. Yani birçok çalışma var onlardan bir tanesi. 80 milyon euroyla sadece toprak kısmı çalışılacak “toprak ve ekosistem” diye.

Bakanlığımızın stratejik eylem planından bahsetti Tarım Reformu Genel Müdür Yardımcımız. Onunla ilgili birçok veri ilgili enstitülerimizde üretiliyor. Dolayısıyla, biz, orta vadeli planların da şekillenmesi adına hem havza bazlı hem bölge bazlı hem de bazen noktasal veriler üreterek paylaşıyoruz.

Şimdi, öyle veya böyle iklim değişikliği bir gerçeklik. Belki bizden sonraki nesil çok etkilenecek ama bugün aldığımız doğru tedbirler gelecek nesilleri kurtaracak. Neler önerebiliriz makro açıdan? Tabii, burada herkesin söyleyebileceği çok şey var ama neticede toprağı muhafaza etmek zorundayız; toprak yoksa tarım yok. Evet, seracılık önemli hatta dikey tarım, topraksız kültür, bunlar söylenebilir. Sadece şunu söyleyeyim: Bugün sera alanlarımızın toplamı tüm alanlarımızın yüzde 0,3'üdür. Siz yoncayı serada ekemezsiniz, buğdayı serada üretemezsiniz, mısırı serada... Ürettiğinizde de onu tüketecek müşteri bulamazsınız. Dolayısıyla, seracılık meyvecilik, sebzeçilikte çok çok önemli, kapalı sistemleri teşvik ediyoruz ama toprak kaybedilmemeli, toprağı korumak adına ne lazımsa yapmalıyız.

Eğitim çok çok önemli çünkü çiftçi bugünün işinin farkında, bu yılın hasadını bekliyor, on yıl sonrasına bir hesabı yok. AR-GE faaliyetleri... Eğer AR-GE yapamazsak çiftçinin çeşitli geliştirme şansı, teknoloji geliştirme şansı, balık geliştirme şansı yok. Ve tüm bu verileri alıp devlet olarak bizim bu verileri gerçek bir şekilde elde edip yönetebiliyor olmamız gerekiyor.

Arazi tahribatının dengelenmesi... Burada sadece bu işin ne kadar vahim olduğunu geçmişten 2 örnekle anlatalım. Biri, Manisa Akselendi; öbürü, Konya Karapınar. Muhtemelen, yaklaşık yetmiş yıl önce yine Mecliste ilgili taraflar bir araya geldi ve dendi ki: "Karapınar çölleşiyor." Tedbir alındı, enstitü kuruldu. Karapınar'ın çölleşmesinin ilk görüntüsü, gördüğünüz bu görüntü, 1940. Yapılan milyonlarca dolar harcama ve ancak bu sürede, 2012 yılında şu görüntü elde edilmiş; öbürü de Manisa Akselendi, o da elli yılda. Dolayısıyla, bugün burada alacağımız bütün kararları sabırla, iş birliğiyle, tüm tarafların katılımıyla icra etmek durumundayız.

Kısıtlı sulama çok önemli bir yöntem, Bakanlık bu anlamda çok başarı sarf etti ama hâlen yüzde 70 kapalı olmayan sistemde sulama yapıyoruz. Dolayısıyla buradaki desteklere devam etmek zorundayız. Üstelik oradaki sulama teknolojileri de geliştirilmeli yani damla sulama teknolojisi bir defa yapıldı, o artık sonuna kadar öyle gidecek değil, orada da yeni teknolojilere ihtiyaç var çünkü mevcutta damla sulamayı vatandaşı gidiyor, açıyor, kendisi suluyor, hâlbuki bitki bir uyarı verebilir "Benim suya ihtiyacım var." diye. Dolayısıyla, iyileştirilmeli.

Sulamayla ilgili yapılan çok şey var ama şu çarpıcı veriyi paylaşmak istiyorum: Eğer çiftçinin tarlası damla sulama bile ise, çiftçi yüzde 53 fazla suluyor hâlen, yüzde 3'ü de eksik suluyor. Sistem kurmanız yetmiyor, eğitim vermeniz lazım. Ve bizim yaptığımız bir ankette çiftçiler hâlâ damla sulamayla ilgili devlet desteğini istiyor yüzde 92 oranında. Yani "Devlet desteklemezse benim buna gücüm yetmiyor." diyor. Dolayısıyla, Tarım Bakanlığının destekleme bütçesinde bunun hâlen bir yeri olmalı.

Tarımda diğer önemli bir girdi enerji üretimi çünkü enerji üretirken de küresel iklim değişikliğine katkı sunuyoruz yani ısıtma yapıyoruz. Tarım bu yönüyle kendi enerjisini üretebilmeli. Yenilenebilir enerjilerle örneğin burada bizim geliştirdiğimiz bir modüler enerji sistemi var, kuyudan su basıyor, bunun gibi bir sürü örnek var. Bizim elektrikli traktör çalışmamız bile aslında bunun bir parçası çünkü orada fosil yakıtlardan tasarruf sağlanarak küresel iklim değişikliğinde karbon emisyonu azaltılmış olacak.

Küresel su talebi artacak ayrıca yani ısınmayla beraber dünya su tüketiminin yüzde 70'i bu ortalama tarımda böyle ancak yüzde 30 daha fazla tarıma su gidecek. Dolayısıyla, biz yüzde 70'i daha da azaltmayı düşünürken tarımcılar bir de "Su yetmiyor." diyecek, buna da su yönetim politikasında dikkat etmek gerekiyor. Bu durumda tarımı havza bazlı yönetmek, doğru yönetmek, bilimsel yönetmek, eğer çiftçinin orada bir gelir kaybı varsa da o gelir kaybını telafi etmek gerekiyor. Orta ve uzun vadede bizim sigortacılık sistemimizin gelir telafi edici bir mekanizmayı da barındırıyor olması lazım çünkü biz çiftçiye diyeceğiz ki: "Kusura bakma, mısır ekme Konya'da." O da diyecek ki: "Ya, ben ekiyordum, çoluk çocuğumu geçindiriyordum." "Bu kısmını ben telafi ediyorum." diyebiliyor olmalıyız.

Ekim, dikim tarihleri değişecek, dolayısıyla çiftçiyi tekrar eğitmeliyiz. Yeni ekipmanlar -bu çok önemli- çünkü mevcut mekanizasyonumuz çok eski, yeni mekanizasyona ihtiyaç var ve biyoteknoloji. Teknoloji buna bazı çözümler üretiyor, bu alan giderek körleşiyor maalesef yani sanki bilim burada çözümsüz kalıyor. Hayır, bilimin çözümleri var. Biyoteknolojiyle ilgili olarak da sıcaklığa, kuraklığa, çoraklığa ve diğerk ekstrem şartlara dayanıklı bitkiler geliştirilebilir.

Hayvansal üretim, bahsettik onlar da etkilenecek fakat bunların veriminin artırılması için de alınabilecek çok sayıda şey var. Mesela, acaba daha fazla kültür ırkını teşvik etmeden bazı bölgelerde sıcaklığa dayanıklı kendi ırklarımızı, soğuga dayanıklı kendi ırklarımızı; az bitkiyle büyüyen ya da kötü şartlarda yaşayan kendi keçi, koyun ve sığır ırklarımızı mı teşvik etsek konusunu belki gündeme almalıyız. Bu amaçla da yaptığımız bir çalışmada burada küçükbaş, sağda ise büyükbaş bizim marjinal şartlarda yaşayabilecek hayvan ırklarımızı belirledik, kayıt altına aldık, řu anda bunları özellikle iklim 2030'da, 2040'da nasıl olursa bunların performansı nasıl olur konusunu hayvancılık enstitülerimizde çalışıyoruz ve onları tabii muhafaza altına alıyoruz.

Tarımda verimliliği artıracak ya da iklim değişikliğine hızlı reaksiyon sağlayacak yani seranız var, aşırı ısındı, hemen gölgeleme, alanda bir don riski var, mistleme yapmak ya da çiftçi ekim ayında ekim yapıyordu buğdayı ama yağış olmadı, yağış olacağını hissedip bir an önce kısa sürede ekebilmek için de modern teknikleri geliştiriyoruz. Bu da onun örneği, çok sayıda veri paylaşabiliriz ama teknolojiye yatırım yapmaya devam ediyoruz.

Sayın Başkanım, değerli vekiller, Değerli Bakanım; anlatma fırsatı verdiğiniz için çok çok teşekkür ediyorum.

Sağ olunuz, arz ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, bütün sunum yapan arkadaşlarımıza, tabii, başta Bakanımıza gönülden teşekkür ediyorum.

Tabii, sorular var, önce Hasan Bey'in bir sorusu vardı, onu ben hemen...

HASAN KALYONCU (İzmir) – Vecdi Bey'e verelim, kendisinin toplantısı varmış, ben ondan sonra alayım.

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – Aşağıya ineceğim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tabii, peki, hayhay efendim.

Vecdi Bey, buyurun.

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – Teşekkür ediyorum Başkanım.

Öncelikle Sayın Bakanım, değerli sunum yapan arkadaşlar; hepinize teşekkür ediyorum.

Hem bir iki tavsiye ama genelde soru üzerine birkaç sorum olacaktı, onları sizlerle paylaşmak istiyorum.

Şimdi, Ulusal Kuraklık Eylem Planı'na uygun bir biçimde her ilin ilçe ve hatta mahalle bazında kuraklık öncesinde, esnasında ve sonrasında yapması gereken somut eylemlerin tanımlandığı il kuraklık eylem planlarının hazırlanması gerekiyor. İl ölçeğindeki bu eylem planlarının hangi bilgileri içermesi gerektiği bir örnek şeklinde Ulusal Kuraklık Eylem Planı'nda da zaten yer alıyor. Benim merak ettiğim 81 ilimize ait il kuraklık eylem planları hazırlanmış mıdır? Hazırlandıysa bu kapsamda il il neler yapılmış ve neler yapılmış ve neler yapılacaktır?

Yine, AK PARTİ hükümetleri döneminde kuraklıkla mücadele ve suyun verimli kullanımı konusuna ayrılan kamu bütçesi yıllara göre nelerdir? Bu bütçe yıllara göre nasıl değişim göstermektedir, ayrılan bütçe yeterli midir, yeterli değilse artırmak için neler yapılıyor?

Tarım ve Orman Bakanı Sayın Bekir Pakdemirli'nin geçen sene aralık ayında belirttiği gibi "Kuraklıkla mücadelede öncelik yer altı barajlarına verilmektedir." Sayın Bakanın belirttiği gibi 150 yer altı barajı yapılacaktır. Yer altı barajlarının yüzey suyu barajlarına göre buharlaşmaya bağlı su kaybını azaltması ve toprak kamulaştırma maliyetini ortadan kaldırarak daha az maliyetle inşa edilmesi gibi avantajları var. Ancak bu barajların yapımı daha karmaşık, daha fazla emek ve yüksek teknoloji de istemekte. Yer altı barajı işletme sırasında daha enerji yoğun ve bakım onarım maliyetleri de daha yüksek bir teknoloji olduğunu biliyoruz. Ayrıca bu barajlar yer altı sularının akışını durdurarak aşağı akım akiferlerinin yani jeolojik su tutan, taşıyan, katman boşalmasına da neden olabilir. Bunu belirtmek istemiştim. Bu nedenle daha fazla su altyapısıyla...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Sayın Vekilim, onu Devlet Su İşleri Genel Müdürü önümüzdeki toplantıda yapacak...

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – Orada da sorabilirim, burada da sorabilirim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tarımla ilgili sorarsak, DSİ ona cevap verecek.

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – Yine, yer altı barajlarına ayrılan bütçenin... Onu da geçelim o zaman, o tamamen Devlet Su İşleriyle ilgili.

Yağmur hasadı, yağmur salısları ve yağmur bahçeleri gibi, gri suyun yeniden kullanımıyla ilgili, birincil su kaynaklarımız, baraj rezervuarları ve yer altı sularının üzerindeki talep ve kullanım baskılarını azaltacak teknolojilerin yaygın hâle gelmesi için yasal düzenlemeleri öğrenmek istiyordum.

Yine, az önce sunum yapan müdürümüz şunu söylemişti: "Arazi toplulaştırması." Tabii, bununla ilgili bir zaman vermedi ne kadar zamanda bitirmeyi düşünüyorsunuz? Bir de arazi toplulaştırmasında özellikle Trakya'da yapılan toplulaştırmada da "Çok hakkaniyetli olunmadığını." bizim orada çiftçilik yapan, köylerde yaşayan vatandaşımız söylüyor. Netice itibarıyla özellikle sulu tarımın yapıldığı yerde ya da -efendime söyleyeyim- sulama kanallarının geçtiği yerde ya da değeri yüksek olan bir tarlanın oradan alınıp yandaki daha büyük parsel verildiği, kendisine 10 metrekare ölçüsünde farklı bir yerde verimsiz tarla verildiğini de bizler de görmekteyiz. Bunlarla ilgili ne düşünüyorsunuz? Size göre hakkaniyetli mi? Tam anlamıyla vahşi sulamadan ne zaman vazgeçilecek? Onu öğrenmek istiyorum.

Yine, yerli tohum dedik. Yerli tohumun Türkiye'deki iklim şartlarına ve kuraklığa uygun olduğunu... Peki, yerli tohumla ilgili teşvikler nelerdir? Eğer varsa bu teşvikler hangi tohumlardadır? Onları öğrenmek istiyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz.

Bütün soruları alalım ondan sonra toptan cevap vererseniz, daha münasip olur mu?

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – O zaman çok karışıyor, hani, bazısı cevapsız kalıyor.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Bire bir versek daha pratik olur mu?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Size bağlı, yazılı olarak verecekleriniz de olabilir. Yani hemen mi cevap vermek istersiniz?

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – İzin verirsiniz bir kısmını ben cevaplamak istiyorum. Bir kısmını da arkadaşlarımızdan...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tabii, size o zaman...

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Evet, Metin Bey, 1'inci sorunun cevabı. Kuraklık Eylem Planı'yla alakalı.

TARIM REFORMU GENEL MÜDÜR YARDIMCISI METİN TÜRKER - İl bazındaki kuraklık eylem planı'yla ilgili, 81 il müdürlüğümüzde il bazında kuraklık eylem planları hazırlandı. Bunlar hazırlanırken de aynı merkezdeki tüm birimler, taşra birlikte hazırlandı. Dolayısıyla, sorun yok. Hatta, işte, az önce de söylemişim. Bir daire başkanım ve konu uzmanlarım şu anda Denizli'de muhtemel kuraklık ve su sıkıntısından dolayı tüm taraflarla beraber toplantı yapıyor. 1'inci sorumuz bu.

2'nciye geçebilir miyim?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, mikrofon daha sonra açıldığı için ilk bir dakikayı tekrar edebilirsiniz, kayda girsin.

TARIM REFORMU GENEL MÜDÜR YARDIMCISI METİN TÜRKER – Yani bu il bazındaki kuraklık eylem planları 81 il müdürlüğümüz için taraflarla birlikte hazırlanmıştır.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam teşekkür ederiz.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Su kullanımına ayrılan ödenek, basınçlı sulama sistemlerine yüzde 50 hibe destekleri.

TARIM REFORMU GENEL MÜDÜR YARDIMCISI METİN TÜRKER – Bu tarla içi basınçlı sulama sistemlerinin desteklenmesiyle ilgili çalışmalarımız devam ediyor. Hatta bu sene 16'ncı etap başvuruları geçen hafta bitti. Burada da 65 ilde 330 bin dekarlık alanda yağmurlama ve damla sulama talebi var ve yaklaşık da 300 milyon liralık bir ödenek karşılığı söz konusu olacak. Tabii, değerlendirmeler devam ediyor, muhtemelen 250-280 milyona düşebilir. Bu ne zaman bitecek noktasında, şu an itibarıyla Türkiye'de az önce sunumda da ifade ettim, şu anda yüzde 38, yüzde 40 diyelim yani yüzde 60 hâlâ açık kalan salma sulama...

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – Bu, vahşi sulama yani.

TARIM REFORMU GENEL MÜDÜR YARDIMCISI METİN TÜRKER – Vahşi sulama var.

Dolayısıyla, bu önümüzdeki yıllarda programımız 2025 yılına kadar yüzde 50 hibe. Tarla içi sulama, destekleme programıyla ilgili Cumhurbaşkanlığı kararı alındı ve ilk şeyde devam edeceğiz yani 2025'e kadar devam edeceğiz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Peki, teşekkür ederiz.

TARIMSAL ARAŞTIRMALAR VE POLİTİKALAR GENEL MÜDÜRÜ NEVZAT BİRİŞİK – Şu anda tarla içi basınçlı sulama sistemi miktarı yaklaşık 1 milyon 100 bin dekar alanda sulama yapılıyor. Bakanlık, Ziraat Bankası buna şu anda faizsiz kredilerle 5 milyon TL'ye kadar destek veriyor. Dolayısıyla, hem Bakanlığımız hem Ziraat Bankası tarla içi sulama sistemlerinin basınçlı sulama sistemlerine dönüştürülmesi konusunda ciddi çalışmaları, çabaları var. Taşradan gelen bütün talepler olumlu karşılanıyor. Tarla içi basınçlı sulama sistemleri konusunda vatandaşın gelen taleplerin yüzde 100'ü olumlu olarak karşılanıyor, yüzde 50 destekle hayata geçiriliyor.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ederiz.

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – Toplulaştırmayla ilgili bir sorum olmuştu.

TARIM REFORMU GENEL MÜDÜR YARDIMCISI METİN TÜRKER – Efendim, toplulaştırmayla da ilgili bilgi verebilirim.

Arazi toplulaştırmasında öncelikle vatandaşımızın sahip olduğu tüm arazilerin toprak derecelendirmesi yapılır yani topraklar üçüncü sınıfa getirilir. Daha sonra da yeni parselasyon planlaması yapıldığında çünkü daha önce çok sayıda parseli vardır, o parsellerinin toplamının üçüncü sınıfa karşılığı diyelim ki 60 dekar ve eğer daha verimli bir alanda verilecekse mutlaka 50 dekar gibi daha aşağı olması

çünkü verimde gelir değeri esastır. Dolayısıyla, herhangi bir en az 3 defa askı yapılır. Daha sonra da hak mağduriyeti söz konusu, itiraz ediliyorsa davayla da konu çözülebilir –ama bu komisyonlar- pek uzun bir süreçtir dolayısıyla yüzde 97 memnuniyet olur ama yüzde 3 memnuniyetsizlik her zaman...

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – Bayağı uzun bir süreç.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz.

Behiç Bey...

TARIMSAL ARAŞTIRMALAR VE POLİTİKALAR GENEL MÜDÜRÜ NEVZAT BİRİŞİK – Tohum teşviikiyle alakalı bir soru vardı.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Var mıydı? O zaman bir dakika müsaade edin.

BİTKİSEL ÜRETİM GENEL MÜDÜR VEKİLİ MEHMET HASDEMİR – Sayın Bakanım, kıymetli vekiller; sertifikalı daha doğrusu yerli tohumla, yerel tohumla ilgili soruda Bakanlık olarak biz 2005 yılından itibaren yurt içinde üretilen tohumları destekliyoruz. Bu kapsamda, 2005'ten itibaren 2 milyar 870 milyon lira şimdiye kadar destekleme ödemesi yaptık. Bu, bir üretim desteği olmakta, kullanım desteği olmakta; 2 şekilde olmakta. Bu her 2 destek de yurt içinde üretilen tohumlarımıza verilmekte.

Şöyle açayım: Geçen sene 2020 yılında 196 milyon lira tohum kullanım desteği verdik. Kime? Çiftçilere, yurt içinde üretilen tohumları kullanan çiftçilerimize. Sertifikalı tohum üreticilerimiz de var. Yine, Türkiye'de sertifikalı tohum üretenlereyse 156 milyon lira destek verdik. Yine, bunun yanında fidan desteği var, fidan kullanım desteği 42 milyon, sertifikalı fidan üretim desteği 1,6 milyon olmak üzere. 2020 yılında tarımsal destekler içerisinde en fazla artışı da tohumda yaptık. Geçen sene buğday tohumunda 8,5 liraydı dekar alana bu destek, 2020'de 16 TL'ye çıkardık yani yüzde 100'e yakın bir artış da tohuma oldu tohumun bu öneminden dolayı.

Arz ederim efendim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz.

Behiç Bey...

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Sayın Başkanım, çok teşekkür ederim.

Sayın vekillerim, sayın bürokratlar; şimdi, öncelikle, şöyle başlamak istiyorum: İklim değişikliklerinden zarar gören ve hiçbir güvencesi olmayan küçük işletmelerin tarımdan kopmamaları için önlem alınması, özellikle Tarım Bakanlığının bu konuya çok önem vermesi gerekir çünkü tarım baştan sona bir kültürdür. Yani bu kültürü edinmiş olan üretici insanların, çiftçilerin, köylülerin topraklarından kopartılarak kente gitmeleri hâlinde söz konusu tarımsal üretimde büyük gerilemeler olacağı çok net bir şekilde ülkemiz acı bir şekilde şu anda yaşıyor. O nedenle, bu kültürü kaybetmeme adına küçük işletmelerin mutlaka Tarım Bakanlığınca desteklenmesi ve öne alınması özellikle burada hatırlatmak istiyorum.

Şimdi, rahmetli Profesör Ramazan Özey var, belki siz de tanırırsınız, çok muhterem bir insandı. Onun açıklıkla ilgili bir notu var, ben de almışım kitaba. Bu kitabı Sayın Başkanım size armağan edeceğim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Çok memnun olurum, çok memnun olurum.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Diyor ki: “Açlık neden var, neden dünyanın bazı bölgelerinde insanlar açlık çekiyor? Dünyanın Avrupa ve Kuzey Amerika'da yaşayan insanların daha da zengin olma ihtiraslarından ve doyumsuzluklarından kaynaklanmaktadır. Bu durum, dünya sömürgecilik tarihi incelendiğinde açıkça görülmektedir. Sömürgecilik günümüzde de bütün hızıyla devam etmektedir ancak adı değiştirilmiş ve bugün küreselleşme denilmiştir ve bugün ne yazık ki dünya insanlığının 1

milyara yakın kısmı açlık içerisinde ve ölümler yüz yüzedir.” Yine, bunu vurgulayan Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) Genel Sekreteri Jacques Diouf da “Aç insanların sayısındaki artış tahammül edilemez noktaya ulaşmıştır.” diyor. Uluslararası Gıda Politikaları Araştırma Enstitüsü’nün (IFPRI) yayınladığı 2010 Küresel Açlık Endeksi Raporu’nda da yine, 1 milyar aç insana işaret ediyor bu raporda. Her altı saniyede bir çocuğun açlıktan öldüğünü bu rapor teyit ediyor. Ve bunun nedeninin de üretememek olmadığını tam tersine yoksulluk, çaresizlik, çatışmalar ve politik istikrarsızlık olarak bunun nedenlerini gösteriyor.

Şimdi, Tarım ve Orman Bakanlığının istatistiki verilerini gördük. Bunlara ne ölçüde güveneceğiz? Şimdi, bir kere Tarım Bakanlığının “web” sitesini yenilemeniz lazım, güncellenmeniz lazım. Şimdi, bakıyoruz, geçen yıl ben şu kitap çalışmasına girdiğimde gerek TÜİK gerekse Ticaret Bakanlığının gerekse Tarım Bakanlığının tablolarına bakıyorum. Çok geriden takip ediyorsunuz, 2016, 2015 niye öyle? Yani geçen yıl, 2020 yılıydı. Yani bunları yenilemeniz ve güncellenmeniz gerekiyor bunu hatırlatmak isterim. Burada güzel tablolar gördük ama bu tabloların mukayeseli olarak yorumlanması gerekir. Bazen saptırılıyor bu. Mesela, 2002 yılında tarıma diyorlar ki “2 milyar TL harcanmış, şimdi 50 milyar TL harcıyoruz.” gibi. Bunlar, TL’nin gerçek değeri anlamında baktığımız zaman belki o 2 milyar TL bugünün 50 milyar TL’sinden daha üstün olabilir. Onun için bu raporlarda bu rakamları, istatistikleri güncellediğimiz zaman ayağı yere basan, gerçekçi olmasına özellikle dikkat etmemiz gerekir.

Sunumlar gerçekten güzel. Sayın Bakan zaten Plan ve Bütçe Komisyonunda kendi bütçesini savunurken de orada sunmuş olduğu bütçe 2021 yılı bütçesinde de verdiği tablolar, şemalar bu eleştirim anlamında baktığımız zaman bariz hatalarla dolu. Bunu siz Tarım Bakanlığının yapmasına hiç ihtiyacınız yok. Siz teknik çalışın her zaman başımızın üstünde yerimiz olur o zaman.

Şimdi, memleketimizde tahıl üretimi önemlidir, bunun içerisinde buğday özellikle çok stratejik bir maddedir. Yani silah kadar, efendim, savunma sanayisi kadar, belki ondan da üstün tahıl gelir ve bunların başında da buğday.

2020 yılı buğday rekoltemiz ne kadar? 19 milyon ton. Yüzde 15 azalma var.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ - 20,5 milyon ton Sayın Milletvekilim.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) - 2019 yılı 19 milyon ton, değil mi?

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – 2019 öyle, evet.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – 19. 2018 ne kadar?

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – 20 milyon ton.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – 2018?

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ - 2018 yılı, evet.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – 20 milyon. 1 milyon ton düşmüş. Demek ki bu kitap yazılırken ben 2019’u esas aldığım için ondan, oradan biliyorum. Yüzde 15 azalma var. Demek ki tekrar artmış.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Evet.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) - Bu önemli. Bunun yanında, hep medyada da görüyoruz; mesela nohut, mercimek, kuru fasulye -bunların hep istatistiklerini verdiniz, takip ettim- bunlar bir şekilde yurt dışına çıkarıldı ve Kanada bizim mercimek ithalatçısı ülkemiz oldu yani biz artık mercimeği neredeyse Kanada’dan alıyoruz. Yani bunlara özellikle dikkat etmek gerekiyor. Yerli ve millî olan bu ürünlerimizin ülkemizde yine eski, kayda değer, hatırı sayılır rekolteye ulaşması için sizlerin Bakanlık olarak gayretlerinizi bekliyoruz.

Narenciyede yüzde 15 azalma gözüküyor. Biliyorsunuz, narenciye en önemli ihraç kalelimiz arkadaşlar. Bizim toplam narenciye üretimimiz 4 milyon 679 bin 721 ton. “Narenciye” deyince, mandarin var -en önemli ihraç kalemi- portakal ve limon var.

Şimdi, ben de Mersin Milletvekiliyim; tabii, kendi memleketimde üreticilerle sürekli temas hâlindeyim. Bahçeler inanılmaz katlediliyor yani portakal bahçeleri kesiliyor, o güzelim limon bahçeleri kesiliyor. Zaten limonun adı da “Lamas”tan gelir -ki Erdemli’nin bir kasabasıydı, şimdi artık mahallesi-oradan gelir. Orada bütün arazi limon bahçesi hâlinindedir ve Türkiye’nin tek başına Mersin ili limonun yüzde 53’ünü karşılıyor, muzda yüzde 62’sini karşılıyor.

Şimdi, bunun ihracatı, narenciyede o 4,6 milyonun ihracat kalemi 1,6 milyon ton; yüzde 34’e tekabül ediyor ve döviz 755 milyon dolar. Niye 755 milyon dolar? Daha yüksek olması lazım, bunu da dikkatlerinize sunuyorum.

Narenciye üzerinde konuşulmadı. Bu iklim değişikliklerinin narenciye bahçeleri üzerindeki etkisini... Özellikle bir araştırma okumuştum; Hatay’ın Erzin bölgesindeki narenciye bahçelerinde yapılan bir araştırmada bu küresel ısınmadan dolayı ağaçların filizlerinin, uçlarının yandığını ve böylece meyveye oturmadığını...

HASAN KALYONCU (İzmir) – Sunumda vardı meyveyle alakalı.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Ama narenciye bu.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Narenciye özelinde değil de genelde vardı meyveyle alakalı.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ - Geçen yıl yaşadık ya efendim biz; o aşırı sıcaklar, 24 Mayıs’taki aşırı sıcaklar narenciyeye çiçeklenme döneminde zarar verdi.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Zarar verdiğini, evet, ben de bir rapordan okudum.

Şimdi, diğer bir konu: Özellikle insanlarımızın -Jacques Diouf’un da işaret ettiği, Ramazan Hoca’nın işaret ettiği gibi- sebze ve meyve üretimi çok önemli. Şimdi, burada 53 milyon 424 bin 876 ton üretim var total olarak yani hem meyve hem sebze olarak ve biz bu üretim kapasitemizle dünyada ilk 5 ülke içerisindeyiz, bu gerçekten övünülecek bir rakamdır. Meyvecilikte biz 5’inciyiz, meyve üretiminde ama yaş sebze ve meyvede 4’üncü sıradayız. Yani, bunlar Çin, Hindistan, ABD, Türkiye; meyvede Çin, Hindistan, Brezilya, ABD, Türkiye olarak geçiyor. Brezilya meyvede bir hayli ileriymiş, onu da ögrenmiş olduk.

Tohumculuk konusuna özellikle değinildi. Çok memnun oldum, 5553 sayılı Yasa çıktı. Ata tohumu üzerine önem vermek lazım. Ben geçen yıl tohumculuk üzerine bir çalışma yaptım. Bana bu konuda en önemli ve tutarlı bilgiler veren Tarımsal Araştırma eski Genel Müdürlerinden Doktor Gürbüz Mızrak, tanırınız belki. Gürbüz Bey’le biz günlerce bu tohumculuk üzerine bir çalışma yürüttük. Maalesef, Türk tohumculuğunda, Tarım Bakanlığının yeteri kadar desteklememesine rağmen -maalesef bu, yani Bakanlığın burada ilgisinin az olması- özel sektörde müthiş gelişmeler var. Bir ay önce ben Antalya’daydım, Antalya Aksu’da Yüksel Tohumculuk diye bir tesisi gezdim, siz belki biliyorsunuzdur, Yüksel Tohumculuk. Bir ziraat mühendisi arkadaşımız kurmuş, çok güzel geliştirmiş, dediler ki: “Efendim, bize İsrail firması geldi, satın almak istedi bizi ama biz millî düşüncelerle burayı devretmeyi düşünmedik.” 1.100 dönüm civarında kapalı alanda tohum üretiyorlar ve 13 türe çıkmışlar. Ne yazık ki burada da ifade edeyim, patates tohumunun özellikle, neredeyse tamamına yakınının ithal olduğunu ifade etti ama bu 13 türde, mesela bütün karpuz, kavundan tutun da aklınıza gelen birçok türde artık, biz Türkiye’de belli oranlarda karşılayabiliyoruz dedi tek firma olarak. Buna benzer firmaların dikkate alınması ve desteklenmesi, Tarım Bakanlığınca desteklenmesi, takibe alınması çok faydalı olur diye düşünüyorum ülkemiz açısından. Sadece Antalya’da değil, zannediyorum İzmir, Manisa taraflarında da

buna benzer bazı firmaların oluştuğunu duyuyorum. Bunların, tabii, sizin ilginize muhtaç olduğunu da hatırlatmak istiyorum. Hep denir: “Tarımda girdi maliyetlerini düşürelim.” Niçin? Biz hep söylüyoruz: Gübre, mazot, elektrik, fide, tohum, ilaç gibi bu ürünlere niçin el atamıyoruz? Bunu ülkemizde niçin üretemiyoruz?

Diğer taraftan, tarım üreticileri, çiftçiler elektrik parası yüzünden sürekli kavga ederler ya da kaçak elektrik kullanırlar. Buna bir çözüm bulunamaz mı? Bunları özellikle dikkatinize sunuyorum.

Gübrenin yüzde 90’ı ham madde olarak ithal, bizim kendi gübre alanlarımız var, onları niçin geliştiremiyoruz?

Bir de yaş sebze ve meyveye değinmişken, özellikle bunların pazarlama sistemini burada dikkatinize sunuyorum. 2018 yılında başlayan -daha önce de başlamıştı bazı çalışmalar- TOBB Başkanı Sayın Hisarcıkıoğlu başkanlığında bu konuda bir çalışma yapıldı Ankara’da. Efendim, bu Türkiye’de hal sistemini kaldıralım, bunları özel sektöre devredelim, böylece işte, yüzde 8 haldeki komisyondan kurtulunur, efendim, diğer rüsumdan kurtulunur, stopajdan kurtulunur... Kurtulmaz, devlet vergisini alacaktır. Türkiye’de asıl sorun, eğer bunu -halkın gıdası bu, boğazıdır bu, halkın boğazı- özel sektöre verdiğiniz anda insanlar o zaman mutlak anlamda açlığa mahkûm edilir ve birkaç tane, iki elin parmaklarını geçmeyecek sayıda firmaya Türkiye’nin gıdasını, insanların rızkını teslim edersiniz, buna dikkat edin. Halciliği geliştirin, halciliği. Halciliğe çok önem verin; bu, gerçekten su kadar, küresel iklim değişikliği kadar... Hepsı birbiriyle iç içedir, grift hâldedir, alakalı bir konudur. Kesinlikle hal konusunda iyileştirme dışında başka bir formüle hükümetimizin yanaşmaması gerekir. Bunu özellikle vurgulamak istiyorum.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Başkanım...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Behiç Bey’in ihtisası olduğu için rahatça konuşsun yani.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Pazarlama Sayın Bakanım, bu fevkaalede önemli.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Bedri Bey’e sorulduğu için verilmiş.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – İnanın, benim kendi ilimde de 1.470 iş yeri olan bir halimiz var, Mersin hali. Balkanların ve Orta Doğu’nun en büyük halidir, Avrupa’nın 2’nci büyük halidir Avrupa’yı da katarsak.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Mersin’de...

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Mersin hali en büyük haldir, hal kompleksi diye geçer.

Şimdi, bir kanun çıktı 5957 sayılı, arz ve talep derinliği olan malların satışı hakkında yasa. O yasanın yeniden düzenlenerek üretici lehine çözümler bulunması gerekir çünkü o yasa 2012’de çıktı, sürekli ertelendi Sayın Bakanım ve asla üreticilerin sorunlarına çözüm olamadı.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ben de aynı kanaatteyim, bu hal kanununun yeniden düzenlenmesi şart hakikaten.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Dış ticarete gelince, tabii, benim veriler bir yıl öncesinden olduğu için onları vereceğim, bu da en azından aydınlatıcı olur. On yedi yılda 75,6 milyar dolar olmuş Türkiye’nin tarımsal ihracatı, ithalatı da 102,2 milyar dolar olmuş.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Toplam mı efendim?

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Toplam olarak.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Tekrar söyler misiniz Sayın Milletvekili?

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Şimdi, tarımda biz ithalatçı ülkeyiz aslında bu rakamlara göre. 26,6 milyar dolar açık var, biz buna layık bir ülke değiliz. Canlı hayvan ithalatı konusunda mesela, 2002 yılı diyorlar, 2002 yılı bir bürokratik milat değildir, 2002 yılı teknik bir milat değildir, 2002 yılı tarımsal bir milat değildir, 2002 yılı siyasal bir milattır. Onun için, siz, 2002 yılını örnek vererek kendi tablolarınızı oluşturmayın. Mesela, ben size şöyle söyleyeyim o zaman: 1980 yılında her bir vatandaşımıza 2 küçükbaş hayvan düşüyordu, şimdi her bir vatandaşımıza yarım hayvan düşüyor, 2 kişiye 1 hayvan düşüyor; küçükbaş örneğini veriyorum burada. Şimdi, burada 1 milyon...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Değerli Vekilim, biraz toparlayabilir miyiz?

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Efendim, bitmek üzere. Özür dilerim, bu konuya da çalıştığım için biraz sabrınızı istirham edeceğim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Önemli tabii de fakat Hasan Bey de sırasını verdiğine pişman oldu yani.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Az kaldı, çok az kaldı.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Ben kendi hakkımı verdim kısa diye.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Çok az kaldı.

Canlı hayvan ithalatı 1 milyon 460 bin 563 büyükbaş hayvan ithal etmişiz, 426 binin üzerinde de küçükbaş hayvan yani 2 milyona yakın bir canlı hayvan ithalatı var. Buna da 2 milyar dolar bir para ödediğimizi anlıyoruz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Kaç yılda efendim?

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Efendim, bu 2019 yılı, sadece bir yıl.

HASAN KALYONCU (İzmir) – İklim değişikliği ne kadar etkilemiş?

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Tarım Kanunu’na göre, gayrisafi yurt içi hasıla içerisinde -GSYH’nin yüzde 1’i tarım sektörüne aktarılmalıdır. Zaten Tarım Bakanlığı da bunu yürekte ister, destekler ama bütçede bunu vermezseniz Tarım Bakanlığı ne yapsın? Bu da ayrı bir konu. Burada şu anda yüzde 5,8’e kadar geriledi bu pay. Şimdi, bir de ihracattan dönen tarım ürünleri var gerek Rusya’ya gerek Orta Doğu’ya giden. Tarım Bakanlığının laboratuvarları vardır, laboratuvarlarda denetimlerin çok iyi yapılması, bunların raporlanması gerekir. Böylece ürünler lalettayin bir şekilde ihraç ediyoruz diye gönderilmektense raporlu olarak gitmesinde büyük yarar var.

Balık örneği veriniz. Balıkta pek bir artışı yok öyle şey yaptığımız kadar. 2013’te 536 bin ton balık üretimi var, 2017’de 578 bin ton var. Yani eğer son üç yıl içerisinde anormal bir artış olduysa bilmiyorum.

Süt ve mesela arı kovanı, balcılık konusuna değinmediniz. Sütte Türkiye çok kayda değer bir ülkedir dünya çapında yani çok iyi üretim yapan bir ülkedir ama süt ve süt ürünleri konusunda dünya çapında marka bir ürünümüz yok bizim, firmamız da yok. Yani bunlar bizim gerçekten kanayan yaramız. Özellikle biz koyun sütünde dünyada 1’inciyiz, inek sütünde dünya 9’uncusuyuz. Arı kovanında Çin’den sonra 2’nci ülkeyiz yani düşünün 3,5 milyon adet arı kovanımız var, 66 bin ton bal üretimimiz söz konusu.

Desteklemelerin çok daha tutarlı ve dikkatli olması gerekiyor. Desteklemeleri iyi yaptığınız takdirde, ürün deseni siyasetimizle birlikte iyi yaparsanız hep böyle soğan, patates sıkıntısı ya da bolluğu nedeniyle pazarlara sunulamamak gibi bir sorun olmaz ya da depoları basıp da, efendim, “spekülatör” diye üreticileri suçlamak da söz konusu olmaz.

Bu Tarım Sigortaları Havuzu sürekli hava muhalefeti nedeniyle, bu da iklim değişikliğinden dolayı... Hortum oluyor, fırtınalar oluyor, kasırgalar oluyor, aşırı yağış nedeniyle seller oluyor ve TARSİM gittiği zaman vatandaşlara şunu söylüyor, diyor ki: “Sizin seranız teknik değil. Şöyle şöyle yaparsanız ben sizi sigortalarım.” Onu yapması için yüz binlerce lira para harcaması gerekiyor. Üretici bankadan kredi alamıyor. Dolayısıyla, bu ayrı bir konu, TARSİM.

Ben TARSİM, Tarım Sigortaları Havuzunun özellikle dikkate alınmasını da hatırlatarak sabrınız için hepinize teşekkür ediyorum. Saygılar sunuyorum Sayın Başkanım, çok teşekkür ederim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Çok teşekkür ederiz efendim.

Şimdi, Sayın Bakanım, bazı sorulara yazılı cevap verebilirsiniz. Daha kolay olur çünkü çok kapsamlı, rakamları da netleştirmek açısından daha faydalı olur.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Peki efendim.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Yazılı da alabilirim.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Peki efendim. O zaman yazılı olarak aldık notlarımızı, yazılı vereceğiz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, İzmir Milletvekilimiz Profesör Doktor Hasan Kalyoncu’ya söz veriyorum.

Buyurun.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Sayın Bakan, Sayın Genel Müdürler; teşekkür ediyorum bu kapsamlı sunumlar için.

Birçok konuyu ifade ettiniz, yapılan birçok işlemleri ve yapılması gerekenlerin bir kısmını söylediniz, bazılarında planlama da mevcut. Buradan görülüyor ki bizim bu sorunlara karşı her alanda kısa, orta ve uzun vadeli planlama yapmamız gerekiyor; bunların bazılarını ben de biliyorum yani şu anda çalışılıyor, üzerinde çalışılanlar da var.

Şimdi, gelecekte, dünyadaki ülkelerin güç sıralamasını tarımda yaptıkları uygulamalar ve tarımdaki yeterlilikleri belirleyecek, bunun da farkındayız ve bu yüzden bu işin millî güvenlik meselesi olarak ele alınması gerekiyor. Verdiğiniz haritalarda dünya haritalarına baktığınız zaman ilerideki tarım alanlarının Kanada’ya, Sibirya’ya ve Kuzey Kutbu’na doğru kayacağı, oraların çok verimli alanlar olacağı belli. Burada tarımın küresel ısınmaya etkisini anlatıyorsunuz fakat Kanada, ABD ve Sovyetler Birliği de oradaki fosil yakıtı nasıl çıkarırız, fosil yakıt kaynakları üzerinde nasıl hâkim olabiliriz, onları çalışıyor. Evet, bizim tarımda karbon emisyonunun ne kadar etki ettiği önemli fakat tarım alanlarının bir de karbon emilimi var, yutak pozisyonunda aynı zamanda tarım alanları. Bununla ilgili bugüne kadar hiçbir kurumdan şey de verilmedi.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Evet, doğru.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Yani tarımın bu alanlara, küresel ısınmaya olumlu etkisi ne, bu konuyu hiç görmedik, keşke bu konuda da çalışılmış olsaydı. Çünkü tarım deyince “Küresel ısınmaya yüzde 13 civarında bir etkisi var.” falan, böyle, insanları ürküten bir tablo fakat tersine dediğim gibi karbon yutağı alanlar olarak da şey yapıyor.

Bir başka konu, şimdi hayvancılık açısından değerlendirdiğimizde mesela hayvanlarda ölüm oranlarını etkiliyor, üreme dönemlerini etkiliyor; bu konuda sadece sıcaklık bunları yapıyor, diğer etkilerini de siz anlattınız. Benim soracağım soru şu: Arıcılığa ve tozlaşma araçları üzerine, diğer

böcekler üzerine etkisi ne? Çünkü biliyoruz arılarla yapılan tozlaşma, bitkilerde yaklaşık yüzde 60 civarında yani arıları kaybedersek... Yerli tozlaşma araçlarımızı biz kaybedersek nasıl bir etki yapacak, tarımda etkisi ne?

Bir başka sorum: Şimdi, az önce konuşmacılar da söyledi, sizin sunumlarınızda da var, meyve yetiştiriciliğimiz tehlikede. Akdeniz, Ege, Güneydoğu, buralarda meyve yetiştiriciliğimizde sıkıntı var; mesela kirazı, birkaç meyveyi örnek verdiniz; bununla ilgili planlamanız ne? Yani bu meyveler bu bölgelerde ne kadar kalacak? Isınmaya bağlı olarak bunlar değiştiğinde yerlerine ne gelecek, daha sonra bunların yerine ne gelecek, bu ürünlerimiz nereye doğru kayacak? Bunlarla ilgili bir planlamanız var mı?

Yine, hayvancılıkla bağlı olarak yün üretimi oldukça önemli. Küresel ısınmayla beraber yün üretiminde de azalma olacak ve giyim sanayisi değişecek, sıcaklık arttığı için yüne artık ihtiyacımız kalmayacak; mesela Avustralya’da bu konuyla ilgili bilimsel çalışmalar var.

Bir başka sorum: Mera alanlarının nasıl etkileneceği ve buralara karşı, etkilere karşı planlanan veya varsayılan etkilere karşı nasıl önlemler geliştiriyoruz veya önlemler paketiniz neler?

Bir diğer sorum: Suyun azalmasına karşı önlemler paketimiz var mı? Yani parça parça işte, yer altı barajları, bunun haricinde su hasadı gibi çalışmalar var da bu yıllara göre planlama mesela “2030’da şu, 2050’de bu, 2100’de şu.” şeklinde bir planlama oluşturdunuz mu? İstilacı Türler ve Patojenlerle Mücadele Eylem Planı, On Birinci Kalkınma Planı içerisinde yer alıyor zaten, bu bizim de teklifimizle plana dâhil oldu; bununla ilgili bugüne kadar -o günden bugüne kadar- bir planlama meydana getirdiniz mi, en azından taslak olarak var mı?

Bu, tarımda ürün desen değişimi... Mesela, Sayın TAGEM Genel Müdürü de bunu söyledi, sadece tarımda değil aslında. İklim değişikliği, bitkisel ürünlerin veya bitkilerin tamamını değiştirecek; bu tıbbi aromatik bitkiler de endemik bitkiler de tarım ürünleri de... Yani bu desen değişimini planlamayı yapıyor muyuz? Buğday bugün yetiştiği alanlarda yetişmeyecek, farklı yerlere taşınacak. Şu zaman süreci içerisinde ısılar şuraya gelmeye başladığı zaman böyle bir planlama var mı? Bunun yanında, bunu yine aynı şekilde bitkisel üretimin üretim ayları değişiyor, bundan bahsettik fakat bununla ilgili nasıl bir önlem alacaksınız, çiftçilerle bu konuyla ilgili bir eğitim paketi mi yapacaksınız Tarım Bakanlığı olarak, bunun önüne nasıl bir önlem paketi koyacaksınız? Mesela, kuraklıkla ilgili Tarım Reformu Genel Müdürü anlatırken altı aylık planlamalar söyledi, bunun daha uzununu yok mu? Yani 2030, 2050, 2100, buna göre bizim bunları bilerek bir planlamayı da önermemiz gerekiyor.

Yer altı sularının korunmasına yönelik kaçak kuyularla ilgili yani onları önleme, kapatma veya böyle bir planlama var mı?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Onu bir dahaki toplantıda DSİ’ye soracağız.

HASAN KALYONCU (İzmir) – O olabilir yani şeyde... Sayın Genel Müdür konuyla bahsettiği için ondan sordum.

Yağışlardaki değişim ve buna bağlı ürün kaybı tahminleri yapıldı mı? Yani “İklim değişikliğine bağlı olarak bugün ektiğimiz, diktiğimiz alanlarda şunlar şunlar olursa ne kadar ürün kaybına uğrarız?” bunlar yapıldı mı?

Mesela, TARSİM gündeme geldi. TARSİM sigortalama işinde bugüne kadar Türkiye’de görülmemiş, var olmayan iklim olayları da bu şeye dâhil edilecek mi? Mesela, ani sıcaklık yükselmeleri, hortumlar, bu TARSİM kapsamına girmiyor.

Tarım reformu açısından, mesela, ben bir araştırma önergesi verdim, bu konuyla ilgili herhangi bir çalışmanız, araştırmanız var mı? “Tarım Kentleri Projesi” Milliyetçi Hareket Partisinin 1969’dan beri gündeme getirdiği, sürekli yenilenerek gelen bir proje. Bundan niye bahsediyorum? Tarım Kentleri Projesi, su tasarrufundan tarımda verimliliğe, kontrol ve üretimin yanı sıra kayıtlı ve planlı üretime yol açabilecek bir yapı sunuyor. Ayrıca, bu tarım kentlerinde, tarım alanlarında gübreyi ne kadar kullandığımız, ilaçlamaların nasıl yapıldığı gibi birçok alanda bize birçok fayda sağlıyor. Özellikle, mesela, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü burada bir sunumda bu bozkır alanları hesapladı, İç Anadolu’nun büyük bir çoğunluğunda bu böyle. Yani biz burada tarım kentlerini kurarsak mesela, benim önerim şu, Mecliste de verdiğim öneri: Dirençli tarım kentleri. Afetlere karşı dayanıklı, üretici birliklerinin olduğu; devletle beraber, Bakanlıkla beraber koordineli şekilde hareket edecek, üretici birliklerinin olduğu, bu üretici birliklerine gelen desteğin direkt tarıma aktarıldığı, bunun yanında makine parklarının olduğu ve bütün arazilerin işlenebildiği bir yapı. Ayrıca, planlama olarak baktığımızda, köylerimizde sağlık hizmetlerinin verildiği, ziraat mühendislerinin köyde var olduğu, güvenlik sorunu olmayan tarım kentleri. Yani bunlar şu anda iklim değişikliğine karşı Anadolu’da, bozkırda alabileceğimiz en güzel örneklerinden birisi bu tarım kentleri. Lütfen, bunu incelememiz lazım, ülke adına birçok fayda sağlayacak.

Ayrıca, bu hobi bahçeleriyle ilgili bugün bir şey gördüm, kiralama eğilimine gitmişler, ilanlar veriliyor. Bununla ilgili kanun çıktı, tarım topraklarının korunması açısından. Bu kanun uygulamaya geçti mi? Ne zaman geçecek? Bunu merak ediyorum çünkü şu anda var.

Bir de su ürünleri açısından birkaç tane sorum var. İç sularda sıcaklık artışına karşı ticari balıkçılığı nasıl koruyacaksınız? Çünkü suların sıcaklığının artışı burada farklı türlerin olmasına sebebiyet verecek fakat iç sularda yapacağınız balıklandırma ve diğer türlerde yapacağınız değişimler ekosistemi nasıl etkileyecek, bunun çok iyi araştırılması gerekiyor. Egirdir, Beyşehir Gölleri gibi sudak bırakılması sonucu ikisinin de ekolojik yapısı çöküntüye uğratıldı, bunda çok dikkatli olmak gerekiyor.

DSİ’ye “can suyu”yla ilgili bir soru soracağım, onu sonraya aktarayım.

Su kalitesi analizlerini siz mi yapıyorsunuz, DSİ’den mi alıyorsunuz? Bu, önemli. Eğer siz yapıyorsanız, ayrıca, bu birazcık sorunlu çünkü maliyet açısından DSİ bu işleri yapıyor, onun için sizin yapmanız maliyet açısından birazcık ülke sıkıntılı.

İkincisi: Bunu Sayın Genel Müdürüm sizinle de görüştük, midye üretimi yapılan alanlar, mesela, genelde İzmir Körfezi’nde midyecilik yapanlar... Şimdi, kirli yerlerde midyecilik yaptırdığımız zaman vatandaş ağır metal zehirlenmesine kadar, pestisite kadar bir sürü sağlık sorunlarıyla karşı karşıya bırakabiliyoruz, ondan dolayı midyeciliği temiz alanda yapmak lazım midye tüketen insanlarımızı korumak açısından.

Bir de balon balığı ve aslan balığı örneği vardı. Aslan balığını ticarete dönüştürme çabaları güzel fakat bunda da çok dikkatli olunması gerekiyor çünkü vatandaşlar zehirlenebilir. Bunun yanında, Akdeniz’in diğer türleri, Kızıldeniz’in diğer türlerinden gelebilecek olan balık türleri var mı? Çünkü açık denizde, Akdeniz’de, Ege’de, Karadeniz’de bunlarla mücadele edebilmek sadece yakalama üzerine. Yani farklı bir şey de yapamıyorsunuz, çok fazla seçeneğimiz de yok. Farklı türlerin gelebilme durumu var mı? Bunun planlamasını yaptınız mı? Fakat iç sular bunlarla ilgili çok önemli, iç sularda verecekleri zayıf çok daha fazla olur efendim.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz.

Tabii, Sayın Bakanım, yazılı cevap verme hakkınız baki.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Evet, efendim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ama kısaca cevap vermek isterseniz...

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Pardon, bir saniye...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bir dakika müsaade ederseniz, burada Sibel Hanım ilk defa söz istedi, onu çok ihmal ettik.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Ben bir şey rica edeceğim de şöyle: Birazdan uçağım kalkacak yani birazdan çıkmazsam uçağı kaçıracağım. Soruların cevaplarını ben çıktıktan sonra...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi Sibel Hanım hakkını size vermek isterse memnuniyetle, tabii.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Sevinirim yani kusura bakmayın.

AYŞE SİBEL ERSOY (Adana) – Buyurun.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Buyurun efendim.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Kusura bakmayın. Bu arada çok teşekkür ederim, sağ olarsınız anlayışınız için.

Çok teşekkür ederiz sunumlarınız için. Bu sunumlara baktığımız zaman, tablolara baktığımız zaman tarım alanlarında ciddi bir azalma olduğunu ne yazık ki görmekteyiz. 2001 yılında 26 milyon 350 bin hektar olan tarım alanı ne yazık ki 2020 yılına geldiğimiz zaman 23 milyon 137 bin hektara düşmüş durumda, fark 3 milyon 213 bin hektar; bazı yerlerde dekar kullanmışsınız, dekara çevirsek 32 milyon 130 bin dekara tekabül etmekte, değişim yüzde 12. Bir yerde de -çok enteresan- 2019 ile 2020 arasındaki üretim alanındaki artışı Hatay'ın yüz ölçümüyle kıyaslamışsınız eğer aynı kıyaslamayı yaparsak 2001 ile 2020 yılındaki tarım alanındaki azalış 15 tane Hatay'ın toplam büyüklüğü kadar olmakta.

Bu arada ÇKS'ye kayıtlı çiftçi sayılarında da çok ciddi azalış var, onu gözlemlemekteyiz. 2019 yılında 2 milyon 83 bin olan ÇKS'ye kayıtlı çiftçi sayısı, 2020 yılında 1 milyon 803 bine düşmüş durumda; 280 bin tane çiftçimiz kayıttan çıkmış. Bu insanlar ya kayıt yaptırmıyorlar veyahut da tarımı bırakıyorlar. Bu konuda bir araştırmanız var mı? Burada bizim bildiğimiz kayıt dışılıktaki çok ciddi bir sıkıntı var ne yazık ki tarım sektöründe. Benim bildiğim kadarıyla tarım alanlarının neredeyse yarısının ÇKS'de kaydı yok; çiftçilerimizin de neredeyse yarısının ÇKS'ye kayıtlı olmadığını ben bilmekteyim. Bu rakamlar sizde varsa onları da istiyoruz, yazılı olarak verebilirsiniz.

Tarım alanlarındaki gerileme esasında tarımsal üretim rakamlarına da ciddi şekilde yansımakta. Türkiye'nin hasıla bakımından Avrupa'da 1 numara, zannedersem dünyada da ilk 10'da olduğu söylenmekte. Türkiye'nin 2011 yılı gayrisafi yurt içi hasılası 837 milyar dolarmış, tarımsal hasıla ise 68 milyar dolarmış yani toplam hasıladaki payın yüzde 8,2'sini oluşturmaktaymış fakat 2020 yılına geldiğimiz zaman Türkiye'nin gayrisafi yurt içi hasılası 717 milyar dolara düşmüş, tarımsal gayrisafi yurt içi hasılası da ne yazık ki 47 milyara düşmüş, oran yüzde 6,6. Yani bakıldığı zaman burada ciddi bir düşüş var.

Desteklemelerden bahsettiniz, bu azalış desteklemelerde de ne yazık ki karşımıza çıkmakta. 2021'de desteklemeye ayrılmış olan pay 24 milyar lira, bütçe görüşmelerinde de bu pay 22 milyar liraydı, herhâlde artırıldı, 24 milyar liraya çıkartıldı. Oysa önceki sene, 2020 bütçesinden ayrılan pay da 22 milyar liraydı. 2020 ve 2021 bütçeleri arasındaki genel bütçedeki artış yaklaşık yüzde 25; oysa tarım desteklemelerindeki artışın ne yazık ki yüzde 9'da kaldığını görmekteyiz. Aynı şey Tarım Bakanlığının genel bütçesi içerisinde desteklemelere ayrılan payda da ne yazık ki ortaya çıkmakta. Orada, yıllar içerisinde Tarım Bakanlığının bütçesinden ayrılan pay azalmakta, bunu görmekteyiz.

Organik tarımdan bahsettiniz, evet, organik tarım önemli çünkü gübre ve zirai ilaç kullanımını azaltmamız gerekli. Burada yapılan bütün sunumlarda o ortaya çıkıyor. Bunun için en önemli sektörlerden bir tanesi de organik tarım. Verdiğiniz rakamlar 2019 yılına ait, orada 53 bin çiftçiden bahsediyorsunuz ancak 2013 yılında 60 bin tane çiftçimiz varmış, 2014 yılında da 71 bin tane çiftçimiz varmış yani yıllar içerisinde çiftçi sayısında bir azalma meydana gelmiş. Bunun nedenleri nedir? 2019 yılında toplam üretim 1 milyon 374 bin tonmuş organik tarım. 2012 yılında bu rakam 1 milyon 750 bin ton yani azalım var burada, baktığınız zaman. Şu anda tarımsal üretimin 1,7'si organik tarım, hedef yüzde 3, oysa Avrupa Birliğinde hedef yüzde 25 Avrupa Yeşil Mutabakatı'nda. Bununla ilgili hedeflerinizde güncelleme yapmayı düşünüyor musunuz?

İyi tarımdan bahsettiniz, hakikaten de iyi tarım önemli. Burada bir rakam var 14 bin üretici rakamı, bu 2020 rakamı mı? Şimdi, eğer bu rakam 2020 rakamıysa 14 bin, 2019 rakamının 61.894 olduğunu düşünürsek yani yaklaşık dörtte 1'ine kadar düşmüş durumda. Şimdi, iyi tarımın ne kadar önemli olduğunu buraya gelen herkes anlattı fakat burada çok trajik bir düşüş var. Bunun sebebinin ben destekleme politikasından kaynaklandığını görmekteyim çünkü ben de bir iyi tarım uygulaması yapan ziraatçiyim. Yıllar içerisinde baktığımız zaman iyi tarım uygulamalarında dekar başına verilen desteklemenin azaldığını görmekteyiz ne yazık ki. Özellikle 2019 yılında üç yıl iyi tarım uygulaması yapıp da destekleme alanlara dördüncü yılda destekleme verilmedi. Bu ne yazık ki iyi tarım uygulamakta olan üreticilerimizin azalmasına sebep oldu. Bu, rakamlara da yansımış durumda ne yazık ki. Burada destekleme, evet, önemli ancak bunun üzerinde durmak lazım: Burada ben iyi tarım yapıyorsam benim ürünümü diğer ürünlerden daha farklı satabilmem lazım, bu sırf desteklemekle olacak bir şey değil. Yani ben zeytinyağı ve zeytin üretiyorsam piyasadan daha farklı satmam lazım çünkü maliyetim daha fazla, sorumluluğum daha fazla. Bu da bir haksız rekabete sebebiyet vermekte. Bu konuda neler yapmayı düşünüyorsunuz?

Bir de burada sunumlarda -veriler hakikaten de önemli- kayıt dışılıktan bahsediyoruz. Esasında güzel bir projeniz vardı, TARBİL. Şimdi, burada, bir kafa karışıklığı var. Ben daha önce burada bu soruyu sordum fakat cevap gelmedi. TARBİL projesi basında söylendiği gibi rafa kaldırılmış bir proje midir? Bizim milletvekili arkadaşlarımızın vermiş olduğu soru önergeleri var bu konuda. Bakanlığınızın vermiş olduğu cevapta TARBİL diye bir sistemin uygulamada olmadığı söylenmiştir fakat buradaki sunumlarda TARBİL'den bahsedilmekte. Çok önemli çünkü tarımsal meteoroloji konusuna da çok ciddi bir altyapı sağlayan ve bizim için hayati önem taşıyan -tarımsal kuraklıktan bahsediyorsak- bir sistem TARBİL. Bu konuda ben bilgi istiyorum, bana yazılı olarak verirseniz de daha çok sevinirim. Bugüne kadar bu projeye ne kadar para harcanmıştır ve bu proje hakikaten rafa kalkmış mıdır?

Bir de su ürünleriyle alakalı son sorum. Su ürünleriyle anladığım kadarıyla avcılığı azaltmışsınız ve sürdürülebilir bir şekilde devam etmeye çalışıyorsunuz, yetiştiriciyi de arttırmaya çalışıyorsunuz. Ben şunu söylemek istiyorum: Denizlerdeki balık popülasyonunu artırma şansımız var mı? Türkiye'deki beyaz et tüketiminde balığın payı nedir, sofralarımızda kişi başına düşen balık tüketimi ne kadardır, bunda bir artış var mıdır yıllara göre? Bu konuda herhangi bir projeksiyonunuz var mıdır?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ediyoruz Sayın Bakırloğlu.

Adana Milletvekilimiz Sayın Sibel Ersoy'a söz veriyoruz.

Buyurun.

AYŞE SİBEL ERSOY (Adana) – Teşekkür ederim Sayın Bakanım.

Öncelikle sunumunuz için ben de çok teşekkür ediyorum. Aynı zamanda heyecanınız için de, çok güzel sunumdu gerçekten. Biz, tabii, şu anda iklim değişikliğinden bahsediyoruz. Buna bağlı kuraklık, gıda savaşları, ürün deseni planımızda şu anda. Eğer bizim planlı, stratejik ve hedefsel bir üretim yapmamız gerekiyorsa bunun kayıtlı bir üretim olması gerekiyor. Burada da en başta tarlanın gerçek sahibi olan çiftçilerle buluşması gerekiyor. O yüzden de tapunun çiftçilere verilmesiyle ilgili planların bir an önce hayata geçirilmesi gerekiyor çünkü biz kayıtlı üretim yapmak istiyoruz, çünkü ürün deseni oluşturmak istiyoruz. Belki ileride öyle bir hâle gelecek ki Tarım Bakanlığı her bölgedeki ürünü kendi belirleyecek ve çiftçilere “Bu ürünü ekeceksiniz.” diye yol gösterici olacak. İleriki dönemde iklim değişikliğine bağlı gıda savaşlarında da bunun çok çok önemli olduğunu düşünüyorum yani bunu, bir an önce halledilmesi gereken bir ülke sorunu olarak düşünüyorum. Bizim kayıtlı üretimle de ihtiyaca göre üretimin üretim planlarını ancak böyle yapabileceğimizi vurgulamak istiyorum.

Bir de ben Adana Milletvekiliyim, daha çok Adana’yla ilgili söylemek istediklerim var. Ülkemizin tarımsal üretiminde önemli bir yere sahip ve dünyada benzeri az olan Çukurova’nın merkezinde bulunan Adana’nın potansiyelini geliştirmenin, bence ilerideki kayıtlı tarım üretimi yapılmasında öneme sahip olduğunu düşünüyorum, çok büyük öneme sahip olduğunu düşünüyorum. Bizim yöremizde hâlâ vahşi sulama söz konusu. Bu damlama sistemiyle sulama yapılmasının planlarını ne zaman yapacağız? Onu sormak istiyorum.

Adana ili, 1950 yılından itibaren tarımsal sanayinin gelişmesinde ilklerden biri olmasına rağmen IPARD desteği kapsamında değil. Adana’nın IPARD kapsamına alınması ve polikültür tarımının yapıldığı ovamızda yetişen birçok ürünün üçlenmesi için sanayi yatırımlarının artması çok önemli. O yüzden, bu desteğin sağlanmasıyla ilgili bilgi almak istiyorum.

Ayrıca, yine Adana’da, 2011 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla arsa tahsis yapılmış olan arboretum Akdeniz Bölgesi canlı ağaç müzesinin planlandığı bir arboretum planlanmıştı ancak bu, 2011 yılından beri faaliyete geçirilmediği gibi şu anda da gündemde değil. Ben birkaç kere de gündeme getirdiğim hâlde bununla ilgili ciddi bir gelişme olmadı. Ben bu canlı ağaç müzesini de çok önemsiyorum çünkü iklim değişikliğine bağlı olarak sahip olduğumuz bitki çeşidi ve ağaç çeşidinin de değişeceği yolunda bir adım atmamız gerekiyor. O yüzden, hem tohumların korunması hem de gelecek nesillere bunların aktarılması anlamında, bilimsel bakış açısıyla bunu da hayata geçirmek gerektiğine dikkatinizi çekmek istiyorum.

Sunumda “Büyük ovalar koruma altına alınıyor.” diye söylendi. Çukurova’yla ilgili bir çalışma var mı? Bir de üretim yapılan yerde ürünlerin işlenmesi ve katma değerli hâle getirilmesiyle alakalı bir çalışma var mı? Bu hem maliyeti azaltıyor hem de çiftçinin ürünlerinin katma değerli hâle gelmesi onların kazançlarını da katlayacağı için o bakış açısıyla bir planlama yapıyor musunuz?

Yine, bu, işte, yaşadığımız patates ve soğan olayında görüldüğü gibi belki depolama sistemine de bir ağırlık vermemiz gerekiyor. Aldığımız ürünleri depolayarak ihtiyaç fazlasını bir sonraki seneye ya da daha ileriki günlere yaymak anlamında ve bu anlamda da yine, işte, kayıtlı üretimin daha stratejik bir şekilde belirlenmesi ve planlanması açısından da bu depolama sisteminin önemli olduğunu düşünüyorum. Bununla ilgili de belki çalışma yapılabilir.

Ayrıca, gübrelerin... İşte, çiftçilerimiz kimyasal gübre kullanıyor ve de ne yazık ki gereğinden de fazla gübreleme yapılıyor. Bunu şimdi daha çok doğal gübrelerle, bakteri içeren gübreler yapıyorlar. Bununla ilgili de ayrıca bir çalışmanız var mı, bunları sormak istiyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, Sayın Ersoy’a teşekkür ediyorum.

Nevzat Bey, centilmensiniz, Nur Hanım’a müsaade ederseniz...

Kısadır inşallah değil mi Nur Hanım?

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Efendim, kısa değil yani kısa olmayış nedeni de şu: 4 sunum var, 4 sunumla ilgili ikişer dakika konuşsak zaten etti...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Nevzat Bey size söz sırasını verdi.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Yani ben soru soracağım. Yani tarımla ilgili konuşmayacağım, direkt iklim süreciyle ilgili söyleyeceklerim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Değerli arkadaşlar, yani burada tabii...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Tabii, tarımımızın sorunları çok fazla.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – ...kendim aslında ben sunum yapmaya kalkarsam her konuda benim bir çalışmam var...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Tabii, tabii, evet.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – ...ama burada mühim olan soru soralım açıklığa kavuşması için.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Evet, ben de katılıyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Konuyla alakalı olsun, mesela, DSİ’nin konusunu buraya sormayalım veya başka bir kurumun orman ve su konusunun sorusunu.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Yani benim direkt ilintili oluyor, biliyorsunuz direkt nokta atışı benim sorularım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Nokta atışı, tamam efendim.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Şimdi, her şeyden önce ben de tüm Tarım Bakanlığımızın bürokratlarına çok teşekkür ediyorum değerli sunumları için. Aslında sunumlara baktığımız zaman tarımımızın hiçbir sorunu yok, iklim krizi için Tarım ve Orman Bakanlığımız her tür şeyi yapıyor diye düşünebiliriz. Şimdi, bunun iki boyutu var, tarım sorunlarına hiç değinmeyeceğim yani tarımımızın içinde olduğu sorunlar belli. Fakat ben özellikle Tarım Bakanlığımızın sunumlarında şimdi birtakım strateji eylem planlarından söz ettiniz, ben sunumlarda not aldım. Biri, Türkiye Tarımsal Kuraklıkla Mücadele Stratejisi ve Eylem Planı, diğeri Ulusal Kuraklık Yönetim Strateji Belgesi Eylem Planı, bir de Türkiye’nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı var. Şimdi, bunlarla ilgili izlem ve değerlendirme raporlarınız var mı, öncelikle bunu merak ediyorum. Tabii, aslında projelerden söz edildi ama hani projelerin çıktıları, değerlendirmeleri, toplanan veriler neler? Aslında bizim Komisyon olarak daha fazla onlara ihtiyacımız olacak diye düşünüyorum.

Şimdi, Tarım Bakanlığımız aslında ödevlerine iyi çalışmış, gayet güzel projelerini de geliştirmiş, tarımı desteklemek adına belki iklim krizinin etkilerini hani daha az ülke olarak hissetmemiz açısından ama şimdi baktığımızda, mesela, Tarım ve Orman Bakanlığının Avrupa Yeşil Mutabakatı çerçevesindeki uyum stratejileri neler, bununla ilgili birtakım çalışmalar yapılıyor mu? Aslında Tarım ve Orman Bakanlığımızda, tabii, şöyle diyelim isterseniz: Belki tamamen Tarım ve Orman Bakanlığına kalsa bu işler iyi yürüyecek ama farklı bakanlıkların Tarım ve Orman Bakanlığının alanlarını ilgilendiren konularda yaptıkları çalışmalar iklim krizini tetiklediği gibi tarımsal üretimimize de ket vuruyor.

Şimdi, NASA biliyorsunuz 18 Ocak 2021’de bir rapor yayımladı ve Türkiye’nin yaşadığı kuraklığa ilişkin bilgiyi paylaştı. Buradaki aslında verilerden bir tanesi de hani böyle yağmur yağdı sevindik, işte barajlar doluyor denildi ama buradaki önemli verilerden bir tanesi işte GRACE-FO uydularından elde ettiği yer altı nemliliği idi. Bu uydu verileriyle 1948 ile 2010 yılları karşılaştırmaları vardı orada. Burada da bitki kökleri için önemli olan toprağın en üst 1 metrekairelik tabakasının nem durumu söz

konusuydu. Bu haritaya göre bitkiler için kritik olan üstteki 1 metre de kurak NASA'nın uyarılarına göre ve bir ağacın kökleri için, tarım için önemli olan yer altı su depolarının ise boş olduğu söyleniyor yine NASA'nın raporunda. Şimdi, aslında biz biliyoruz ki işte Çevre ve Şehircilik Bakanlığımız, yerel yönetimler de dâhil bunlara, dökülen her asfalt ve beton kurutuyor, ayrıca suyun toprakla buluşmasını engelliyor, sızmasına izin vermiyor ve aynı zamanda inşaat sektörü için her yıl yüzlerce milyon taş, çakıl, mıcır, çimento kili doğadan çekiliyor. Her maden özellikle bu taş ve mermer madenciliği yer altını besleyen kaya çatlaklarının yok olmasına neden oluyor ve suyun süzülmemesine yol açıyor.

Şimdi, Tarım ve Orman Bakanlığımızın yetkilileri, Bakan Yardımcımız da buradayken sormak istiyorum. Rize'de bir İkizdere direnişi yaşanıyor ve Türkiye inşaat sektörü için her yıl yüzlerce milyon taşı, çakılı, mıcırı, çimento kilini doğadan çekiyor ve ne yazık ki bildiğimiz gibi de Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğünün rakamlarına göre Türkiye'de 2018 yılında inşaat için kalker hariç 133 milyon ton kum taşı, mıcır, kil gibi malzemeler kazılmış ve topraktan çıkarılmış yani 2 milyar tondan fazla kum, çakıl yok edilerek yer altı su rezervlerinin yapısı bozulmuş. Bu, Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğümüzün söylediği ve Devlet Su İşleri de diyor ki: "DSİ'nin akiferler üzerindeki diğer etkilerine göre en tehlikeli olan tehditse malzeme ocaklarıdır." diyor.

Şimdi, biliyoruz ki Cengiz İnşaatın...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yani onları ithal mi edelim, onu mu tavsiye ediyorsunuz? İthal mi edelim?

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Neyi iptal edelim?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – İthal yani kumu, çakılı ithal mi edelim?

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Hayır, ithal edelim demiyorum. Ben inşaat sektörünün bu kadar hunharca bir biçimde arazi tahribatından söz ediyorum. Sadece Tarım ve Orman Bakanlığımız bu konuda ne yapıyor?

Şimdi, bildiğiniz gibi Rize İkizdere Vadisi, köyü, Cevizli köyü çay ve arıcılık konusunda son derece önemli bir bölge. Orada Cengiz İnşaatın Rize İkizdere'de bulunan İşkencedere Vadisi'nde yapmak istediği taş ocağı çalışmaları yöre halkının direnişiyle karşılaşılıyor. Bakanlığımız çay ve arıcılığı desteklemek üzerine bu konuda ne yapıyor? Birinci sorum bu.

Şimdi, ikinci sorum, aslında çok güzel söylediniz "Biz her yıl arazi varlığını kişi başı yüzde 24 kaybediyoruz." dediniz. Doğru değil mi Sayın Bakan Yardımcım?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Her yıl değil, yanlışlık var.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Değil, değil, toplam.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – İşte, "Kişi başı yüzde 24 arazi varlığını kaybetti." dediniz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bir yanlışlık var arkadaşlar.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Siz söylediniz, sizin sunumuzda geçti.

TARIMSAL ARAŞTIRMALAR VE POLİTİKALAR GENEL MÜDÜRÜ NEVZAT BİRİŞİK - Sayın Vekilim, benim sunumumda vardı, küresel olarak 2080'e kadar, bugün için olan kişi başına arazi de yüzde 24 eksilecek.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Evet.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Gelecekte, gelecekte.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Evet, gelecekte, tamam.

Toprak koruma... Şimdi, aslında, yine sizlerin sunumunda büyük ova adı altında Tarım ve Orman Bakanlığımızın, Bakanlar Kurulu ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle altında eskiden Bakanlar Kurulu varken şimdi de Cumhurbaşkanlığı imzasıyla tarım arazisi ilan ediliyor, büyük ova adı altında sit ilan ediliyor. Sanıyorum, 39 sayısını verdiniz değil mi?

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Yok, hayır, 315.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – 315 tane sit ilan edildi.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Evet, büyük ova.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Tamam.

Şimdi, bunlardan bir tanesi de benim Eskişehir’de büyük ova 2 tane var, büyük ova adı altında fakat biz yıllardır termik santral için mücadele ediyoruz. Şimdi, Toprak Koruma Kurulu kararlarıyla siz büyük ova ilan ediyorsunuz ama Toprak Koruma Kurulu kararlarıyla tarım statüsünden çıkarılıyor. Termik santraller için çıkarılıyor, maden aramaları için çıkarılıyor ya da işte şehirler için, kentleşme için, siteler için çıkarılıyor. Şimdi, hem arazi kaybından söz ediyoruz, arazi tahribatından söz ediyoruz hem de büyük ova alanı ilan ettiğimiz yerlerde bile Toprak Koruma Kurulları valiliklerde toplanıyor ve buna izin veriyor. Büyük ovada bizim Eskişehir’de başımıza geldi. Büyük ova ilan edilen yerde Toprak Koruma Kurulu kararıyla tarım arazisinden de çıkarıldı. Bu konularda ne önlem alıyorsunuz? Bunu sormak istiyorum.

Şimdi, TÜİK verilerine göre ülkemizde 14,6 milyon hektar mera arazisi var. Tarım ve Orman Bakanlığı verilerine göre de 10,9 milyon hektar mera alanı var. Şimdi, biz 1999’dan bu yana 4 milyon 481 hektar sanayileşme için, kentleşme için kaybetmişiz. Şimdi, mera alanları -tabii çok önemli- mera ıslah çalışmaları yapıldığından söz edildi ama bunlardan mesela, Eskişehir’den biliyorum, yeterli değil. Olan meralarımızın da bu son dönemde köyün kullanım alanıyken özellikle belli şirketlere tahsis ediliyor, belli şirketlere, ihalelere çıkılıyor, büyük şirketler geliyor, köyün kullanım alanı meralara, oradaki hayvancılığı bitirmek üzere ve büyük bir çatışma çıkıyor. Ya, bu konularda bence bir önlem almanız gerekiyor, bu çok önemli. Aslında şeyi çok güzel söylediniz mesela “Ürün çeşitliliği azalıyor.” dediniz. “Bu ürünler için yeni alanlar bulunması gerekiyor.” dediniz mesela, incir için. Ama biz, şimdi hem bunu söylüyoruz, yani iklimsel değişimler nedeniyle hem diyoruz ki işte çıkaralım yeni alanlar bulalım diyoruz hem de maden aramaları için zeytinliklerimizi kesiyoruz, yutak alanlarımızı yok ediyoruz. Tarım ve Orman Bakanlığı bu konuda niye dik duramıyor? Diğer bakanlıklara niye teslim oluyor? Niye araziler, orman alanlarımız, tarım alanlarımız diğer bakanlıkların elinde oyuncak ediliyor ve Tarım ve Orman Bakanlığından biz bu konuda daha dik bir duruş bekliyoruz açıkçası.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – “Oyuncak” kelimesi doğru değil. Nur Hanım, bakın “oyuncak” kelimesi doğru değil. Çıkaralım, geri alalım, tamam.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Tamam, geri alıyorum “oyuncak” kelimesini. Biraz daha dik durmasını istiyoruz. Ya, küresel iklim değişikliğinden söz ediyorsak biz bürokratlarımızdan, Bakanlığımızdan bunu bekliyoruz.

Şimdi, şey sistemlerinde de özellikle çok güzel söylediniz, işte, damlama, yağmurlama sistemlerinin desteklendiği söylendi. Aslında, bir dönem Ziraat Bankasının herhâlde desteklemeleri vardı değil mi?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Faizsiz kredi veriyor.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Evet, faizsiz kredi veriyordu. Mesela, ne kadar kredi kullanıldı? Ne kadar çiftçimiz bundan yararlandı ve bu çiftçilerimizin hani artıyor mu? Şimdi, şu anda yok herhâlde bildiğim kadarıyla.

TARIM REFORMU GENEL MÜDÜR YARDIMCISI METİN TÜRKER – Var, var, hâlen devam ediyor.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Var mı? Hâlen devam ediyor mu? Tamam. Mesela, bunu takip ediyor musunuz?

Bir de mesela, bunun bir takibini yapmak lazım ve ne kadar çiftçimiz geçiyor? Bir de ben, daha önce de Sayın Bakan Yardımcımız geldiği zaman aynı uyarıda bulunmuştum. Hani destekleme veriliyor ama mesela, TARSİM’den söz edildi, ürün çeşitliği için, iklim krizi için. Ama en önemli konulardan bir tanesi de bu yağmur damlama sistemlerinin TARSİM sigorta kapsamına alınması. Bu acilen yapılmalı. Ben, daha önce de söyledim bunu, mesela, Eskişehir’de bizim başımıza geldi, dolu yağışıyla birlikte inanılmaz sayıda çiftçimizin damlama sistemleri hasar gördü ama TARSİM sigorta kapsamında değil. Ben, TARSİM’in Genel Müdürlüğünü ziyaret ettim İstanbul’da, bunu özellikle belirttim, “Bunun üzerinde çalışılması gerekir, bizim dışımızda buna karar alınması gerekir.” dedi. Bu, çok önemli bir konu yani mutlaka sigorta kapsamına alınması gerekiyor.

Şimdi, ben aslında yani çok ülkesel olarak sıkıntılı olduğumuz noktalardan bir tanesinin de... Arkadaşlarımız tohum konusunu söylediler ama tabii, tohumda ben küresel iklim değişikliğiyle bağlantılı bir noktasını söylemek istiyorum. Yani bu tohumculuk yasalarında özellikle ithal ilaçlara hani pestisitlere bağlı kalan tarımda sularımızı kirletiyoruz. Bu, son derece önemli bir nokta. Yani ben -hani diğer arkadaşlarım- işte tohum bankaları, gen bankaları, ata tohumlarımız hani bunlar tarımdaki sorunlarımız olarak duruyor ama bir yanı da ithal ilaçlara mahkûm oluşumuzla, kirlenen nehirlerimiz, yer altı sularımız; burada büyük bir sıkıntı var, bu konuda soru sormak istiyorum size.

Şimdi, diğer bir sorum da, bakayım, notlar almışım, sunuş çok olunca tabii, hepsinden farklı sorular çıkarmak durumunda kaldık. Şimdi, devam edersek, bazılarını söyledim. Şimdi diğer bir konu da, bu jeotermaller evet yani insanoğlunun hırsları zaten küresel iklim nedeniyle daha rahat yaşama, daha zevkimize, rahatımıza düşkün olma hırslarımız ve hiçbir şekilde tatmin olmadığımız tüketim hırslarımız iklim değişikliğine yol açtı, bugünlere gelindi. İşte, biraz önce siz de söylediniz, domatesi de artık yazın yemek istiyoruz, biberi de, fasulyeyi de yemek istiyoruz. Tabii, bunun için yöneldiğimiz sera sistemlerinde de özellikle jeotermal... Şimdi, jeotermalden bu çıkan zehirli akışkanlıklar bir süre sonra çökerek toprağı zehirliyor ve havaya saldığı buharda da yoğun karbondioksit ve metan gazı bulunuyor aslında. Bu JES’lerin saldığı zehirli maddeler arasında bor, arsenik, hidrojen sülfür gazı en tehlikeliler arasında. Bunun 1 ppm olması gerektiğı söyleniyor. İşte, bu bor oranı mesela, Büyük Menderes’te bakıldığında 50-60 ppm civarlarında olduğı söyleniyor. İşte, mesela, bir kuyudan çıkan hidrojen sülfür gazının 26 kilometrelik alanı etkilediğı söyleniyor. Bu zehirli gazların havada kırk iki gün asılı kaldığı konusunda uyarılarda bulunuyor. Mesela, Eskişehir’de vardı, 28.772,12 hektarlık tarım ve orman alanı JES sahası olarak ihaleye çıkılacaktı. Biz dolayısıyla JES’lerin tarım alanlarına olan etkileri, işte, küresel ısınmaya olan etkileri ve tarım ürünlerinde ağır metallerin artışına etkisiyle ilgili ölçümler yapılıyor mu, var mı, bunları izliyor musunuz; onu soracağım.

Şimdi, bir de balıkçılık konusunda birtakım şeyler söylemek istiyorum. Aslında, bildiğimiz gibi, Türkiye’nin 3 tarafı denizlerle çevrili ve yatırım yapmadan belki de bir anlamda en fazla gelir elde edebileceğimiz alan sonuçta, kendi kendilerine büyüyor balıklar ama biz her gün bu denizlerimizi kirleterek, ekosistemlerini bozarak onları işte belli bir alanda belki hapsedmeye çalışıyoruz.

Şimdi, Karadeniz’de siz söylediniz bunu ama. Marmara Denizi’nde mesela çok büyük rakamlar verildi, bu yılki üretimle ilgili. Onlar hep çiftlik balıklarıyla ilgili üretimlerdi sanıyorum değil mi?

BALIKÇILIK VE SU ÜRÜNLERİ GENEL MÜDÜRÜ MUSTAFA ALTUĞ ATALAY – Yüzde 50, yüzde 50. 420 bin tonu yetiştiricilik, geriye kalanı avcılık.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Yani mesela, tabii, çok fazla biz aslında deniz hayvanımızı yani deniz canlımızı -hayvanı demeyelim- kaybettiğimizi biliyoruz. Mesela, Oşinografik Şartların İzlenmesi Projesi diye bir proje var, biliyorsunuz. Mesela, oradaki verilerde hidrobiyologlar özellikle bu kirli su deşarjlarının Marmara Denizi’ne, Ergene havzasından basılacak olması işte, Marmara’yı iyiden iyiye bitireceği söyleniyor ve Marmara Denizi’nde 54 yılından beri ölçümler yapan bir ekip “Denizlerdeki kirliliklerden en önemli parametrelerden biri çözülmüş oksijen miktarıdır.” diyor. Ve işte, canlıların büyüyüp gelişeceği, yavrulamaları için bulundukları ortamdaki oksijen miktarı Marmara Denizi’nde çok kötü durumda ve suda, su kütlesinde şu anda 7.2 mg/lt çözülmüş oksijen olduğunu söylüyorlar.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ne kadar?

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – 7,2 miligram.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Mg/lt.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Ve bu günümüzde 2,8’e düşmüş şekildeymiş ve bu alt su kütlesine geldiğimizde de bu değer 98 yılında 4,3’muş. Bugün ise bu değerin 0,72 olduğu yani sıfırın altında bir değere doğru gidildiği söyleniyor ve canlıların adedi ve çeşitliliğinde de çok azalmalar olduğu söyleniyor. Bakın, mesela, Balıkthane bilgilerine göre 124 ticari öneme sahip balık varken bunlarının sayılarının 7’ye düşmüş vaziyette olduğu söyleniyor.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, bunları siz soru şeklinde sorarsanız arkadaşlar cevap verecek.

Toparlayalım.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Soruyorum, soracağım şimdi işte soruya geleceğim, bilgileri vereyim.

Ya, vallaha toparlayalım ama siz bana gelince şimdi kritik sorular sorduğum için hep “Toparlayalım.” diyorsunuz Sayın Bakanım, lütfen.

Şimdi, bakın, mesela, eskiden Marmara’nın dünyanın eskiden en iyi uskumru üretim havzası iken Norveç’e kaptırmışız ve yediğimiz uskumruların çok büyük bölümü, şu anda, marketlerden işte, bu zincir marketlerden alınan büyük bölümü Norveç uskumru yiyoruz açıkçası ve Marmara Denizi’nde balıklarda yapılan mide analizlerinde de hepsinin mide ve kas dokusunda nanoplastik bulunduğuyula ilgili uyarılar var. Tabii, bir yanda işte, aşırı avlanma, tüketim, yanda iklim krizi sektöre darbe vuruyor ama en büyük kirleticilerden biri de sanayi ve deşarjlar. Dolayısıyla, hani, bunu önlemek çok önemli bu konudaki çalışmalarınız neler? Ben şimdi daha çok teknik detaylar var ama onlara girip vermeyeceğim, onları da almıştım yani kıyı habitatlarını yok ediyoruz işte, tatlı su habitatlarına tuzlu su müdahalesi sebep olabiliyor.

Şimdi gelelim en önemli soruya, ben herkese soracağımı da söylemiştim. İstanbul Boğazı sadece bir su yolu değil. Dolayısıyla, Ege ve Karadeniz arasında biyolojik bir koridor ve bariyer aynı zamanda ve pek çok canlı içinde yaşam alanı hani, sadece bariyer değil. Dolayısıyla, Kanal İstanbul’la ilgili Tarım ve Orman Bakanlığımız -siz çok güzel başka alanlarda çalışmalar yapmışsınız- ÇED raporunda İstanbul Boğazı’ndaki balık göçüne yani katavaşya ve anavaşya etkisi konusunda Bakanlık olarak bir çalışma yaptınız mı? Bazı olumlamalar olduğu söyleniyor bunda ama bilim insanları da hani, bunun böyle olmadığı konusunda birtakım uyarılarda bulunuyor.

Aslında daha fazla sorularım da var...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Vallaha çok fazla sorum var, onları da...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yazılı sorabilirsiniz.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Ama yazılı sormayayım, sözlü sorayım tutanaklara girsin. Yazılı sormakla olmayacak ama neyse hadi bunların cevaplarını alalım, sonra diğerlerini de soracağım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ederiz, sağ olun.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Ha, bir de -önemli- şunu da sorayım: Özellikle bu, tarımdaki gençlerin, çocukların bilinçlendirilmesiyle ilgili Millî Eğitim Bakanlığıyla ortak çalışmalarınız var mı bu iklim krizinde tarımsal olarak yaşanabilecekler ilgili? Bir de onu sorayım.

Ziraat mühendisleri... Tabii, biliyorsunuz çok fazla atanamayan ziraat mühendisi var. Bu konularda aslında alanda çalıştırmak, araştırmalar yapmak üzere de ziraat mühendislerimiz bu konularda destek olabilir diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Ben teşekkür ederim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, son olarak Ankara Milletvekilimiz Sayın Nevzat Bey...

NEVZAT CEYLAN (Ankara) – Efendim, çok teşekkür ederim sunumlar için, gayet güzel bilgiler aldık. Bütün genel müdürlerimize ve Bakan Yardımcımıza teşekkür ederim.

Benim bilgi almak istediğim konu Millî Botanik Bahçesi hakkında. Millî Botanik Bahçesi, Türkiye’deki bütün botanikçilerin özellikle üstünde durduğu, yıllardan bu yana hasretini çektiği bir konuydu. Ve iklim değişikliğiyle beraber, malumunuz, en çok biyoçeşitliliğimizin zarar göreceği öngörülüyor; dolayısıyla, Milli Botanik Bahçesinin de burada ön plana çıkması gerektiği de anlaşılmış oluyor.

Bir defa, Milli Botanik Bahçesi, ismi “Türkiye Milli Botanik Bahçesi” olarak çalışmaya başlatıldı ve belli bir noktaya getirildi. Yani, hem “millî” olması hem başında “Türkiye” olması son derece önemli çünkü dünyada şu andaki millî botanik bahçelerinin içerisinde Avrupa’da 2’nci, Türkiye’de 1 numara olduğunu biliyoruz. Çok geç kaldı ama 2005 yılında başlatılan çalışma belli bir noktaya getirildi; hatta Bakanlık merkezinde, hemen Lodumlu mevkisinde bir bina yapıldı, o binanın adı da “Milli Botanik Bahçesi” diye yazıldı, gelip geçerken herkes de gördü ve o çok özel bir binaydı, çok özel olarak projelendirildi, yapıldı. Tamamen Milli Botanik Bahçesine has özellikler taşıyan, laboratuvarlarıyla, her türlü çalışma ortamlarıyla özel bir bina yapıldı. Sonradan ne olduysa o binanın ismi kaldırıldı, “Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü” oldu, Genel Müdürümüz de burada. Milli Botanik Bahçesinin Müdürlüğünü de herhâlde bir köşeye sıkıştırdınız, bilemiyorum. Yani ben de bürokrasiden geldiğim için biliyorum, bürokrasi hep böyle geniş odalar ister, geniş binalar ister, hep büyümek ister; acaba ondan mı kaynaklandı? Onu da merak ediyorum. 2.500 dönümlük bir arazi, Ankara’ya kazandırılmış çok önemli proje bu, Türkiye’ye kazandırılmış çok önemli bir proje.

HASAN KALYONCU (İzmir) - Arazi 2.500 dönüm.

NEVZAT CEYLAN (Ankara) - Evet.

Şimdi, Türkiye biyolojik çeşitlilik yönünden son derece zengin; bitki türü yönünden, efendim, endemik türler yönünden dünyada eşi bulunmayan bir coğrafyada yaşıyoruz. Milli Botanik Bahçesinin ne safhaya geldiğini ben gerçekten merak ediyorum. Niye çok gecikti, niye o bina değiştirildi? Yani gerçekten orasının önemli bir maliyete de mal olduğunu biliyorum; o zamanki rakamlarla yaklaşık 350 milyon lira harcandığı biliniyor, belki daha fazla harcandı. Dolayısıyla, buranın bir an evvel harekete

geçirilmesi lazım. Benim önerim: Bu Milli Botanik Bahçesini bizim Komisyon üyelerinin -hem yakın olduğu için- bir gezip görmelerinde fayda olduğunu düşünüyorum. Bu konuda bir program da yapılırsa memnun olacağımı düşünüyorum.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Arazi miktarını tam öğrenelim, arazi miktarını.

NEVZAT CEYLAN (Ankara) – Yerini biliyorsunuz herhâlde?

HASAN KALYONCU (İzmir) – Biliyorum, ben gittim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bakanlığın yanı ya.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Arazi miktarını da tam öğrenelim diyorum.

NEVZAT CEYLAN (Ankara) – 2.500 dönüm olduğu kayıtlarda var ama tabii, doğru rakamı Sayın Genel Müdürlüğünüz verir.

Şimdi, diğer bir konu: Bizim, tabii, Tarım Bakanlığının önemli konularından bir tanesi de tohum gen bankalarını kurması, bu son derece önemli Türkiye'nin geleceği açısından ki bizim tohum bakımından da son derece zengin bir ülke olduğumuz malum zaten. Bunun da gen bankasının olması son derece güzel ve yıllardan bu yana oluşturulan bir gen bankası, son derece önemli fakat buradaki yerli tohumların yaygınlaştırılması konusunda bir çalışma var mı? Sertifikalı tohumlar konusunda yerli tohumlar ön plana geçiyor mu geçmiyor mu, bu konuda bilgi edinmek istiyorum çünkü bizim yerli tohumları bir taraftan yaygınlaştırmamız lazım. Yerli tohumların aynı zamanda ekolojik tarımda son derece önemli olduğunu da biliyoruz. Bu yerli tohumların yaygınlaştırılması konusunda ne tür çalışmalar yapılıyor? O konuda bilgi sahibi olmak istiyorum.

Sertifikalı tohumlar sadece yerli tohumlar için mi kullanılıyor, yoksa ithal tohumları için de sertifika veriliyor mu? O konuda da bilgi sahibi olmak istiyorum.

Ben fazla uzatmadan konuyu kapatmak istiyorum.

Tekrar teşekkür ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Çok teşekkür ederim, çok sağ olun.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ - Evet, Sayın Bakanım...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, siz cevap vermeden ben de bir iki hususa temas edeyim efendim.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Peki efendim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, tabii, küresel iklim değişikliği en çok su kaynaklarını vuracak, bu belli; dolayısıyla, esasen ben de İSKİ'den sonra 2003 yılında DSİ'ye geldiğim zaman hep açık sistem projelendirilmişti, bütün projeler açık sistem, vahşi sulama. Neticede, bir hatıramı anlatayım: Arkadaşlara “Kapalı sisteme dönmemiz lazım.” dedim, suyun çok kıymetli... Bir de neticede kapalı sistem olursa şebeke uzunluğu azalıyor; basınç da... Her yerden geçebiliyorsunuz, istimlak paraları falan azalıyor. Onun üzerine arkadaşlar o zaman bana 1 metretül açık sistemin, 1 metretül basınçlı sistemin maliyet hesabını getirdi. “Tabii, efendim, açık sistem çok ucuz.” dedi. Dedim ki: “Bak, bu, bu mantıkla olmaz.” Yırttım. “Bundan sonra bütün projeler kapalı sisteme -inşa edilmiş olanlar için, tabii, yapılacak bir şey yok ama- inşaat hâlinde olanlar tamamen basınçlı, borulu listeme dönecek.” diye talimat verdik ve o yıldan bu yana hep kapalı sistem yapılıyor.

Yalnız, benim burada özel bir talebim var, özellikle Bakanlıktan. Şimdi, efendim, DSİ bunu tarla başına kadar getiriyor, suyu basınçla, tarla içindeki dağıtımın yani özellikle yağmurlama, damlamalı veya şu anda tarla altı damlamalı sistem için... Bence bunu kökten çözelim yani sulamayı halletmemiz gerekir. Yani 8,5 milyon hektarı tamamen sulamamız gerekir, bunun için bence kaynak aktarılması şart. Yani bu konuda destekleri bu noktaya teksif edersek çok daha uygun olacağı kanaatindeyim.

Bir de tabii, biz havzaları planladık, bazı havzalarda su sıkıntısı var ama su talebi fazla olan ürünler ekiliyor. Daha önce ben Bakanken, 2012-2013 yılındaydı galiba, Tarım Bakanlığı o zaman -Tarım ve Orman Bakanlığı değildi, Tarım Bakanlığıydı- bir sunum yapmıştı, yani bir ürün deseni çalışması, bu gerçekten çok önemli. Biliyorsunuz -bazen vatandaş- bizim memlekette patates var -çok para ediyor- bu çok para ettiği zaman herkes patates ekıyor, neticede bir sonraki yıl bu yıl olduğu gibi patates para etmiyor zarar ediyor. Dolayısıyla, ürüne göre değil suya göre bir planlama yapılması şart diye düşünüyorum ve bir de biliyorsunuz ürün destekleri var. Tabii, ürün desteklerini buna göre planlarsak, bunu değiştirsek yani ürüne bağlı destek verirsek mesela kurak bölgelerde az suyla üretilen ürünlere daha çok destek verirsek veya kuru tarıma, isabet olur diye düşünüyorum.

Bir de tabii, ürün depolaması çok önemli. Bu depolamalarda tabii, maliyet çok yüksek biliyorsunuz, Orman Kanunu'nda yapılamıyordu ama Orman Kanunu'nda bir düzenleme yaptık, ormanlarda tünel açarak tabii bir şekilde soğutmayla bu uygulama başladı. Buna ağırlık verilirse -fazla maliyeti de yok- yani ormanların altında tünel açarak bu şekilde bir depolama -hem soğutma hem depolama- yapılırsa çok iyi olur.

Bir diğer husus da, bu anız yakılması gerçekten çok önemli. Ya, bu konu da şöyle: Bir de anız yakılınca tabii, hem oradaki bütün bakteriler, mikroorganizmalar yok ediliyor hem de aynı zamanda havaya karbondioksit emisyonu vermiş oluyoruz. Dolayısıyla, böcekler ve her şey büyük zarar görüyor. Bu yüzden Tarım Bakanlığı geçmişte bu anız yakmayı önlemek için bazı makineleri getirmişti. Yani bunu işleyerek teşvik etmek, anız yakılmasını önlemek acaba mümkün mü?

Su ürünleri konusunda da bir tavsiyem olacak. Ben özellikle Moritanya'ya gittiğim zaman orada hatta Atlas Okyanusu'nda, pardon, Büyük Okyanus'ta balıkçılık yapılıyor. Baktım ki pek çok ülke oradan alanı pazarlamış, yani denizi pazarlamış, orada üretim yapıyor. Acaba biz bu konuda özellikle balıkçılarımızı teşvik etsek... Diğer yerlerde, mavi vatan dışında başka yerlerde, bu balıkçılık yapılması konusunda teşvik yapabilir miyiz?

Bir diğer önemli husus da efendim, iç sularda balıklandırma çok önemli. Yani ben bunun acısını çok çektim. Yani mesela, Beyşehir Gölü'nde maalesef İsrail sazanı denilen sazan atılmış. Yani bu, sistemi tamamen altüst ediyor. Et yiyen balık olunca oradaki ot yiyen balıklar tamamen sistemden çekiliyor ve orada ötrofikasyon başlıyor yani. Dolayısıyla, bunun iyileştirilmesi için bir çalışma yapılması lazım. Ben Bakanken Kâtip Çelebi Üniversitesi'nden bir grup, en azından buralardaki, iç sulardaki bu yanlış balıklandırmanın menfi tesirlerini önlemek, eski, geçmişteki esas balık türlerini yeniden ihya etmek için bir çalışma yaptı. Bu çalışmalarla ilgili durum nedir? Onu öğrenmek istiyorum.

Bir de değerli arkadaşlar, burada yani hakikaten kurumlar arasında bir sıkıntı var, o da şu: Herkes bir ölçüm yapıyor, bunun doğru olmadığı kanaatindeyim. Biz bu konuda ta Cumhurbaşkanının Başbakanlığı zamanında ben teklif etmiştim, başbakanın müşavirliği zamanında, toplantı yaptık. Ya, bunları kim, neyi ölçecek? Her tarafta laboratuvar var, kimi laboratuvar da cihaz var, onu kullanacak teknisyen yok, kalibrasyon yok, ölçüm sistemi belli değil. Yani Allah aşkınıza, bunu birleştiririm. Ben, mesela, DSİ'ye talimat vermiştim, "Arkadaşlar yüzey sularını da, iç sulardaki bütün suları -diğer kurumların talebini

de alın, bölgesel laboratuvarlar kuralım- burada ölçülsün.” dedik. Hakikaten, Türkiye cihaz çöplüğüne dönüyor laboratuvarlarda, ben buna şahidim. Sayın Bakanım, bu konuda bir adım atalım, ben de destek vereyim. Hakikaten içimde bir ukde, büyük kayıp bu, onu özellikle vurgulamak istiyorum.

Tohum çok önemli, yerli tohum. Efendim, yerli tohumları ihmal ettik, ithal tohum furyası başladı. Ama neticede bunların bizim iklime uygun olmadığı anlaşıldı. Şimdi, Bakanlığın yerli tohum üzerindeki çalışmalarını takdir ve takip ediyorum. Eskiden karpuz olurdu, biz çok iyi bir karpuz çıkınca tohumunu ayırırdık, onu kullanırdık ama şimdi karpuzun tohumunu kullanmak mümkün değil çünkü domates tohumu, karpuz tohumu dışarıdan geliyor bildiğim kadarıyla. Yani bunları geliştirelim. Yani bizim kendi lezzetimiz; domatesteki lezzeti, karpuzdaki o güzelliği tekrar yakalamak için...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Nevzat Bey bilir.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Efendim.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Nevzat Bey bilir, bizim sakarı domatesimiz vardı...

NEVZAT CEYLAN (Ankara) – Evet ya.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Efendim, bir de, söylenecek çok şey var ama ben bu meralara temas etmek istiyorum. Daha önce ben Orman Su İşleri Bakanlığıken, Tarım Bakanlığıyla oturduk konuştuk. Meraları 3’e ayırdık. 1) Çok kaliteli mera, bunun tabii korunması lazım, mutlak korunması gerekir. 2) Vasfı biraz daha düşük olan fakat ıslah edilmesi gereken, bunun da mutlaka ıslah edilip kullanılması gerekir. 3’üncüsü de artık mera vasfı hiç olmayıp kayıtlarda mera gözüken. Ben daha önceki bakanımıza bir helikopter gezisinde gösterdim. “Bakın, buralar mera.” dedim. “Aa buralar mera mı?” dedi. Mera falan vasfı yok. Bunları biz şöyle teklif etmiştik. Bunları ağaçlandıralım, mera, toprak kendisini toparlasın, hatta seyrek dikelim, bunlar gene mera olarak tekrar kullanılsın. Zaten biliyorsunuz sıcaklık arttıkça koyun veya sığırların orada gölgeleneceği yerlere ihtiyacı var. Yani lütfen, bu meralarda hem bu su içmek için yalak dediğimiz, yalakları yapalım ve aynı zamanda bazı yerlere ağaçlandırma yapalım ki serinlesin, bunun faydası olacağına inanıyorum ben. Biz bu konuda bir çalışma yaptık hatta o zaman Orman Genel Müdürlüğü de mera ıslahına başladı böylece. Bu devam edilsin, Orman da güçlü bir kurum. Yani mera ıslahıyla beraber bozuk meraları, hiç kullanılmayacak meraları onlara verin, ıslah etsinler, ağaçlandırsınlar, tekrar yeni mera vasfına kavuşsun diye teklif ediyorum. İnşallah bunu başarabilirsiniz çünkü mera deyince mera adı geçiyor ve neticede ağaçlandırmak için müsaade edilmiyor. Benim dediğim böyle tamamen orman değil, çok seyrek ağaçlarla oranın yapısını, alttaki örtüyü tekrar canlandıralım, maksadım o.

Efendim, bir de gübre. Yani gübre meselesini hakikaten bir yeniden ele almamız lazım. Yani Türkiye’de bu gübre üretimi, birtakım kendi gübrelerimizin üretimi konusunda bir hamle yapmamız lazım. Hep yurt dışına bağlıyız.

Bir de, toprak analizleri, tahlilleri ve ona uygun gübre kullanılmasının çok önemli olduğunu ben bizzat gördüm. Şimdi, biliyorsunuz, Ergene büyük çevre koruma, havza koruma projesinde, Tarım Bakanlığında da o zaman ben koordinatördüm, dedi ki “Gübrelerle ilgili çalışma yapın.” Hakikaten gübrelerle ilgili bir denetim yapıp toprak analizleri yapıldı ve gübre sarfiyatı yüzde 50 azaldı çünkü fosfor ihtiyacı yoksa siz fosfor verirsiniz bir manası yok, lüzumsuz. Veya azot ihtiyacı varsa ve siz oraya fosfor verirsiniz bir manası yok; kayıp oluyor hem maddi kayıp hem de çevreyi kirletiyor, özellikle bunu ele almak lazım.

Benim özellikle bu hayvan atıkları konusunda bir teklifim vardı, küçük çiftliklere çok basit -ben projelerini de verebilirim- biyogaz tesisleri var. Bu tesis hem o gübreyi tamamen çürütüyor, çürütme diyoruz, onu kullanılabilir hâle getiriyor hem de biyogaz üretimi hatta elektrik üretimi yapıyor; bunları da bu tesislerden mutlaka ele almak gerekir.

Efendim, bir de maalesef bazı bölgelerden göç oluyor, hâlâ göç var yani İstanbul'a her yıl bir Helsinki geliyor. Ben İSKİ Genel Müdürü olduğum...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Bakalım Kanal İstanbul olunca kimler gelecek Sayın Bakan?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Müsaade edin Nur Hanım, şimdi siz Kanal İstanbul'a taktınız.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Taktım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – İstanbul kanalına taktınız, şimdi onunla ilgili size çok özel bilgi vereceğim, tamam mı?

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Tamam.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, ben İSKİ Genel Müdürüyken -Hadi Bey siz de biliyorsunuz; Belediyede, Halk Ekmekteydiniz- İstanbul nüfusu 6,5 milyondur. 1994 yılında İstanbul'un nüfusu 6,5 milyondur, şimdi 18 milyon. Şimdi şunu demek istiyorum: Yani İstanbul'u kurtarmak için Anadolu'yu kurtarmamız gerekir. Çünkü eğer biz hakikaten bazı ürünleri uygun bölgelerde şey yaparsak, onları iyi temin edersek millet niye İstanbul'a gelsin? Yani, ben bir gün Bayburt'a gittim, “Ya, siz neden İstanbul'a göç ediyorsunuz?” dedim, “Ağabey, orada kapıcılık yakalasam burada kız veriyorlar ama ben burada çok iyi bir şekilde gelir elde etsem olmuyor.” dedi. Yani bu anlayışı değiştirmemiz lazım. Anadolu'da, gerçekten bazı bölgelerde ciddi bir çalışma yaparak...

HASAN KALYONCU (İzmir) – Tarım kenti.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bilemem artık onu görüşürüz. Yani benim düşündüğüm göçü tersine çevirmek lazım. Ben Sivas'ta bir inceleme yaptım; orada yaptığımız göletlerden sonra gelirin arttığı ve geriye dönüşün başladığını gördük, bu gerçekten çok faydalı. Tarım bu konuda en iyi tatbikat de yapılabilecek bir Bakanlık. Yani netice itibarıyla söylenecek şey var ama ben burada toparlayayım çünkü vaktimiz de sınırlandı.

Hepinize teşekkür ediyoruz.

Sayın Bakanım, şimdi, şu anda kısa cevap vermek isterseniz verin ama eğer daha sonra yazılı cevap vermek istediğinizi yazılı cevap olarak gönderebilirsiniz. Belki daha iyi olur, bazı rakamları daha sonra söylemeniz daha isabetli olur diye düşünüyorum çünkü neticede rakamlar bazen akılda kalmayabilir.

Ayrıca, güzel bir hazırlık yapmış Bakanlığınız, ben teşekkür ediyorum, hakikaten sunumlar güzeldi. Hepsini doktor olduğu için herhâlde güzel hazırlık yapmışlar yani mevzularına hâkimlerdi. Tebrik ediyoruz, başarılarınızın devamını diliyoruz ama burasının tavsiyelerinin de dikkate alınması çok faydalı.

Evet, buyurun efendim.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Sayın Başkanım, değerli milletvekilleri; Sayın Başkanım özellikle tavsiyeleriniz için çok teşekkür ediyoruz, dikkatle not aldık.

Efendim, bu tavsiyelerinizle alakalı inşallah çalışacağız ve bu çalışmaların sonucunda da zatialinize bununla alakalı -yapabildiklerimiz ve yapamadıklarımız, yapmaya çalıştıklarımızla alakalı bilgi arz edeceğiz Sayın Başkanım.

Tabii, aslında bu konuda söylenecek çok şeyler var ama ben izninizle, vaktin darlığını da dikkate alarak tavsiyelerinizi tavsiye olarak alalım, daha sonra size arz edeceğiz.

Efendim, sondan başlıyorum izin verirsiniz. Nevzat Bey’e Sayın Milletvekilimizin somut sorusu oldu, TAGEM Genel Müdürü burada, “Türkiye Milli Botanik Bahçesiyle alakalı gelişmeler nasıl oldu, ne durumda?” diye. İzin verirsiniz Sayın Genel Müdürümüz bununla alakalı süreci hemen kısaca bir toparlarsa...

Bir de, gen bankalarıyla ve yerli tohumculuğun geliştirilmesiyle alakalı ikinci bir soru daha olmuştu. Bu iki kısa soru bence...

Buyurun Genel Müdürüm.

TARIMSAL ARAŞTIRMALAR VE POLİTİKALAR GENEL MÜDÜRÜ DR. NEVZAT BİRİŞİK
– Teşekkür ediyorum.

Türkiye Milli Botanik Bahçesi bir prestij projesi ve önemli bir proje olarak devam ediyor Sayın Vekilim. 2.200 dekar alan üzerine 4 etapta yapılan projeden ibarettir. Eskişehir yolu üzerinde giderken gördüğünüz yapı, projede giriş kapısı olarak tasarlanmıştır. Zaten Milli Botanik Bahçesi kurumsal olarak Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğüne bağlı bir kurum. Oraya, Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü kurum resmî olarak henüz açılmadığı dönemde o proje inkitaya uğramasın, oraya tecavüzler olmasın ve işte, gece birtakım o fiziki yapılara sabotajlar oluyordu, onu engellemek için taşındı. 2018’den beri resmî olarak faaliyette, şu anda 120 kadar personeli var ve proje yüzde 20 oranında bitmiş durumda. Milli Botanik Bahçesine ait AR-GE, gen bankaları ve yönetim birimleriyle üretim tesisleri içeride. Dolayısıyla, teklifiniz oldu; biz, Tarım ve Köy İşleri Komisyonumuzu misafir etmiştik, Sayın Komisyon Başkanı Yardımcımız da burada, sizin Komisyonumuzu da misafir etmekten onur duyarız. Dolayısıyla, ramazandan sonra size kahvaltılı bir program hazırlayıp, sizi ağırlayıp, gezdirmekten onur duyarız. Projenin resmî açılışı inşallah, 2021 yılı 29 Ekimde planlanıyor. İçeride başka birtakım saiklerle yarım kalmış bir inşaat var, onun dışında planlandığı gibi gidiyor. Biz TAGEM olarak, Milli Botanik Bahçesine geri kalan tüm gen bankalarımızı ve enstitülerimizi entegre ederek oranın hızlı bir şekilde ayağa kalkmasını sağladık, şu anda da fiilen AR-GE projesi de yürütüyor. İnşallah, geldiğinizde fiziki durumu gözlemlenizle görme imkânına sahip olacaksınız.

Tohum bankalarıyla ve yerel tohumla ilgili bir şeyler söylemek istiyorum: Türkiye’de ismi bazen Türkçe olmasa da mesela “sweet baby” diye bir karpuz var, bu bizim çeşidimiz aslında, ismi yabancı. Türkiye’de kullanılan tohumların çok büyük bir kısmı, özellikle hububatta yüzde 100, baklagilde yüzde 100, yem bitkilerinde büyük oranda zaten kendi tohumumuzdur. Sebze: Sebze de, özellikle yazlık sebze ve gen kaynağı bizde olmayan yani domates gibi, bunlarda dışa bağımlılık vardı fakat şu anda yüzde 60 nispetinde kendi tohumumuzdur, kışlık sebze grubunda da TÜBİTAK’la yürüttüğümüz proje sonucunda brokoli, lahanası gibi yani bize ait olmayan -örneğin brokoli gibi- burada da yakın zamanda yine bu oranlara çıkacaktır. Toplam olarak da Bitkisel Üretim Genel Müdürümüz belki rakamlara daha vâkıftır, Türkiye yurt dışından bir adet bile tohum gelmezse -bir gram demiyorum- tümünü kendi üretebilir kapasitededir, bize yeter, sattığımız tohum da ithal ettiğimiz tohumdan miktar olarak fazladır. Biz, İsrail’e tohum satıyoruz, kavun, karpuz, pırasa, havuç ve benzeri. Dolayısıyla, burada normal ticaret kapsamında dönen bir şey var, Türkiye tohumunda dışa bağımlı değildir.

Ayrıca, özel sektörle ilgili çok güzel tespitleriniz oldu. Özel sektör tohum firmalarının büyük bir kısmı yani eski Genel Müdürümüz Gürbüz Bey dâhil büyük çoğunluğu Bakanlığımızın emekli personeli, oradaki çeşitlerin ya da yapılan işlerin büyük bir kısmı da bizim verdiğimiz altyapı ya da iş birliğimizle çıkan işlerdir. Bugün TAGEM özel sektöre verdiği AR-GE desteğiyle yüzde 70 ticarileşme değeri olan projeleri finanse ediyor, o tür yani bizim “Şu domates, şuranın domatesi, buranın biberi...” dediklerimizin tümü gen bankalarımızda vardır, eksik olanları ya da bizim bilmediğimizi beyan

ettiklerinde veriyoruz, bugün de vatandaşlarımız herhangi bir enstitümüze gidip bilabel alıp ekebilir. Ama geliştirilen çeşitler “Karpuzu ektiğimizde çıkmıyor.” vesaire bunlar, bir kısmı, maalesef Sayın Başkanım, gerçeğe dayalı olmayan bilgilerden ibarettir çünkü tohum genetiği itibarıyla ektiğimizde bir miktar geriye dönüyor, o tohum çimlenir ama belki çıkan sizin istediğiniz gibi olmayabilir. Dolayısıyla, tohumculukla ilgili eksiklikler vardır ancak Türk tohumculuğu son on beş yirmi yılda çok büyük mesafeler kat etmiştir.

Gübreyle de ilgili müsaade ederseniz bir iki şey söyleyeyim. Şimdi, gübreyle ilgili, gübre üretiminde, Türkiye’de bulunmayan bazı doğal kaynaklar var. Mesela, doğal gazdan üretiliyor azot, yoksa doğal gazımız mecburen ithal ediyorsunuz; fosfat kayasında üretiliyor, ülkede yok. Ancak biz mikrobiyal gübreleri üretmek adına kendi çalışmalarımızı yapıyoruz, şu anda kendi tescil edilmiş mikroorganizmalardan müteşekkil gübrelerimiz var. Belki son olarak bu hidroponik üretimler çünkü Sayın Kalyoncu Vekilimiz buna çok değindi, tarım küresel ısınmaya bir katkı sunuyor olabilir ama küresel ısınmayı soğurma anlamında sonuçtaki etkisi pozitifdir. Bunu çalışıyoruz, arılarla ilgili çalışıyoruz, özellikle hidroponik kültürler yani altta balığın vesaire olduğu, üstte bitkinin olduğu çok karmaşık sistemler. Dolayısıyla, tarım sistemlerinin küresel iklim değişikliğine total etkisi pozitifdir. Soğurucudur, yutaktır, bununla ilgili de resmî verileri toparlayıp arz edeceğiz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – O rakamları mutlaka çıkaralım çünkü bu çok önemli. Yani ne kadar, mesela Orman çıkartıyor şu anda ormanlardan, diğer sulak alanlar, bataklıklar ve diğer tarımda bir eksiklik var, bunu hesap edelim ve bunu mutlaka...

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Onun borsası da var galiba Sayın Başkanım, karbon borsası. Bu yutak alan arttıkça gelirleriniz artıyor.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, başka? Diğerlerini yazılı olarak da verebilirsiniz.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Olur çünkü çok uzun, izin verirsiniz bunları yazılı olarak cevaplayalım Sayın Başkanım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, çok teşekkür ederiz.

Son olarak arıcılık çok önemli.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Benim hiçbir soruma cevap verilmedi.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Efendim, yazılı olarak verecek. Çok uzun, sizin ki o kadar...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Hiç uzun değildi.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yazılı olarak verecek efendim, müsaade edin.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – O zaman bir soru daha soracağım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Efendim, kusura bakmayın, ben Başkan olarak sizin konuştuğunuzun onda 1’i kadar konuşmuyorum.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Olur mu? Zamanlama tutalım o zaman.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bir dakika müsaade eder misiniz, bir şey soracağım son olarak. İnşallah siz bir dahaki sefere soruyu sorarsınız.

Şimdi, efendim, bu arıcılık çok önemli. Ben yeni Bakan oldum 2007 yılında Sayın Bakanım, arıcılar ısrarla benden randevu talep ediyor. Biliyorsunuz, 2007 yılı çok büyük kuraklığın olduğu bir yıldır. Biz de su meselesini hem Ankara hem İstanbul, bütün şehirlerde tarımda çimlenme problemlerinin önüne geçmek için çok büyük bir gayret sarf ettik, hakikaten başardık. Ben da randevuya “Hadi, o zaman gelin.” dedim. “Bu, bizim konumuz değil, bu Tarım Bakanlığının konusu –o zaman ayrı olduğu için- oraya gidin.” diyorum. “Yok.” dediler. Neyse bunlar geldiler, bütün arıcılar, dediler ki: “Biz ormanlara

giremiyoruz.” Dedim ki eski Genel Müdürüme: “Ya, niye giremiyorlar?” “Efendim, kanun var.” dediler. “Ne kanunu?” “Ormanlara hayvanlar giremez.” diye kanun varmış. İşin esprisi, ben dedim ki: “Ya, bu arılar yok olursa dünyada her şey biter.” Arı hakikaten dünyadaki ekolojik ve biyolojik çeşitlilik için temel unsur yani arı olmazsa her şey biter. Dolayısıyla, neticede, biz, ormanları açtık ve bal ormanı kurulması talimatı verdim, şimdi herhalde 350-400 tane bal ormanı kuruldu. Onların kovanları veriliyor Orman tarafından, hatta kredisi yoksa faizsiz kredi veriliyor; iki yıl ödemesiz, beş yıl ödemeli. Gerçekten bal üretiminde şu anda dünyada 2’nci sıraya yükseldik.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – İkizdere’deki arıcılık ne oldu?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam, ona da cevap verecekler.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Çam balında dünyada 1’inciyiz. Yine, sizin sayenizde bal ormanlarının artmasıyla gerçekten Türkiye’nin bal üretimi artmıştır. İhracat talebi en yüksek olan bal, çam balı.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, sizden bir talebim var. Ben hatta geçen gün, dün akşam Çoruh Üniversitesiyle bir canlı bağlantıda “Çoruh’ta bir marka oluşturalım.” diye söyledik. Yani dolayısıyla, bu konuda da Tarım ve Orman Bakanlığımız bu marka oluşumu... Yani biz mutlaka her sektörde bir marka oluşturalım. Mesela, şu anda süt üretiminde dünyada sayılı üreticiyiz ama bir Hollanda’daki peynir kadar bir tane markamız yok. Yani bir marka oluşsun her sahada; balda, peynirde, kaşarda... Anzer var ama marka değil, Anzer balı çok iyi satıyor, bulunmuyor.

Teşekkür ediyoruz.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Sayın Bakanım, hanımefendinin bir sorusu olmuştu İkizdere’yle alakalı. Bu, tarım dışı talepleri -işte, siz düzelttirdiniz- tabiri. O noktada izin verirsiniz bir değerlendirme yapalım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Buyurunuz efendim, tabii.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Genel Müdürümüz “Bu tarım dışı ve mera konularında izinler nasıl yapılıyor?” onunla alakalı bir bilgi sunacak.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam, peki efendim.

BİTKİSEL ÜRETİM GENEL MÜDÜR VEKİLİ MEHMET HASDEMİR – Sayın Başkanım, mera alanları ve zeytinlik alanlarla ilgili vekilimizin bir sorusu olmuştu. Bürokrasiye ve bize de bir uyarısı oldu, elbette uyarılarını, önerileni not aldık ama şu açıklamayı yapma gereği hissettim: Efendim, mera alanlarının tahsis amacı değişikliği dediğimiz zaruret hâllerinde çok sıkı bir şekilde ihtiyacın ortaya konulması, alternatif alan bulunmaması durumunda mera alanlarında tahsis amacı değişikliği yapılmakta; aksi takdirde hiçbir şekilde meranın Anayasa’nın 45’inci maddesinin bize verdiği ödevi yerine getirmek üzere amacı dışında kullanılmasına kesinlikle izin vermiyoruz.

“Zeytinlik sahalarla ilgili de zaman zaman madenlerle ilgili talepler geliyor.” denilmişti. Zeytinlik alanlar bizim için özel kanunla korunan alanlar; Zeytin Kanunu, zeytinlik sahalardan daraltılamayacağını emretmekte. Biz, bunun yanında, zeytinlik sahalardan 3 kilometre yakınına dahi zeytinlik sahaya zarar verecek hiçbir tesise izin vermiyoruz. Son dönemde de yeni zeytin alanlarını artırmak üzere bu konuda çok ciddi çaba gösteriyoruz. Son yirmi yılda zeytinlik sahalardan yüzde 40’ın üzerinde artış gösterdi yani 600 bin hektarlardan şu an 880 bin hektarların üzerine çıktı; ağaç sayısı 90 milyondan 180 milyona çıktı. Dolayısıyla, Türkiye’de zeytinlik sahalarda bir daralma değil, aksine 2 kata yakın bir artma söz konusu. Bürokrasi olarak da, bizler de, Tarım ve Orman Bakanlığı olarak da bu sahalardan kanunun bize verdiği görevi yerine getirmek üzere hassasiyetle çalışıyoruz efendim.

Arz ederim.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Otuz beş yıllık ömrü olan termik santral, üç yüz yılda oluşan bir avuç toprağa geçecek mi? Nasıl değerlendiriyorsunuz o kararı alırken, onu merak ediyorum.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Sayın Başkanım, Moritanya’yla alakalı Su Ürünleri Genel Müdürümüz bir bilgi sunacak hemen kısaca.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Çok kısa olsun çünkü vaktimiz sınırlı.

BALIKÇILIK VE SU ÜRÜNLERİ GENEL MÜDÜRÜ MUSTAFA ALTUĞ ATALAY – Sayın Bakanım, yine gururla söyleyebiliriz ki sizin de tespit ettiğiniz gibi Moritanya’da büyük bir avcılık açığı vardı. Şu anda 100’e yakın balıkçı teknesi ve binin üzerinde balıkçımız orada en büyük avcı grubu.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Çok sevindim yani bir dört yıl önce Moritanya’ya gittiğimiz zaman böyle bir talep vardı.

BALIKÇILIK VE SU ÜRÜNLERİ GENEL MÜDÜRÜ MUSTAFA ALTUĞ ATALAY – Sayın Vekilime de cevap verebilir miyim?

127 balık türünün olduğunu söylemişti. Bu, yazar Deveciyan’ın 1915’te yazdığı bir kitabında... O balıkların tamamında şu anda da avcılık yapılıyor. Hiçbirinin nesli tükenmiş değildir. Uskumrudan bahsettiniz. Bu geçtiğimiz birkaç ay önce İstanbul Boğazı’nda ve Marmara’da ticari olarak hem de Marmara uskumru avcılığı yapıldı.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Tezgâhlara düşmüyor o zaman.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Nur Hanım, ben de uskumruyu çok severim. Dolayısıyla deniz uskumrusunu yiyorum yani.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Ben bütün balıkları çok severim

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, efendim, bir de zeytinle ilgili bir hatıramı anlatmak istiyorum, çok önemli olduğu için.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Bana soru sordurmuyorsunuz, kendiniz hatıra anlatıyorsunuz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ama ilmî hususlar anlatıyorum, önemli bir noktayı anlatmak istiyorum.

Bir tarihte, Orman Genel Müdürümüz biliyorsunuz, ormanlarda delice diye tabir edilen yabancı zeytin ağaçları var. “Efendim, bunları kesmemiz gerekiyor.” dedi. “Niye?” dedim. Dedi ki: “Mahkeme kararı var.” Bakın, dikkat edin, çok önemli, bürokratlar, arkadaşlar. “Getir mahkeme kararını.” dedim. Bir sivil toplum kuruluşu İspanya ve İtalya’nın baskısıyla Türkiye’de zeytinciliği biraz önlemek için ormanlarda zeytin ağacı olmaz diye böyle bir karar çıkartmış, müdafaa edilememiş. Baktık ki tamamı zeytinlik olursa tamam; yüzde 80’i zeytin, yüzde 20’si diğer ağaç olursa bir problem yok. Dolayısıyla, dedim ki ben: “Bunların tamamını aşılacağız, ilk aşılamaı da ben yapıyorum.” Eğer aşıcıya ihtiyacınız varsa zeytin aşılacak, ben varım efendim; netice de tecrübem var. Yani İzmir Ödemiş’te, ayrıca Gökova Körfezi’nde, Urla’da o zeytin ağaçlarının hepsini aşıladık ve neticede, o civarda yaşayan köylülere hane başına eşit olarak, kura çekerek dağıttık. Ya, bu gerçekten çok önemli yani yoksa orada biz yargının gerekçesine bakmasak bu delicelerin tamamı kesilmişti. Hâlbuki o deliceler iklim şartlarına en uygun, en iyi ağaçlardı. Dolayısıyla, ormanlardaki bu zeytin ağacını kurtardık.

Benim bir tavsiyem de: Sizin bu inşa ettiğiniz Milli Botanik Parkının içine bir de bizim bir teklifimiz vardı -belki genel müdürlük, başkaları alır diye- ben Çevre ve Orman Bakanlığına oraya tıbbi aromatik bitkiler merkezi kuralım, laboratuvarlar, araştırma merkezi, kütüphane orada olsun diye.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Var efendim. O teklifiniz hayata geçti Sayın Bakanım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – O teklif oraya da olursa bütün laboratuvarlar, araştırmacılar, kütüphane, sistem orada olsun. Bu da tıbbi aromatik bitkilerde muhteşem bir açılım ve küresel iklim değişikliğine karşı çok kârlı ve gerçekten 120 milyar dolarlık bir ticaret potansiyeli var. Bizim burada kazandığımız şu anda zorlayarak ancak bu sene 1 milyar dolara çıkabildi, o da hiçbir şey değil. Hedef 2023; 5 milyar dolar.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Evet, inşallah.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ediyorum.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI MEHMET HADİ TUNÇ – Biz teşekkür ediyoruz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ben son olarak kapatmadan... Şimdi, tabii, Meclis kapanıyormuş diye duyduk. Böyle bir pandemi sürecinde kapanması önemli değil, kapanırsa biz açıldığı tarihte DSİ Genel Müdürü Kaya Yıldız'ı, Su Yönetimi Genel Müdürü Bilal Dikmen ve İstanbul Teknik Üniversitesinde su konusunda büyük araştırmalar yapan Rektör Profesör Doktor İsmail Koyuncu'yu davet etmek istiyoruz.

Ayrıca, bir sonraki gün de Ankara Üniversitesindeki bütün hocaların tamamını çağıracağız. Profesör Doktor İhsan Çiçek, Profesör Doktor Mehmet Somuncu, Profesör Doktor İlkey Dellal, Profesör Doktor Levent Aydın; bunları da davet edeceğiz. Sırayla İTÜ'yü, Boğaziçi'ni dinledik, ODTÜ'yü dinledik, Ankara Üniversitesi ve diğer üniversiteleri de sırayla çağıracağız, daha sonra sivil toplum kuruluşlarını.

Çok güzel bir toplantı oldu. Hepinize gönülden teşekkür ediyorum, iyi günler diliyorum. Hepinize iyi bayramlar diliyorum, sıhhat, afiyet içinde olunuz.

Kapanma Saati: 18.48

